

Næringsutvikling, innovasjon og attraktivitet Haugesundregionen

KNUT VAREIDE OG HANNA NYBORG STORM

TF-notat nr. 34/2011

TF-notat

Tittel:	Næringsutvikling, innovasjon og attraktivitet. Haugesundregionen.
TF-notat nr:	34/2011
Forfatter(e):	Knut Vareide og Hanna Nyborg Storm
Dato:	11.11.2011
Gradering:	Åpen
Antall sider:	62
Framsidedfoto:	
ISBN:	978-82-7401-469-5
ISSN:	1891-053X
Pris:	160,-
	Kan lastes ned gratis som pdf fra telemarksforsking.no

Prosjekt:	Regionale analyser 2011
Prosjektnr.:	20110140
Prosjektleder:	Knut Vareide
Oppdragsgiver(c):	Haugaland Vekst og Rogaland fylkeskommune

Resymé:
Denne rapporten beskriver utviklingen i Haugesundregionen med hensyn til befolkning, arbeidsplasser, utdanningsnivå, næringsutvikling, innovasjon og attraktivitet.

Telemarksforsking, Boks 4, 3833 Bø i Telemark. Org. nr. 948 639 238 MVA
--

Forord

Denne rapporten er en videreføring av tidligere næringsanalyser. Analysene bygger på indikatorer og metoder fra tidligere år, som er oppdatert eller oppgradert. I tillegg introduserer vi enkelte nye tema og indikatorer.

De som har lest tidligere rapporter vil kjenne igjen kapitlene for folketall, arbeidsplasser, NæringsNM og Attraktivitetspyramiden. Attraktivitetspyramiden er oppgradert i år. Metoden for beregning av bostedsattraktivitet, Attraktivitetsbarometeret, er endret vesentlig. Attraktivitetsbarometeret tar nå også med innvandring som grunnlag for beregningene.

I denne rapporten har vi også med to nye kapitler. Det ene kapitlet omhandler utdanningsnivå, det andre innovasjon i næringslivet.

Telemarksforskning har utarbeidet 23 regionale analyser på ulike geografiske nivå i 2011. Oppdragsgiverne har møttes ved fire anledninger underveis for å diskutere innhold, relevans og metoder. Dette har gitt verdifulle innspill til oss som har utarbeidet rapportene.

Bø, 11.11.11

Knut Vareide
Prosjektleder

Innhold

Sammendrag	5
1. Befolkning.....	6
2. Arbeidsplasser	10
3. Utdanningsnivå	16
4. NæringsNM.....	19
5. Innovasjon i næringslivet	32
6. Attraktivitetspyramiden.....	42
7. Oppsummerende analyser.....	54

Sammendrag

Haugesundregionen har en positiv befolkningsutvikling de siste årene. De siste årene ser det ut til at det er bostedsattraktiviteten som har vært drivkraft. Haugesundregionen viser imidlertid svakhet når det gjelder utviklingen i basisnæringer og besøksnæringer de siste to-tre årene. Spørsmålet er om den positive utviklingen i bostedsattraktiviteten de siste to årene er en forsinket reaksjon på den gode næringsutviklingen i regionen fram til 2008?

Haugesundregionen har hatt sterk vekst i befolkningen de siste årene. I 2010 økte befolkningen raskere i Haugesundregionen enn i resten av landet. Haugesundregionen fikk netto innflytting fra andre regioner i 2010 etter ti år med netto utflytting til andre deler av landet. Haugesundregionen vinner også på å ha høyere fødselsoverskudd enn landsgjennomsnittet.

Haugesundregionen hadde svært høy vekst i arbeidsplasser fra 2000 til 2008. De siste to årene har arbeidsplassveksten stoppet opp. Næringslivet i regionen har færre arbeidsplasser i 2010 enn i 2008. Det skyldes først og fremst nedgang i antall industriarbeidsplasser.

Utdanningsnivået i befolkningen i Haugesundregionen er omtrent som middels av norske regioner. Haugesund, Tysvær og Bokn har ganske høyt utdanningsnivå i næringslivet.

Bedriftenes utvikling analyseres i NæringsNM, som måler bedriftenes lønnsomhet, vekst og nyetableringer. Haugesundregionen er rangert som nummer 37 av 83 regioner i landet i siste NæringsNM, som er basert på resultatene i 2010. Det er en sterk nedgang fra 2007, da regionen var tredje best i landet. Haugesundregionen er en region med forholdsvis mye næringsliv. Lønnsomhet og nyetableringer er omtrent som middels av norske regioner, men det er en lav andel vekstforetak i 2010.

Innovasjon i næringslivet er også målt i denne rapporten, på bakgrunn av tall fra SSBs innovasjonsundersøkelse. Målingene viser at næringslivet i Haugesundregionen har middels andel innovative bedrifter. Når vi tar hensyn til bransjestrukturen, har Haugesundregionen litt over middels andel innovative bedrifter.

I det siste kapitlet brukes Attraktivitetspyramiden som modell for å beskrive utviklingen. I Attraktivitetspyramiden forklares steders utvikling gjennom deres attraktivitet langs tre dimensjoner: Attraktivitet for bedrifter i basisnæringer, attraktivitet for besøkende og attraktivitet som bosted. Haugesundregionen har styrket sin posisjon som bedriftsregion i det siste tiåret, gjennom å ha hatt vekst i basisnæringene samtidig som flertallet av andre regioner har hatt nedgang. Denne veksten skjedde imidlertid fra 2000 til 2008. De siste to årene har Haugesundregionen litt større nedgang i basisnæringene enn ellers i landet.

Veksten i basisnæringene har vært drivkraften til befolkningsvekst, som igjen har gitt sterk vekst i bostedsbaserte næringer i Haugesundregionen. Denne veksten har fortsatt etter at veksten i basisnæringene har avtatt, noe som viser at regionen har blitt mer attraktiv som bosted.

Haugesundregionen hadde en positiv utvikling i besøksnæringene fra 2000 til 2007. Etter 2007 har veksten i besøksnæringene også avtatt.

1. Befolkning

Befolkningsutviklingen er den viktigste indikatoren for regional utvikling. I de fleste kommuner, regioner eller fylker er befolkningsutviklingen den dominerende indikatoren, mens andre målparametre er underordnet. Vi starter derfor rapporten med en kort oversikt over de viktigste trekkene i befolkningsutviklingen. Alle data i dette kapitlet er fra SSB.

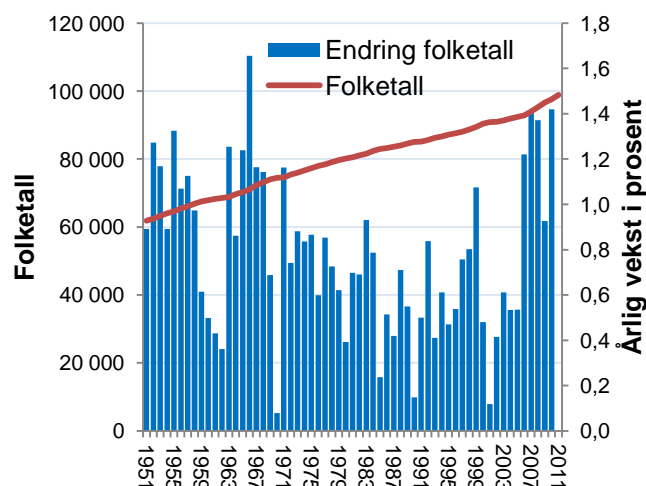
1.1 Befolkningsutviklingen på lang sikt

Befolkningen i Haugesundregionen har økt jevnt siden 1951. Befolkningsveksten har vært spesielt sterk de siste årene. I tre av de fire siste årene har folketallet økt med rundt 1,4 prosent årlig. Ikke siden 60-tallet har det vært like sterk vekst.

I 2010 økte folketallet med 1385 innbyggere.

1. januar 2011 var det 98 927 personer bosatt i Haugesundregionen¹. Da er Sveio og Etne ikke medregnet.

Kanskje Haugesundregionen runder 100 000 i løpet av året?

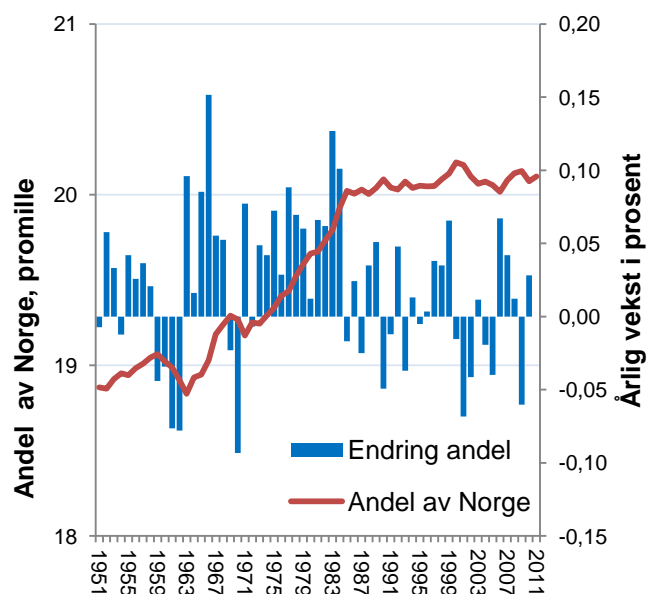

Figur 1: Befolkningsutvikling og årlige endringer i befolkningen i Haugesundregionen siden 1951.

Relativ utvikling

Hvis vi måler Haugesundregionens andel av Norges befolkning og endringer i denne andelen, får vi et helt annet bilde på utviklingen.

Haugesunds andel av befolkningen økte fra 60-tallet til midten av 80-tallet. De siste 25 årene har andelen av folketallet vært ganske stabilt. Dette kommer av at Norge har fått enn sterk befolkningsvekst de siste årene, som følge av økt innvandring. Veksten som Haugesundregionen har hatt de siste årene er dermed ikke sterkere enn veksten på landsbasis.

Figur 2: Utvikling i Haugesundregionens andel av Norges befolkning og årlige endringer i denne andelen siden 1951.

Befolkningsutviklingen dekomponert

Befolkningsveksten kan splittes opp i tre komponenter: Fødselsoverskudd, netto innvandring og nettoflytting innenlands.

Haugesundregionen har hatt et høyt og stabilt fødselsoverskudd i hele perioden siden 1997.

Regionen har samtidig hatt netto utflytting i mange år. I 2010 var det netto innflytting til regionen, etter ti år på rad med netto utflytting.

Innvandringen til Haugesundregionen har økt de siste årene. Det er den økte innvandringen og det høye fødselsoverskuddet som er årsaken til befolkningsveksten de siste årene.

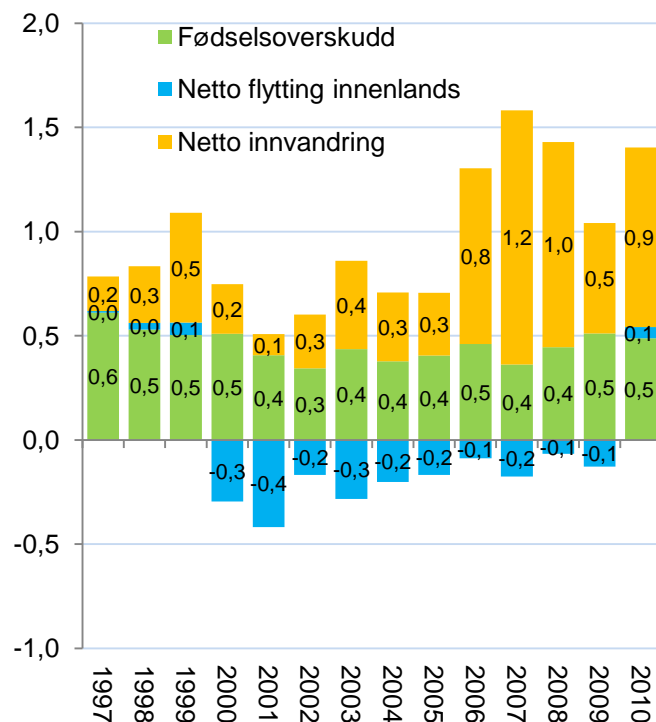
Relativ utvikling

I figur 4 ser vi hvordan de tre komponentene i befolkningsendringen i Haugesundregionen avviker fra landsgjennomsnittet.

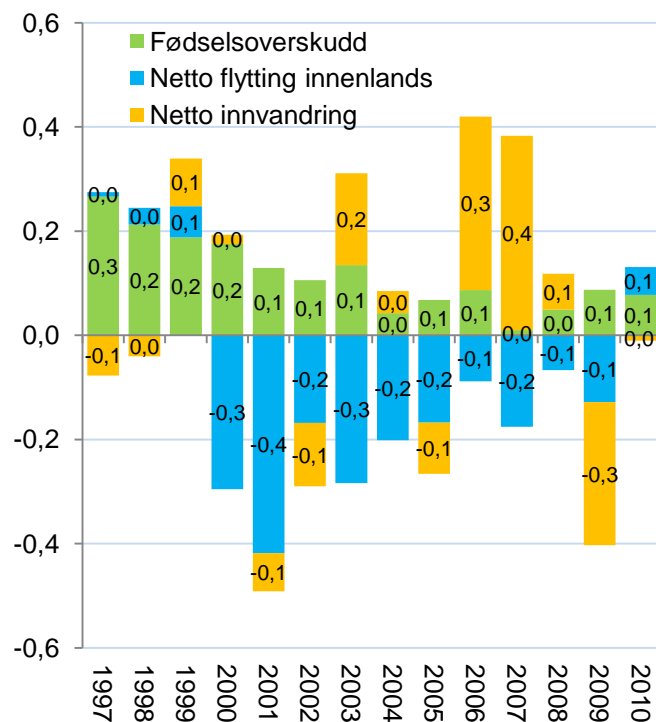
Haugesundregionen har et høyere fødselsoverskudd enn gjennomsnittet, men differansen har blitt mindre de senere årene. Landet som helhet vokser med 0,4 prosent gjennom fødselsoverskuddet. Fødselsoverskuddet i Haugesundregionen var 0,2-0,3 prosentpoeng høyere enn landsgjennomsnittet de første årene i perioden, men har bare vært litt høyere enn landsgjennomsnittet de siste årene.

Innvandringen til Haugesundregionen var en del høyere enn gjennomsnittet i 2006 og 2007, men har vært lavere enn landsgjennomsnittet de to siste årene. Selv om innvandringen til Haugesundregionen har vært høy, har innvandringen til Norge vært enda høyere. Dette viser hvor sterkt innvandringen til landet har økt de siste årene.

Nettoflyttingen mellom Haugesundregionen og resten av landet blir den samme som i figur 3, siden den innenlandske nettoflyttingen summeres til null. Vi kan nå se hvorfor veksten i Haugesundregionen totalt sett har vært ganske lik veksten på landsbasis.

Figur 3: Befolkningsveksten i Haugesundregionen fordelt på fødselsoverskudd, netto innvandring og netto innenlands flytting i prosent av folketallet ved begynnelsen av året.

Figur 4: Avviket mellom Haugesundregionen og Norges fødselsoverskudd, netto innvandring og netto innenlands flytting i prosent av folketallet ved begynnelsen av året.

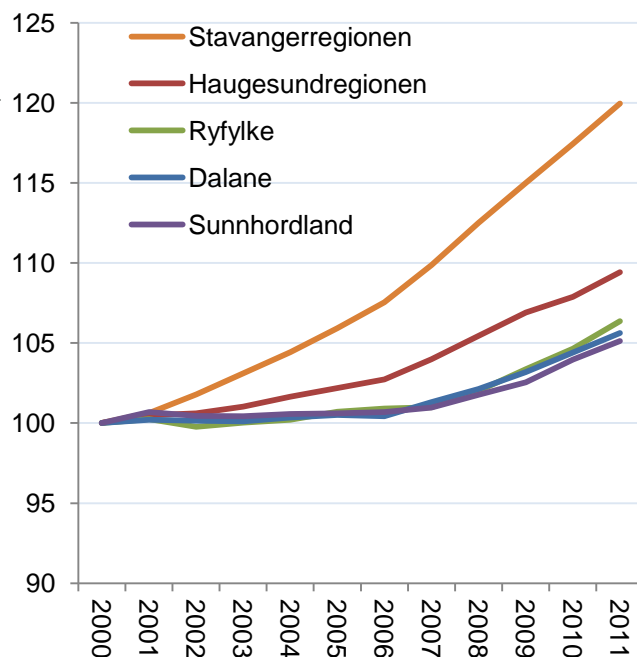
1.2 Haugesundregionen sammenliknet med andre regioner

Vi kan sammenlikne befolkningsutviklingen i Haugesundregionen med andre regioner i Rogaland og Hordaland, vist i figur 5.

Stavangerregionen er den regionen som har hatt høyest vekst. Folketallet har vokst med 20 prosent siden 2000.

Haugesundregionen har hatt en vekst på 9,4 prosent siden 2000. Dette er så vidt under landsgjennomsnittet på 9,9 prosent.

Ryfylke, Dalane og Sunnhordland har hatt lik utvikling, med vekst i folketallet de fem siste årene. Siden 2000 har disse tre regionene økt folketallet med mellom 5,1 og 6,4 prosent.

Figur 5: Befolkningsutvikling i perioden 2000-2011, indeksert slik at nivået i 2000=100.

1.3 Befolkningsutvikling i kommunene

Befolkningsutviklingen i de enkelte kommunene i Haugesundregionen har vært ganske forskjellig.

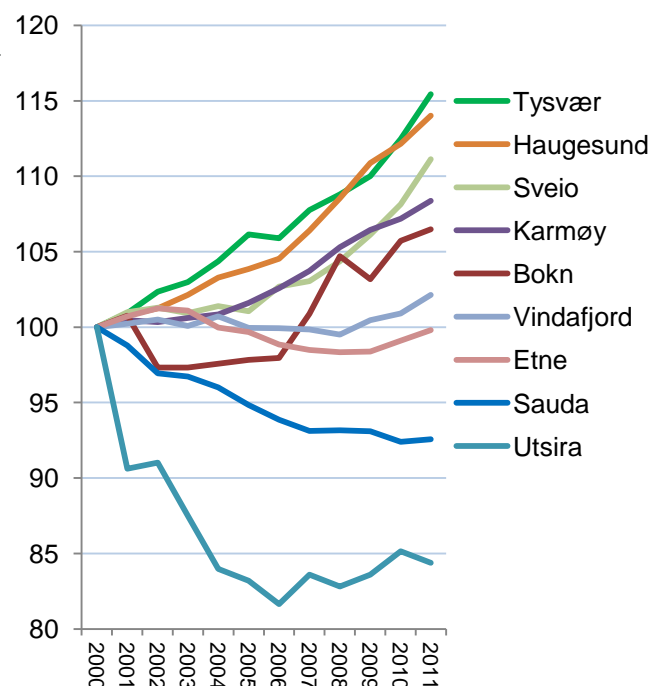
Tysvær og Haugesund har hatt høy vekst. Her har folketallet økt med 15,4 og 14,0 prosent henholdsvis. Sveio har også hatt god vekst, på 11 prosent. Disse tre kommunene har altså hatt en vekst som er høyere enn landsgjennomsnittet.

Karmøy og Bokn hatt en vekst på 8,4 og 6,4 prosent.

Vindafjord har hatt en liten vekst de siste årene, og har økt folketallet med to prosent siden 2000. Etne har også hatt en svak vekst, etter en nedgang tidligere i perioden, og er nesten tilbake på 2000-nivået.

Sauda har hatt en jevn nedgang i folketallet, men denne er bremsset noe opp. Sauda har likevel mistet over sju prosent av folketallet siden 2000.

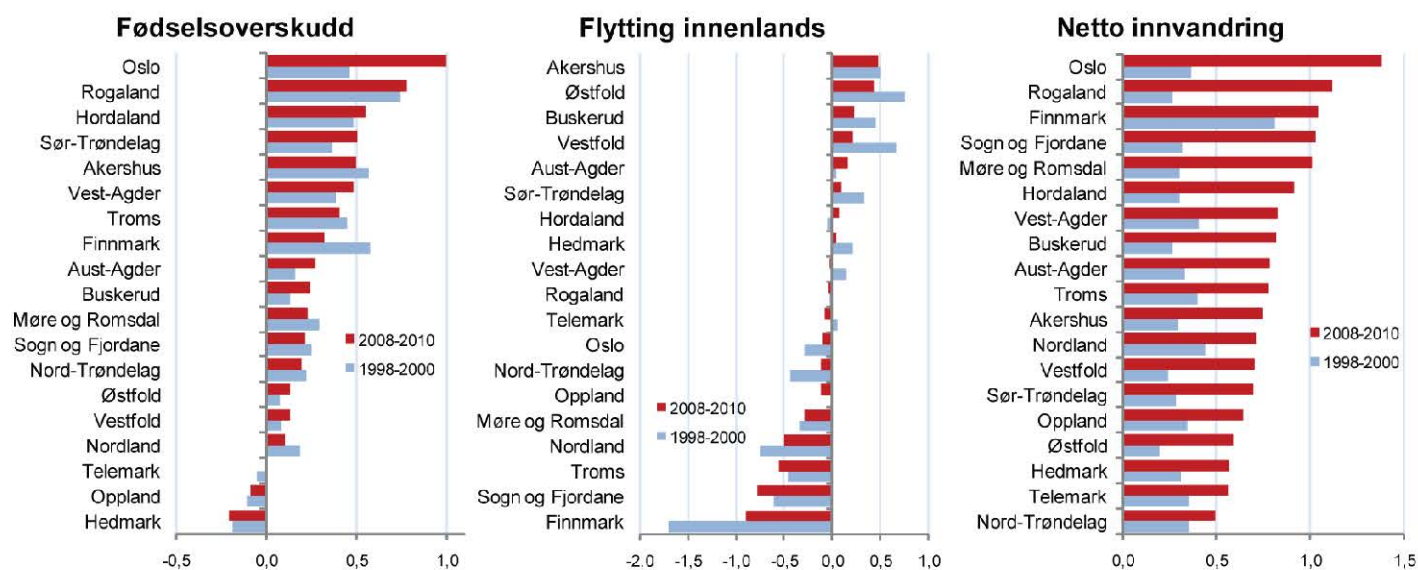
Utsira har hatt sterkest nedgang, og har mistet over femten prosent av folketallet. De siste årene har folketallet på Utsira tatt seg noe opp.

Figur 6: Befolkningsutvikling i kommunene i Haugesundregionen i perioden 2000-2011, indeksert slik at nivået i 2000=100.

1.4 Noen trender

Figur 7: Befolkningsendringer i fylkene i siste treårsperiode sammenliknet med treårsperioden 1998-2000, målt som prosent av folketallet.

Vi kan sammenlikne befolkningsendringene de siste tre årene med endringene i treårsperioden ti år tidligere. Det er enkelte nye trekk i befolkningsutviklingen.

Fødselsoverskudd

Oslo er nå det fylket som har klart høyest fødselsoverskudd. Dette er en ny situasjon. For ti år siden hadde fylker som Finnmark, Akershus, Hordaland og Rogaland høyere fødselsoverskudd enn Oslo. De siste tre årene har fødselsoverskuddet alene gitt en befolkningsvekst på over én prosent årlig i Oslo. Trenden er at stadig flere barn blir født i de største byene. Hordaland og Sør-Trøndelag har også økt sitt fødselsoverskudd.

Fødselsoverskuddet har økt i Norge som helhet, men mange fylker har hatt nedgang. Størst nedgang har Finnmark hatt.

Flyttinger mellom fylkene

Det kan se ut til at flyttingen mellom fylkene har blitt litt mindre de siste ti årene. De fylkene som tapte mest i netto utflytting for ti år siden, Finnmark og Nordland, har lavere netto utflytting nå.

Samtidig har fylkene med høyeste innflytting for ti år siden, Vestfold, Østfold, Akershus og Buskerud, alle lavere netto innflytting.

Innvandringen

Innvandringen har økt svært raskt. De siste tre årene er det arbeidsinnvandring fra EU-land som har økt mest, mens innvandring av flyktninger har minket.

Oslo har nå klart høyest innvandring. Finnmark hadde høyest innvandring tidligere, og har nå tredje høyest innvandring. Rogaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal har også hatt høy innvandring de siste tre årene. Dette er sannsynligvis arbeidsinnvandring som reflekterer vekst i næringslivet. Fylker som Nord-Trøndelag, Telemark og Hedmark hadde forholdsvis høy innvandring tidligere, men har nå lavest innvandring av alle fylkene.

De regionale konsekvensene er at fødselsbalansen og innvandringen nå er de viktigste drivkreftene bak sentraliseringen. Disse faktorene har tidligere bidratt til å dempe sentraliseringen. Flyttingen, som tidligere var årsaken til sentraliseringen, har nå blitt litt mindre viktig. Det vil gjøre arbeidet med å snu sentraliseringen mer sammensatt. Det er ikke lenger nok å stoppe utflyttingen fra distriktene.

2. Arbeidsplasser

I dette kapitlet skal vi se på utviklingen i arbeidsplassene i Haugesundregionen. Alle data er fra registerbasert sysselsettingsstatistikk fra SSB.

2.1 Arbeidsplassutvikling i Haugesundregionen

Utviklingen i antall arbeidsplasser i Haugesundregionen siden 2000 er vist i figur 8, og sammenliknet med utviklingen i Norge og noen av de andre regionene i nærheten.

Antall arbeidsplasser i Norge sank fra 2008 til 2009, men i 2010 ble det igjen vekst.

Haugesundregionen har hatt en vekst i antall arbeidsplasser som har vært vesentlig sterkere enn veksten på landsbasis. Haugesundregionen har fått en økning på 16,5 prosent, mens veksten på landsbasis har vært på 11 prosent i samme periode.

Stavangerregionen har hatt en spesielt sterk vekst, og har økt antall arbeidsplasser med nesten 29 prosent. Haugesundregionen hadde i begynnelsen av perioden sterkere vekst enn Ryfylke, men Ryfylke har hatt sterkere vekst de siste årene. Ryfylke har økt antall arbeidsplasser med over 20 prosent siden 2000.

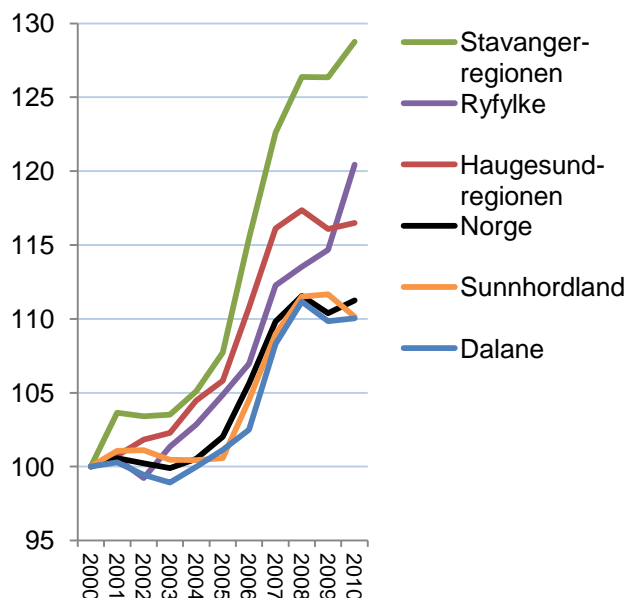
Arbeidsplassutvikling i andre regioner

I figuren ser vi hvordan veksten i antall arbeidsplasser har vært i Haugesundregionen sammenliknet med andre regioner i Rogaland og Hordaland.

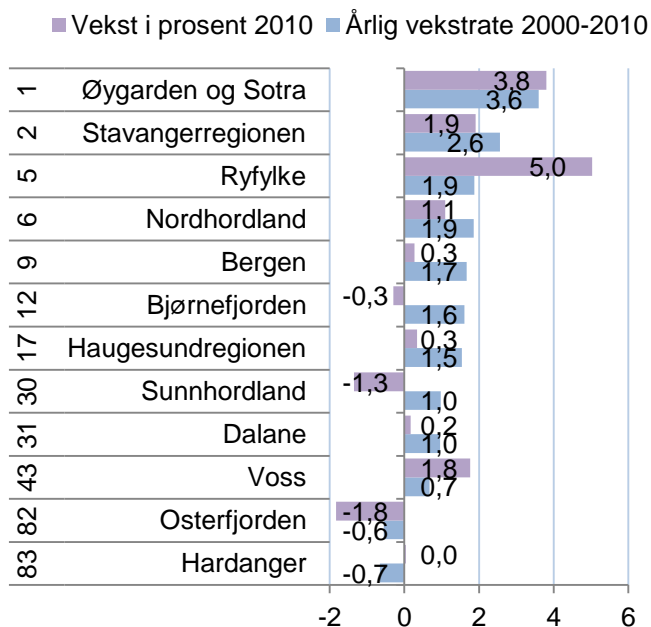
Øygarden og Sotra er regionen som har hatt høyest vekst i antall arbeidsplasser i hele landet etter 2000, mens Stavangerregionen er nummer to.

Haugesundregionen er nummer 17 i landet når det gjelder vekst i arbeidsplasser i perioden 2000-2010. Regionen har hatt en årlig vekst på 1,5 prosent. I 2010 fikk Haugesundregionen en økning på 0,3 prosent.

Ryfylke fikk stor vekst i antall arbeidsplasser i 2010, da de fikk en økning på 5 prosent.

Figur 8: Utviklingen i antall arbeidsplasser i perioden 2000-2010. Indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 9: Vekst i antall arbeidsplasser i regionene i Rogaland og Hordaland i 2010, samt gjennomsnittlig årlig vekstrate i perioden 2000-2010. Rangering blant landets 83 regioner med hensyn til vekst de ti siste årene er vist til venstre.

Arbeidsplassutvikling i kommunene

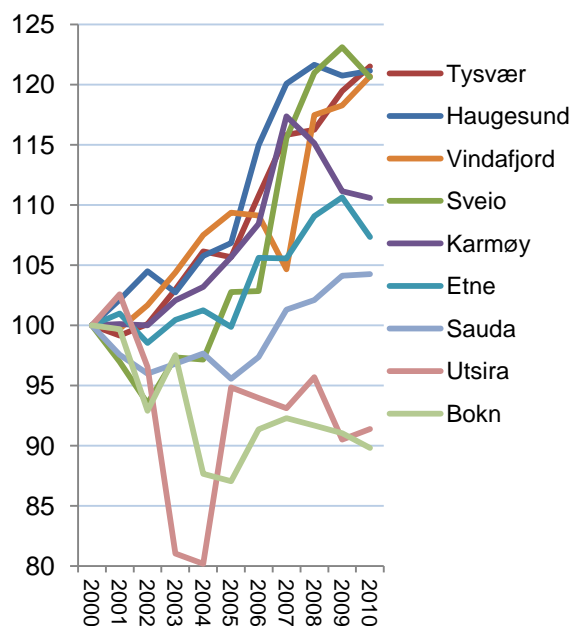
Det er stor forskjell i arbeidsplassveksten i kommunene i Haugesundregionen i perioden 2000-2010.

Tysvær, Haugesund, Vindafjord og Sveio har hatt høy vekst. Disse fire kommunene har hatt en vekst på over 20 prosent i denne perioden.

Karmøy har hatt en vekst som er nesten like sterk som landsgjennomsnittet, med en vekst på 10,6 prosent.

Etne har hatt en vekst på 7,3 prosent, mens Sauda har hatt en vekst på 4,3 prosent.

Utsira og Bokn har hatt nedgang i antall arbeidsplasser i perioden 2000-2010. Utsira har hatt en nedgang på 8,6 prosent, mens Bokn har mistet 10,2 prosent av arbeidsplassene.

Figur 10: Arbeidsplassutvikling i kommunene i perioden 2000-2010, indeksert slik at nivået i 2000=100.

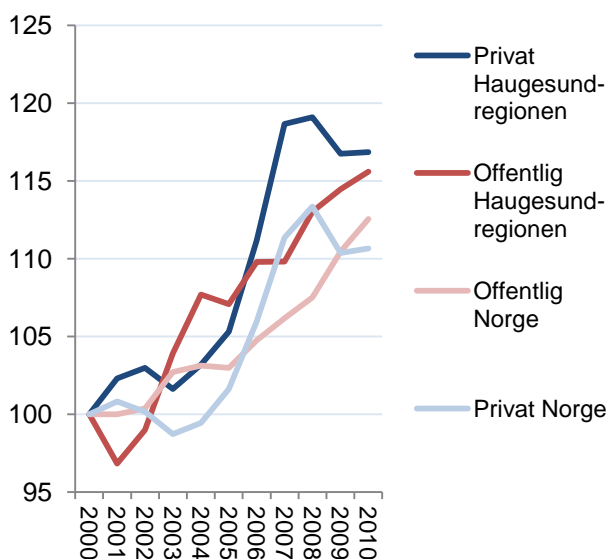
Privat og offentlig sektor

De økonomiske konjunktorene kan i stor grad avleses av veksten i antall arbeidsplasser i privat sektor. Fra 2003 til 2008 var det sterk vekst. I 2009 kan vi se effekten av finanskrisen, med en sterk nedgang i antall arbeidsplasser i privat sektor. Antall offentlige arbeidsplasser økte sterkt i 2009, som følge av at staten økte sine utgifter for å unngå sterk vekst i arbeidsledigheten.

I 2010 ble det igjen en liten vekst i næringslivet i Norge, da antall arbeidsplasser økte med 0,3 prosentpoeng. Offentlig sektor økte med 1,9.

Haugesundregionen har hatt en veldig høy vekst i privat sektor. Antall arbeidsplasser i næringslivet i Haugesundregionen har økt med nesten 17 prosent. Samtidig har veksten på landsbasis vært på 10,7 prosent.

Det har også vært god utvikling i offentlig sektor i Haugesundregionen. Fra 2000 til 2010 har det vært en vekst på 15,6 prosent i offentlige arbeidsplasser i Haugesundregionen, mens det har vært en vekst på 10,7 prosent i Norge i samme periode.

Figur 11: Utvikling i antall arbeidsplasser i privat og offentlig sektor i Haugesundregionen og Norge i perioden 2000-2010, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Bransjer

Veksten i antall arbeidsplasser i ulike bransjer i Haugesundregionen er vist i figur 12.

Det har vært størst vekst i personlig tjenesteyting, hvor det var en vekst på 284 arbeidsplasser i 2009. I 2009 var det imidlertid en nedgang på 24 arbeidsplasser i samme bransje.

I 2010 har det vært vekst på 165 arbeidsplasser i faglig, vitenskapelig og teknologisk tjenesteyting og 142 i informasjon og kommunikasjon.

Handel hadde en vekst på 130 i 2010. Det var imidlertid en nedgang på 237 i samme bransje i 2009. Bygg og anlegg har fått 111 arbeidsplasser i 2009 og 2010 til sammen.

Haugesundregionen har mistet mange arbeidsplasser i industrien. Det har vært en nedgang på til sammen 811 arbeidsplasser de to siste årene. Det har også vært nedgang på 260 arbeidsplasser i forretningsmessig tjenesteyting, finans og eiendom og en nedgang på 181 arbeidsplasser i transport og lagring i samme periode.

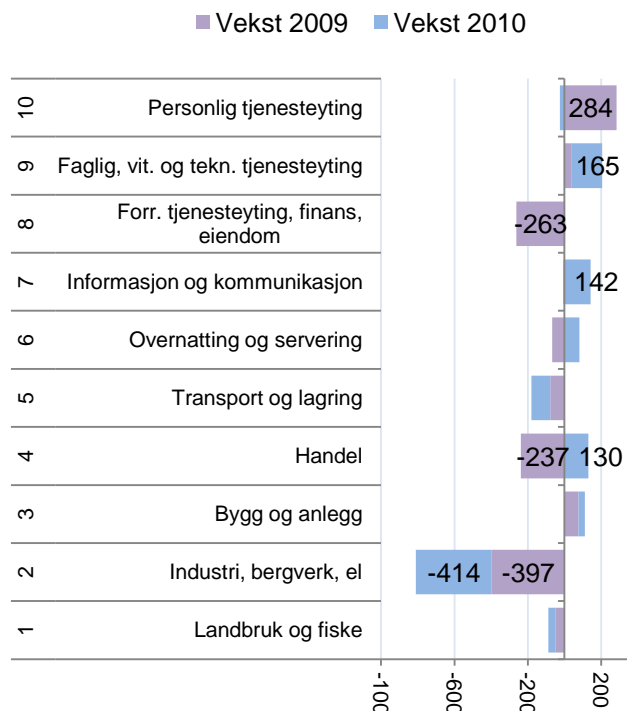
Relativ vekst i bransjer

For å få fram endringene i antall arbeidsplasser i ulike bransjer i forhold til resten av landet, har vi beregnet differansen mellom endring i antall arbeidsplasser i de enkelte bransjene i Haugesundregionen i prosent, og tilsvarende endring i bransjene på landsbasis, de siste to årene.

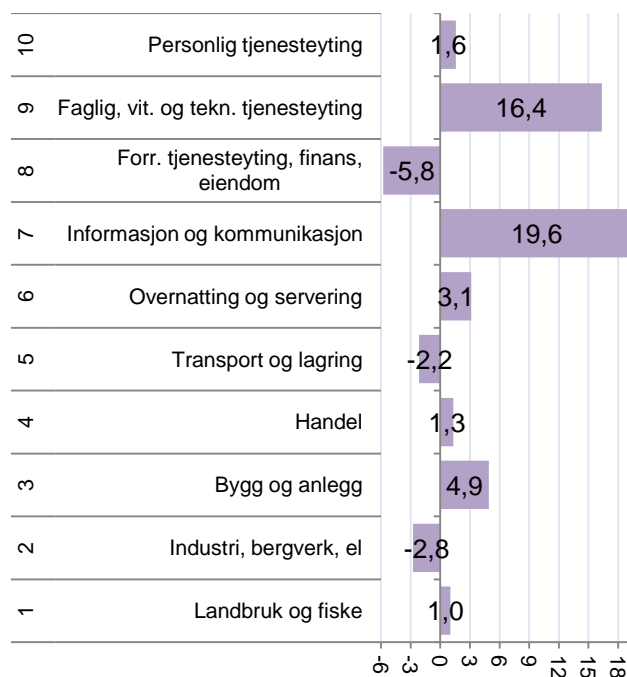
Haugesundregionen har hatt en sterkere vekst innenfor faglig, vitenskapelig og teknologisk tjenesteyting og innenfor informasjon og kommunikasjon. Disse bransjene hadde vekst i Norge i 2010, men veksten har vært sterkere i Haugesundregionen.

Det har også vært bedre utvikling i bygg og anlegg og overnatting og servering, samt innenfor personlig tjenesteyting, handel og landbruk og fiske.

Haugesundregionen har hatt en større nedgang i forretningsmessig tjenesteyting, finans og eiendom enn resten av landet. Det har også vært nedgang i industrien og i transport og lagring. Dette er bransjer som har hatt nedgang på landsbasis, men nedgangen har vært enda sterkere i Haugesundregionen.

Figur 12: Vekst i antall arbeidsplasser i ulike bransjer i privat sektor i Haugesundregionen i 2009 og 2010.

Figur 13: Differanse mellom prosentvis vekst i de enkelte bransjene i Haugesundregionen og veksten i bransjene på landsbasis de siste to årene (2009 og 2010).

Pendling i regionene

I Rogaland er det kun Stavangerregionen som har netto innpendling. De fleste regionene i landet har netto utpendling, og er et resultat av at de store byene har en høy netto innpendling.

Haugesundregionen har stort sett hatt netto utpendling på rundt fem prosent i perioden 2000-2005.

Sunnhordland, Dalane og Ryfylke har hatt en netto som er mye høyere enn i Haugesundregionen.

Nettopendling i kommunene

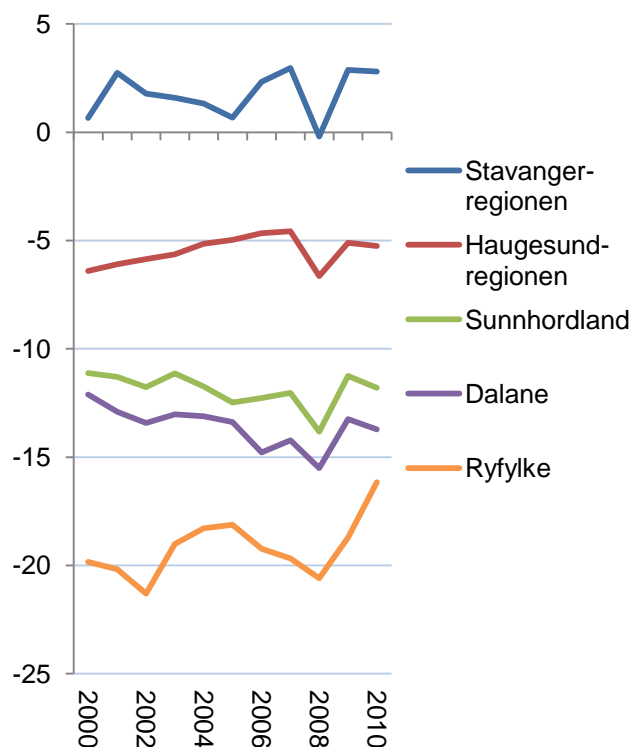
Haugesund er den eneste kommunen i Haugesundregionen som har netto innpendling. Haugesund har hatt en netto utpendling på over 20 prosent av sysselsettingen i perioden 2000-2010. I 2010 tilsvarte nettoinnpendlingen nærmere 21,6 prosent av sysselsettingen. Bare elleve kommuner i landet hadde høyere nettoinnpendling dette året. Det er tydelig at Haugesund er et viktig arbeidssted i regionen.

Vindafjord hadde netto utpendling i begynnelsen av perioden, men har fått netto innpendling de siste tre årene. I 2010 var nettoinnpendlingen på over tre prosent av sysselsettingen, og Vindafjord var kommunen med 48. høyest nettoinnpendling i landet.

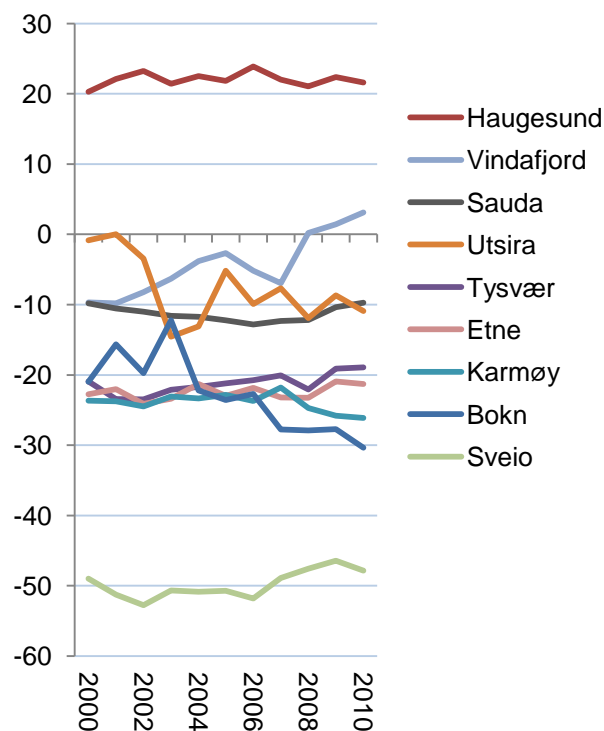
Sauda og Utsira hadde en netto utpendling på rundt ti prosent av sysselsettingen i 2010.

Tysvær, Etne, Karmøy og Bokn hadde en nettoutpendling på mellom 19 og 30 prosent. Dette er over middels blant kommunene i landet.

Høyest netto utpendling har Sveio, som tilsvarte nesten 48 prosent av sysselsettingen i 2010. Bare nitten kommuner i landet hadde høyere netto utpendling dette året.

Figur 14: Nettopendling i prosent av sysselsettingen i regionene i Rogaland i perioden 2000-2010.

Figur 15: Nettopendling i prosent av sysselsetting i kommunene i Haugesundregionen i perioden 2000-2010.

Arbeidsmarkedsintegrasjon

Arbeidsmarkedsintegrasjon er summen av innpendling som andel av arbeidsplasser og utpendling som andel av sysselsatte. Arbeidsmarkedsintegrasjon kan også tolkes som pendlingsmuligheter. Arbeidsmarkedsintegrasjon er et begrep som Telemarksforskning har introdusert, og som har stor strategisk betydning for regional utvikling.

Med unntak av Stavangerregionen, har alle regionene i Rogaland og Hordaland økt arbeidsmarkedsintegrasjon fra 2000 til 2010, etter hvert som det blir stadig mer pendling.

Haugesundregionen har en arbeidsmarkedsintegrasjon som er under middels i landssammenheng, regionen er rangert som nummer 56 av de 83 regionene i landet. Arbeidsmarkedsintegrasjonen har økt noe siden 2000.

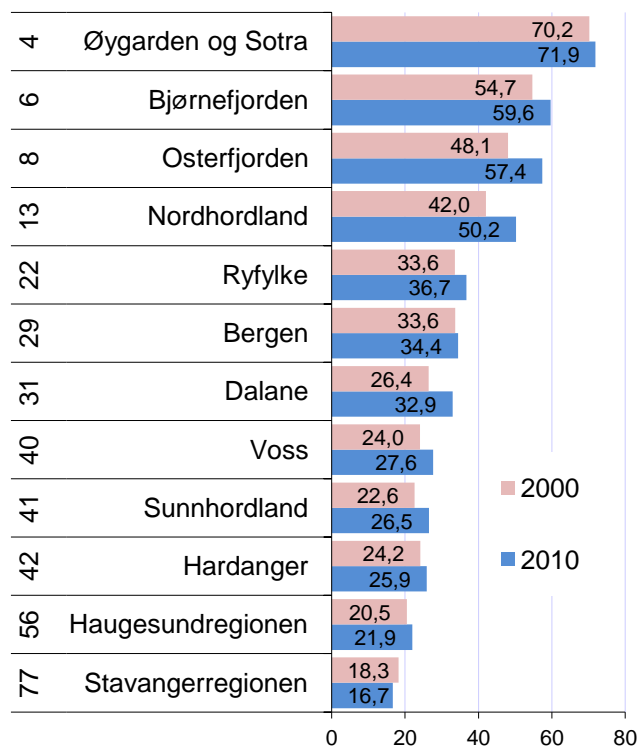
Arbeidsmarkedsintegrasjon i kommunene

Tysvær er den kommunen som har høyest arbeidsmarkedsintegrasjon i Haugesundregionen. Tysvær var kommunen med 46. høyest arbeidsmarkedsintegrasjon i landet i 2010.

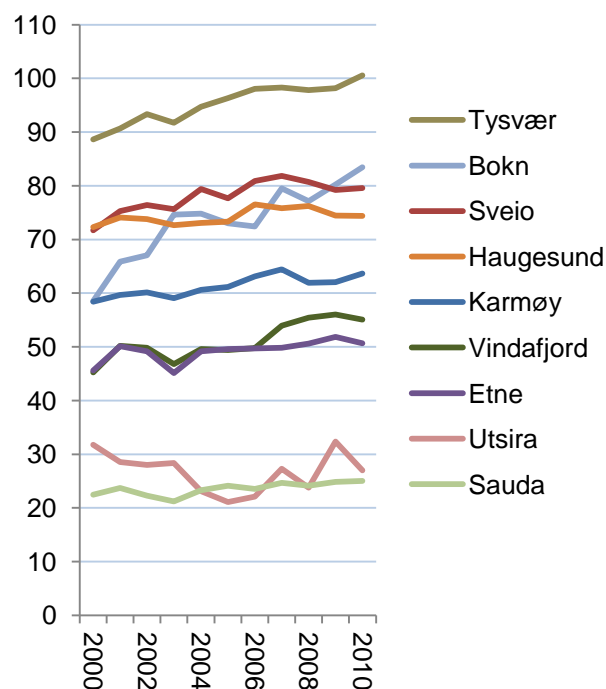
Utsira og Sauda er de to kommunene som har lavest arbeidsmarkedsintegrasjon i Haugesundregionen. Disse to er blant de 40 kommunen med lavest arbeidsmarkedsintegrasjon i landet.

Det er altså stor variasjon i arbeidsmarkedsintegrasjonen i kommunene i regionen.

For kommuner med høy arbeidsmarkedsintegrasjon betyr attraktivitet som bosted forholdsvis mye, mens kommuner med lav arbeidsmarkedsintegrasjon er mer avhengige av næringsutviklingen i egen kommune.

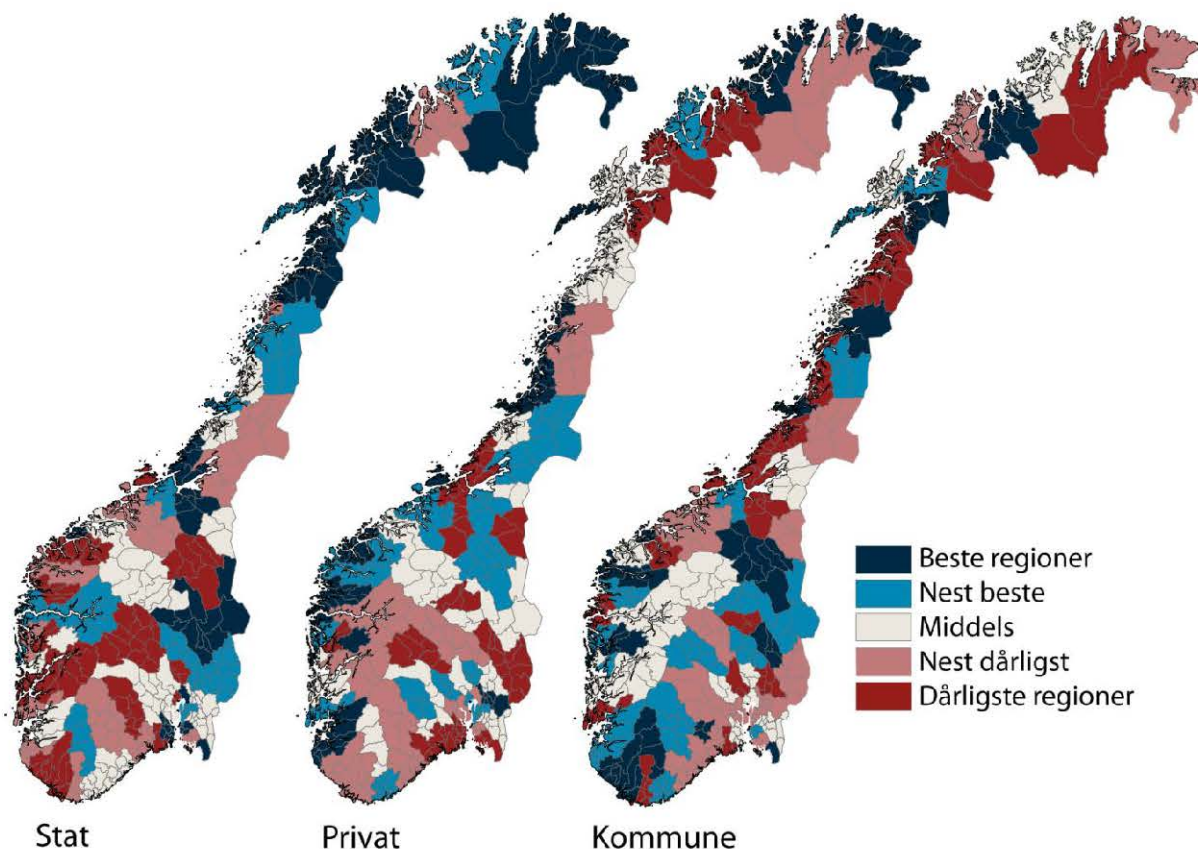

Figur 16: Arbeidsmarkedsintegrasjon i regionene i Rogaland og Hordaland i 2000 og 2010. Til venstre vises rangering blant landets 83 regioner i 2010.

Figur 17: Arbeidsmarkedsintegrasjon i kommunene i Haugesundregionen i perioden 2000-2010.

2.2 Trender: Vekstbidrag fra ulike sektorer

Figur 18: Vekstbidrag i form av endring i antall arbeidsplasser i prosentpoeng av samlet sysselsetting i årene 2009 og 2010. De 83 regionene er rangert i forhold til hverandre i kartene slik at de danner fem grupper.

I kartene over har vi sett på vekstbidrag til sysselsettingen fra de ulike sektorene statlig sektor, privat sektor og kommunal sektor i 2009 og 2010. Fylkeskommunale arbeidsplasser er ikke med, ettersom disse har bidratt svært lite. I disse to årene har antall arbeidsplasser i privat sektor bidratt med en nedgang på 1,7 prosent av sysselsettingen i Norge, statlig sektor med en vekst på 0,5 prosent og kommunal sektor med en vekst på 0,8 prosent. I kartene er det de relative forskjellene mellom regionene for hver sektor som er markert.

Det er regioner på Vestlandet og i nord som har hatt best utvikling i privat sektor. Hitra/Frøya og Ryfylke har hatt sterkest vekst i næringslivet de siste to årene. Mange distriktsregioner har hatt en relativt god utvikling i næringslivet etter finanskrisen, blant dem mange fiskeriregioner.

Veksten i kommunesektoren er ganske jevnt spredt mellom landsdelene. Mange distrikts-

regioner fikk sterk vekst. Det er litt pussig at mange regioner med svak befolkningsvekst har høy vekst i kommunale arbeidsplasser, mens noen regioner med høy befolkningsvekst har lav vekst. En skulle kanskje tro at antall arbeidsplasser i kommunesektoren var sterkt knyttet til befolkningsutviklingen.

Vestlandet er tapere når det gjelder statlig sektor. Her er det regioner på Østlandet, Trondheimsregionen og mange regioner i nord som har fått vekstimpulser. Det har blitt 12 672 flere statlige arbeidsplasser de siste to årene. 4078 av disse havnet i Oslo, mens Trondheimsregionen fikk en økning på 1124 arbeidsplasser. Over 40 prosent av de nye statlige arbeidsplassene kom altså i Oslo og Trondheim. Statlig sektor har dermed bidratt til å forsterke sentraliseringen i de siste to årene, med unntak av i de nordligste fylkene, der mange distriktsregioner har fått drahjelp fra veksten i statlig sektor.

3. Utdanningsnivå

Utdanningsnivå i befolkning og arbeidsliv er et tema som opptar mange i forbindelse med regional utvikling. Utdanningsnivået i befolkningen varierer mye mellom ulike steder i Norge. I dette kapitlet skal vi først beskrive disse variasjonene. Deretter skal vi se på utdanningsnivået i arbeidsmarkedet, spesielt i privat sektor.

En enkel måte å beskrive utdanningsnivået på, er å fordele befolkningen etter tre nivåer av utdanning: Grunnskole, videregående skole og høgskole/universitet. I figur 19 ser vi hvordan befolkningen i regionene i Rogaland og Hordaland er fordelt med hensyn til disse tre nivåene av formell utdanning. Da har vi fordelt den sysselsatte delen av befolkningen etter utdanningsnivået. Bergen har tredje høyest andel med høyt utdannede i befolkningen av alle regionene i landet.

I Haugesundregionen hadde 27,1 prosent av den sysselsatte befolkningen høyere utdanning. Dette er litt bedre enn middels blant de 83 regionene i landet, men en del under landsgjennomsnittet.

Det er bare ni regioner i landet som har høyere andel av høgskole/universitetsutdannede enn den nasjonale andelen på 34,1 prosent. De nasjonale tallene blir dratt kraftig oppover av et lite antall regioner. I Oslo og Akershus Vest har over 53 prosent av den sysselsatte befolkningen høyere utdanning.

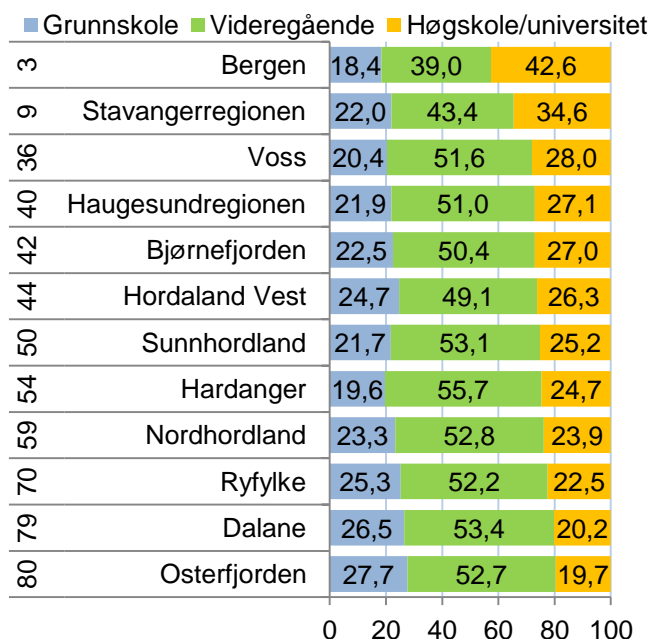
Utdanningsnivå i kommunene

Bokn og Haugesund har høyest andel av høyere utdannede i regionen, og er nummer 36 og 45 i landet. I disse to kommunene hadde over 32 prosent av den sysselsatte befolkningen høyere utdanning i 2010. Også Utsira, Tysvær og Sveio var blant de 124 kommunene i landet med høyest andel høyere utdannede.

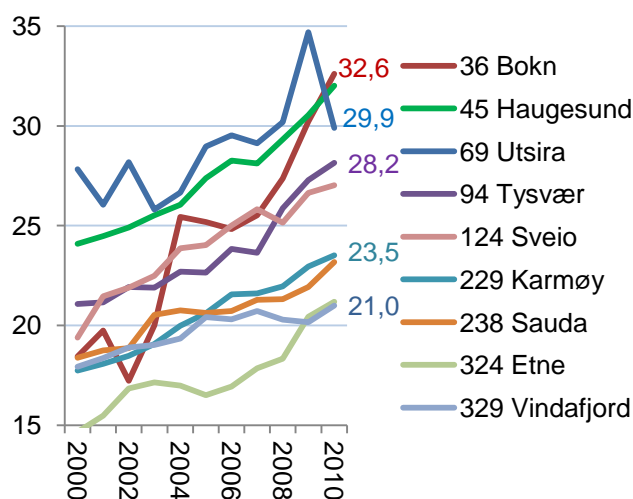
I Karmøy og Sauda hadde over 23 prosent av den sysselsatte befolkningen høyere utdanning. Dette er litt under middels blant kommunene i landet.

Vindafjord og Etne hadde lavest andel høyere utdannede i regionen, med en andel på 21 prosent.

Andel med høyere utdanning har økt mye fra 2000 til 2010 i mange av kommunene.

Figur 19: Andel av sysselsatt befolkning med ulik utdanningsnivå i regionene i Rogaland og Hordaland i 2010. Rangering blant de 83 regionene i landet til venstre.

Figur 20: Andel av sysselsatt befolkning med høyere utdanning i kommunene i Haugesundregionen i perioden 2000-2010. Rangering blant de 430 kommunene i landet til venstre for kommunenavnet.

3.1 Utdanningsnivå i næringslivet

Utdanningsnivået i næringslivet er av spesiell interesse, ettersom dette kan ha betydning for innovasjonsevne og vekstkraft i næringslivet.

Utdanningsnivået i næringslivet er generelt lavere enn utdanningsnivået i offentlig sektor. I offentlig sektor i Norge hadde 53,4 prosent av de ansatte høyere utdanning i 2010. Det er spesielt i staten at utdanningsnivået er høyt. I privat sektor var andelen med høyere utdanning 25,5 prosent. Andel høyere utdannede har økt jevnt, både i privat og offentlig sektor siden 2000.

I Rogaland er andelen med høyere utdanning i offentlig sektor likt nivået på landsbasis. Privat sektor i Rogaland har en lavere andel høyere utdannede enn på landsbasis. I Hordaland er andelen høyere utdannede høyere enn i Rogaland i både offentlig og privat sektor.

Andel høyere utdannede i offentlig sektor i Haugesundregionen ligger under både fylkesnivået og landsnivået. I privat sektor ligger det også en del under fylkes- og landsgjennomsnittet.

Kommunene

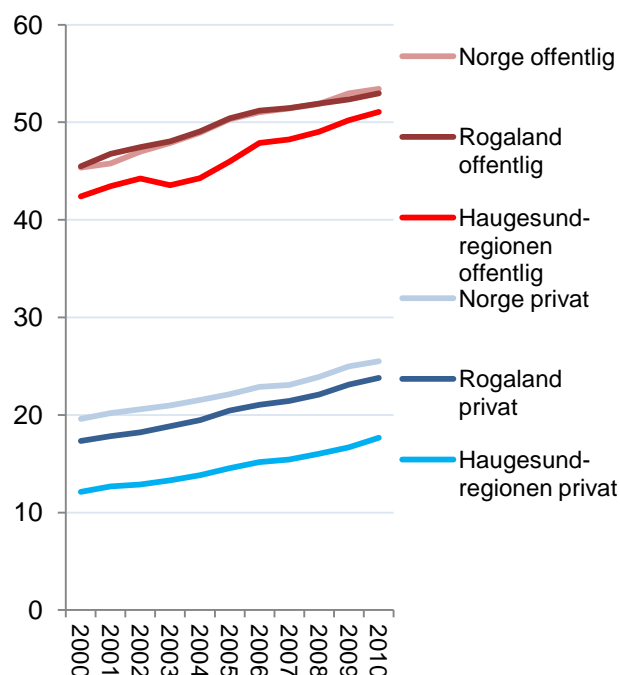
I figur 22 er andel ansatte med høyere utdanning i næringslivet i kommunene i Haugesundregionen vist. Andelen høyere utdannede varierer en del mellom kommunene.

Bokn har høyest andel høyere utdannede i næringslivet i Haugesundregionen, med en andel på 24,7 prosent i 2010. Dette rangerer Bokn på 19. plass i landet, men andelen er likevel litt under landsgjennomsnittet.

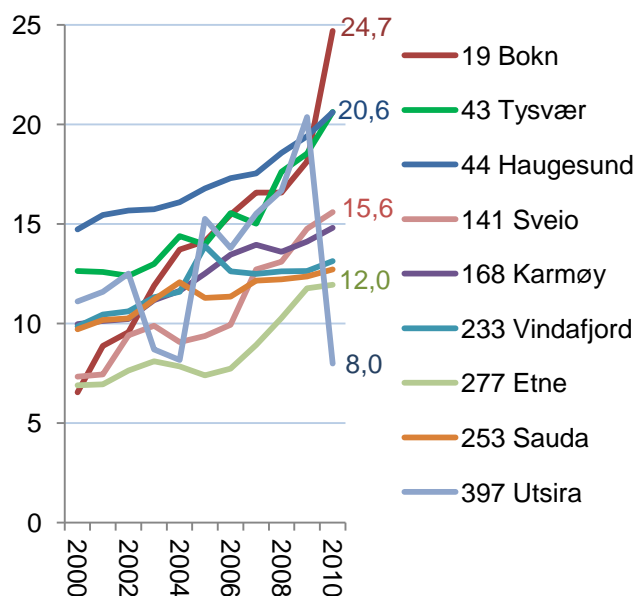
I Tysvær og Haugesund hadde 20,6 prosent av de som jobbet i næringslivet høyere utdanning, og var nummer 43 og 44 i landet.

Sveio og Karmøy hadde en andel høyere utdannede i næringslivet på rundt 15 prosent, mens Vindafjord og Sauda hadde en andel på rundt 13 prosent. Dette er bedre enn middels. Sveio hadde en andel på 12 prosent, som er litt under middels.

Utsira hadde lavest andel høyere utdannede i næringslivet i 2010, da andelen var på 8 prosent. Dette var en stor nedgang fra 2009. I 2009 var det 11 personer med høyere utdanning som jobbet i næringslivet i Utsira, men bare fire i 2010.

Figur 21: Andel av arbeidsplasser med høyere utdanning i privat og offentlig sektor i Norge, Rogaland og Haugesundregionen i perioden 2000-2010.

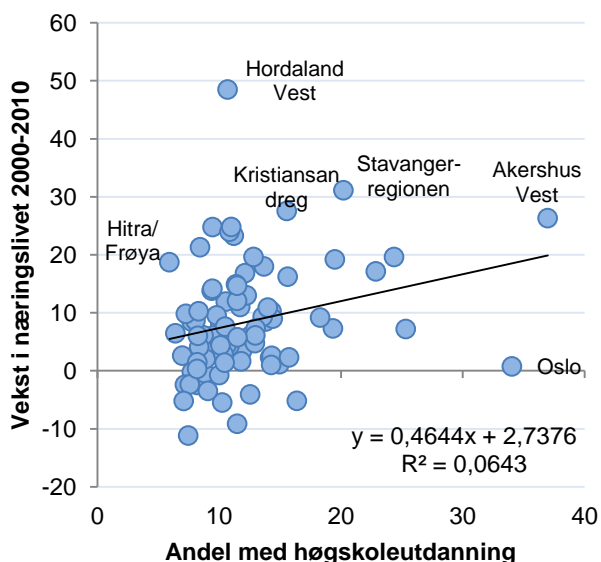

Figur 22: Andel ansatte med høyere utdanning i næringslivet i kommunene i Haugesundregionen i perioden 2000-2010. Rangeringsnummer blant de 430 kommunene i landet til venstre for kommunenavnet.

3.2 Utdanningsnivå og regional utvikling

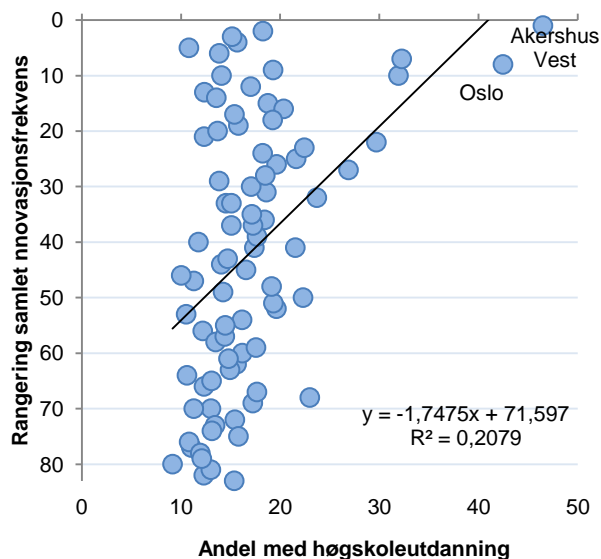
Det er to argumenter for at et høyt utdanningsnivå i næringslivet vil stimulere til regional utvikling gjennom økonomisk vekst. For det første pekes det ofte på at Norge som et høykostland har best vekstbetingelser i kompetanseintensive næringer. Dermed vil regioner med et høyt utdanningsnivå få bedre vekst enn regioner med et lavt utdanningsnivå i næringslivet. Regioner med lavt utdanningsnivå vil stå overfor en stadig sterkere konkurranse fra utlandet. Et annet argument er at næringsliv med et høyt utdanningsnivå er mer innovativt og dermed bedre rustet for vekst.

Vi kan se på den direkte sammenhengen mellom utdanningsnivå og vekst i næringsliv i norske regioner.

Figur 23: Sammenhengen mellom utdanningsnivå i næringslivet i 2000 og vekst i næringslivet fra 2000 til 2010 i de 83 politiske regionene i Norge.

Som vi kan se av figur 23, er det en positiv, men ganske svak sammenheng mellom utdanningsnivå og vekst i næringslivet. En region som Hitra/Frøya var blant regionene med lavest utdanningsnivå, men har likevel hatt sterk vekst, mens Oslo har hatt svært lav vekst, til tross for nest høyest utdanningsnivå. Høyt utdanningsnivå i en region kan tenkes å gi bedre vekstbetingelser, men sammenhengene synes ikke å være sterke.

Figur 24: Sammenhengen mellom utdanningsnivå i næringslivet i 2010 og regionenes rangering mht. samlet innovasjonsfrekvens i de 83 politiske regionene i Norge.

I figur 24 ser vi at utdanningsnivået og næringslivets innovasjon har en positiv sammenheng. Denne sammenhengen synes å være tydeligere enn for vekst.

Utdanningsnivået har en spesielt sterk sammenheng med regionenes størrelse. Urbane og folkerike regioner har klart høyest utdanningsnivå i næringslivet. Disse regionene har også best betingelser for både vekst og innovasjon. Dermed er det ikke lett å avdekke hvordan utdanningsnivå, vekst og innovasjon egentlig henger sammen med slike enkle analyser.

Utdanningsnivået avspeiler de direkte behovene i arbeidsmarkedet. Dermed kan en bare få økt utdanningsnivå gjennom at næringslivet får flere stillinger hvor det kreves utdanning, eller reduserer antall stillinger hvor utdanning ikke er påkrevet. Behovet for utdanning er svært bransjeavhengig. F. eks. er reiseliv en bransje med lite behov for utdannede, mens det er en høy andel utdannede innenfor forretningsmessig tjenesteyting.

Dersom en region ønsker å oppnå høyere kompetansenivå i næringslivet, kan det oppnås gjennom å vri bransjestrukturen i retning av kompetansekravende næringer, eller å stimulere alle bedrifter uansett næring til å heve kompetansekravene.

4. NæringsNM

NæringsNM er utviklet for å måle hvordan næringslivet presterer i ulike områder i Norge. For å måle næringsutviklingen i en kommune, ser vi på fire mål: Nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelseⁱⁱ.

NæringsNM	Nyetableringer	<ol style="list-style-type: none"> 1. Etableringsfrekvens: Antall nyregistrerte foretak som andel av eksisterende foretak i begynnelsen av året 2. Bransjejustert etableringsfrekvens: Basert på etableringsfrekvens, justert for effekten av bransjestrukturen 3. Vekst i antall foretak: Etableringsfrekvensen fratrukket nedlagte foretak
	Lønnsomhet	<ol style="list-style-type: none"> 4. Andel foretak med positivt resultat før skatt 5. Bransjejustert lønnsomhet: Andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for effekten av bransjestrukturen 6. Andel foretak med positiv egenkapital
	Vekst	<ol style="list-style-type: none"> 7. Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen (KPI) 8. Andel foretak med realvekst justert for effekten av bransjestrukturen 9. Andel foretak med vekst i verdiskaping
	Næringslivets størrelse	<ol style="list-style-type: none"> 10. Antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen

Nyetableringer i regioner og kommuner blir målt med tre indikatorer. Den første, etableringsfrekvens, måler antall nyregistrerte foretak i forhold til eksisterende antall foretak i begynnelsen av året. Bransjejustert etableringsfrekvens er etableringsfrekvensen fratrukket virkningen av bransjestrukturen i regioner og kommuner. Denne indikatoren viser om regionen har få eller mange etableringer når vi tar hensyn til at etableringsfrekvensen varierer mye mellom ulike bransjer. Den tredje indikatoren er vekst i antall foretak. Dette vil være etableringsfrekvensen fratrukket frekvensen av nedlagte foretak.

Lønnsomheten i regionenes næringsliv blir målt med tre indikatorer. Den første er andel foretak med positivt resultat før skatt. I tillegg har vi målt andel lønnsomme foretak justert for bransjestrukturen. Den tredje indikatoren er andel foretak med positiv egenkapital.

Vekst i regionene er målt med andel foretak med omsetningsvekst større enn prisstigningen. Også her har vi en andre indikator som justerer for bransjestruktur. Den tredje indikatoren er andel foretak med vekst i verdiskaping.

Indikatoren ”næringslivets størrelse” er antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen.

For hver indikator rangeres regioner og kommuner. Rangeringsnumrene legges så sammen innenfor hver gruppe.

Til slutt summeres rangeringsnumrene for de fire indeksene nyetablering, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Den regionen og kommunen som har lavest sum, kommer ut som vinner av årets NæringsNM.

4.1 Nyetableringer

For å sammenlikne etableringsaktiviteten mellom ulike områder, bruker vi tre ulike indikatorer. *Etableringsfrekvensen* er antall nyregistrerte foretak i ett år i prosent av eksisterende foretak i begynnelsen av samme år. *Bransjejustert etableringsfrekvens* er et mål for hvor mange nyetableringer det er når vi justerer for effekten av bransjestrukturen. Den siste indikatoren for etableringer er *vekst i antall foretak*, som er etableringsfrekvensen fratrukket andelen som legges ned.

Etableringsfrekvens i Haugesundregionen

I figur 25 ser vi hvordan etableringsfrekvensen i Haugesundregionen og Norge har beveget seg siden 2001, sammenliknet med etableringsfrekvensen for Norge og for medianen av regionene. De store byene drar opp etableringsfrekvensen for Norge mye, slik at de fleste regionene har lavere etableringsfrekvens enn Norge. Da blir det i mange tilfeller bedre å sammenlikne med medianen av regionene.

Etableringsfrekvensen i Norge sank mye fra 2006 til 2009. I 2010 har etableringsfrekvensen blitt litt høyere, men er fremdeles på et lavt nivå i forhold til tidligere.

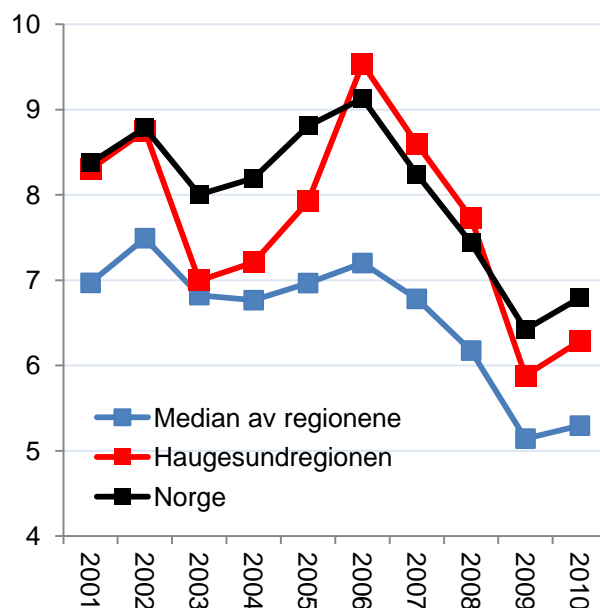
Etableringsfrekvensen i Haugesundregionen har ligget over medianen av regionene i alle årene siden 2001. I perioden 2006-2008 lå den også over landsgjennomsnittet. De to siste årene har antall nyetableringer vært lavere enn landsgjennomsnittet, men godt over medianen.

Etableringsfrekvens i regionene

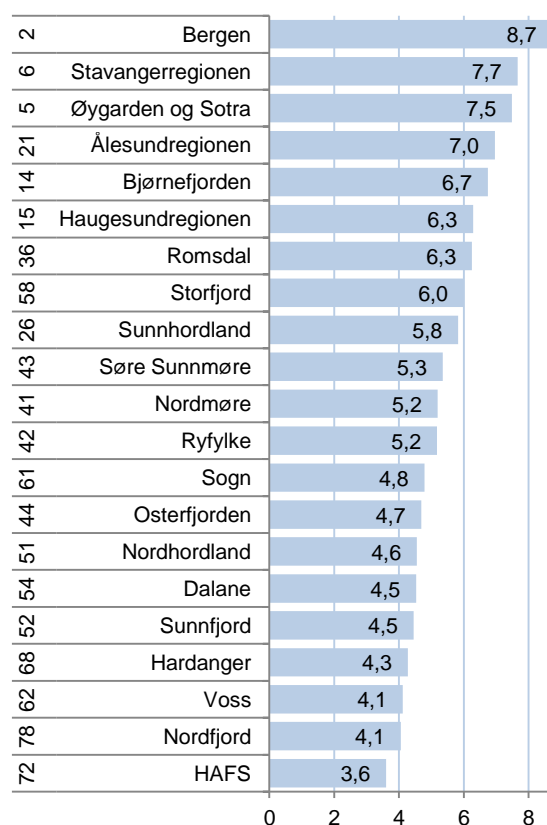
I figur 26 er etableringsfrekvensen i 2010 vist for alle regionene på Vestlandet. Bergen er som vanlig den regionen på Vestlandet med høyest etableringsfrekvens.

Haugesundregionen kommer høyt opp, og er nummer 23 av 83 regioner i landet når det gjelder etableringsfrekvens i 2010.

Når det gjelder nyetableringer de siste fem årene, er Haugesundregionen nummer 15.

Figur 25: Etableringsfrekvens i Haugesundregionen, medianen av regionene og Norge i perioden 2001-2010.

Figur 26: Etableringsfrekvens i regionene på Vestlandet i 2010. Tallene til venstre er rangering for etableringsfrekvensen blant landets 83 regioner i perioden 2006-2010.

Bransjejustert etableringsfrekvens

Det er store variasjoner i etableringsfrekvens mellom ulike bransjer. Områder som har en stor andel av næringslivet i bransjer med høy etableringsfrekvens, vil automatisk få en høyere etableringsfrekvens enn områder med mange foretak i bransjer med lav etableringsfrekvens.

Vi beregner den bransjejusterte etableringsfrekvensen som avstanden mellom faktisk og forventet etableringsfrekvens, gitt bransjestrukturen. Det gir en indikator som ikke favoriserer steder med gunstig næringsstruktur.

Haugesundregionen er nummer 31 når det gjelder bransjejustert etableringsfrekvens i 2010. Haugesundregionen har tilnærmet ”normal” etableringsfrekvens i 2010, gitt bransjestrukturen. I de to foregående årene var den bransjejusterte etableringsfrekvensen bedre.

Vekst i antall foretak

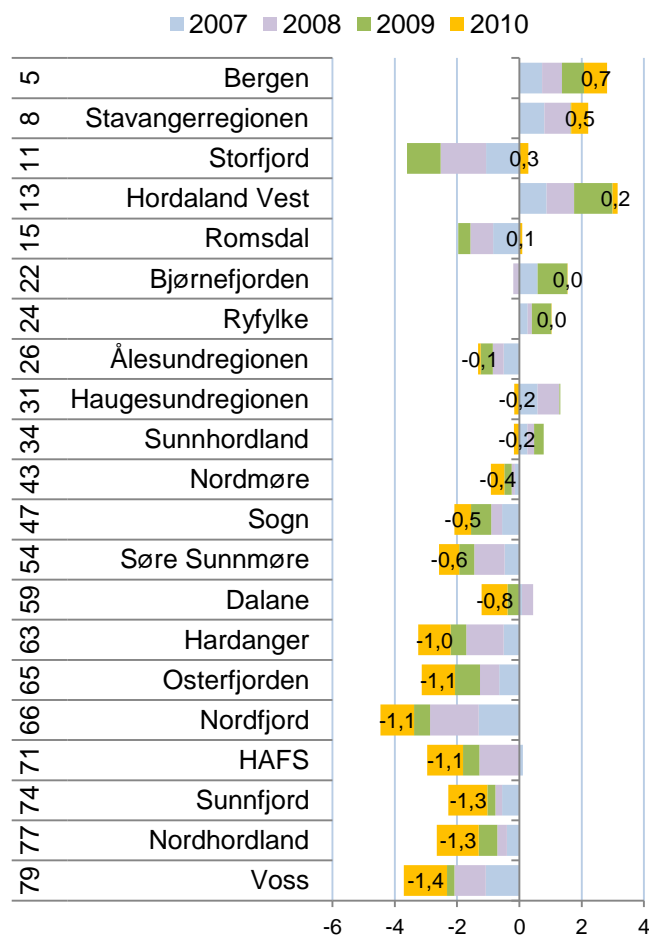
I figur 28 ser vi utviklingen i vekst i antall foretak. Det er det samme som etableringsfrekvensen fratrukket nedleggingsraten.

Veksten i antall foretak i Norge var på det høyeste nivået i 2005, og har deretter sunket hvert år. Fra 2000 til 2006 var det høyere vekst i antall foretak enn veksten i økonomien skulle tilsi. Kanskje skyldes noe av veksten f. eks. at mange etablerte foretak for å få registrert domene på Internett?

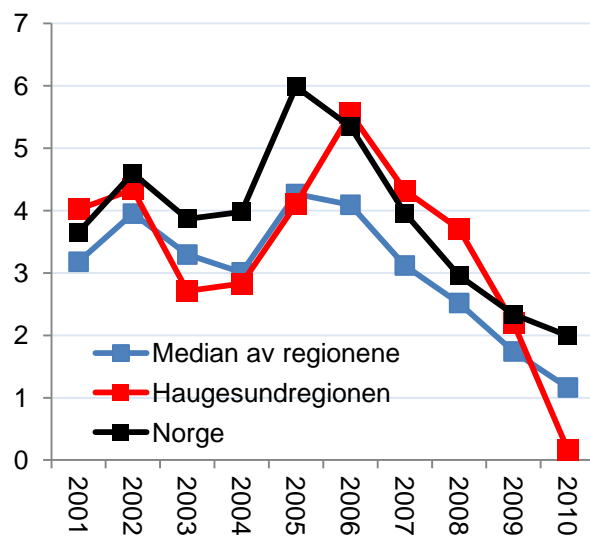
Det tilsynelatende lave nivået på veksten i antall foretak i de to siste årene er kanskje en normalisering til et mer naturlig nivå.

Haugesundregionen hadde høyere vekst i antall foretak enn gjennomsnittet i perioden 2006-2008. I 2009 hadde regionen høyere vekst enn middels, men lavere enn gjennomsnittet. I 2010 falt imidlertid veksten mye, og var langt lavere enn middels.

I 2010 ble Haugesundregionen rangert som nummer 76 av 83 regioner for vekst i antall foretak. Dette er den laveste rangeringen som er registrert for Haugesundregionen. Ettersom etableringsfrekvensen var forholdsvis bra må det bety at det ble lagt ned ganske mange foretak i 2010.

Figur 27: Bransjejustert etableringsfrekvens for regionene på Vestlandet i 2007, 2008, 2009 og 2010. Tallene til venstre er rangering blant de 83 regionene i landet for 2010.

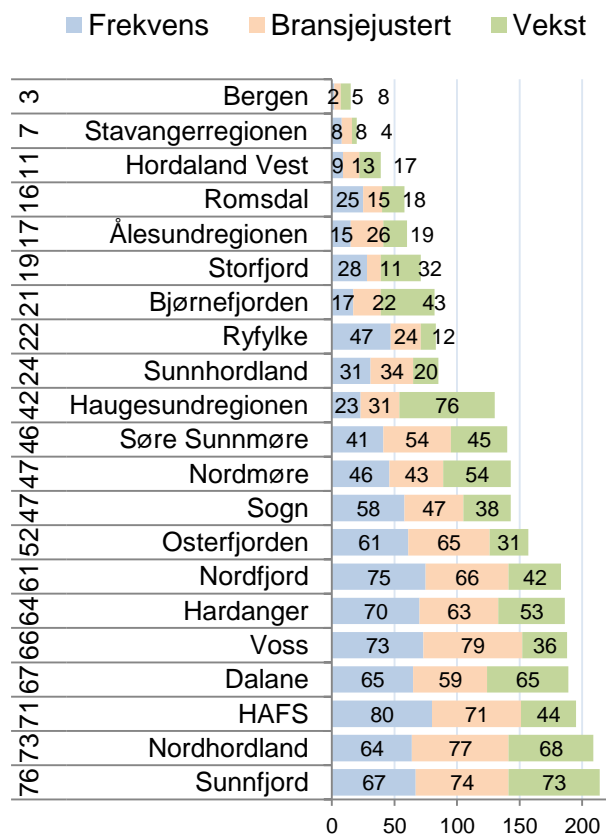
Figur 28: Årlig vekst i antall foretak i Haugesundregionen medianen av regionene og Norge i perioden 2001-2010.

Etableringsindeksen for regionene

For å oppsummere resultatene har vi laget en etableringsindeks, der vi har satt de tre delindikatorerne sammen til en samlet etableringsindeks. Vi har summert rangeringsnumrene for å komme fram til de regionene som er best samlet sett når det gjelder etableringsfrekvens, vekst i antall fo-retak og bransjejustert etableringsfrekvens.

Bergen er best av regionene på Vestlandet, fulgt av Stavangerregionen.

Haugesundregionen gjorde det middels, og ble nummer 42 av de 83 regionene i landet.

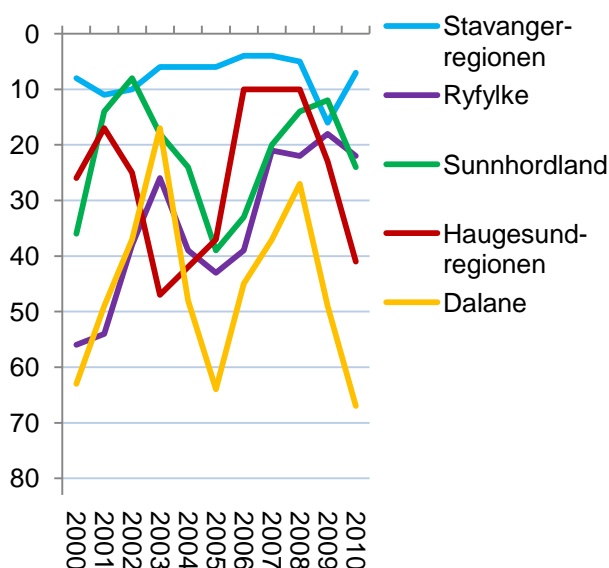
Figur 29: Etableringsindeksen for regionene på Vestlandet. Rangeringer blant de 83 regionene i landet med hensyn til de tre ulike etableringsindikatorerne er vist i figuren og rangering for den samlede etableringsindeksen i 2010 er vist til venstre.

Regionenes utvikling på etableringsindeksen

I figur 30 ser vi regionenes utvikling på etableringsindeksenⁱⁱⁱ.

Haugesundregionen hadde høye plasseringer på etableringsindeksen i perioden 2006-2008, men har falt mye de to siste årene. I 2010 var Haugesundregionen tilbake på nivået fra 2003 og 2004.

Stavangerregionen har holdt seg høyt på etableringsindeksen i hele perioden. Byregioner som Stavangerregionen har alltid mange nyetableringer.

Figur 30: Haugesundregionen og naboregioner, utvikling på etableringsindeksen i perioden 2000-2010.

Etableringsindeksen for kommunene

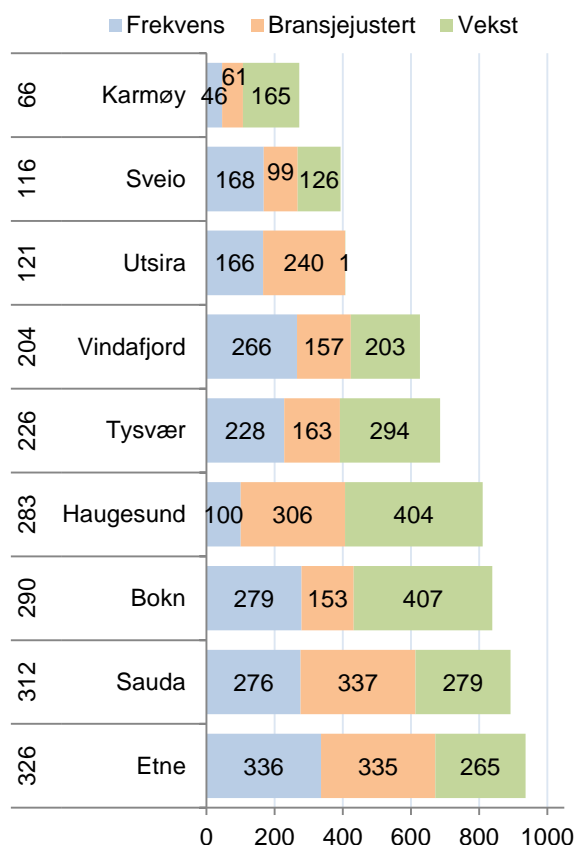
Karmøy ble nummer 66 av 430 kommuner i landet i 2010. Karmøy har kommet høyt opp på etableringsindeksen i mange år på rad. Karmøy gjorde det spesielt bra på etableringsfrekvens og bransjejustert etableringsfrekvens 2010. Dette er viktig for utviklingen i regionen, ettersom Karmøy har mange foretak.

Sveio og Utsira får også gode plasseringer. Sveio kom på 116. plass og Utsira på 121. plass. Sveio gjør det godt over middels på alle indikatorene.

Vindafjord gjør det også litt over middels, på en 204. plass.

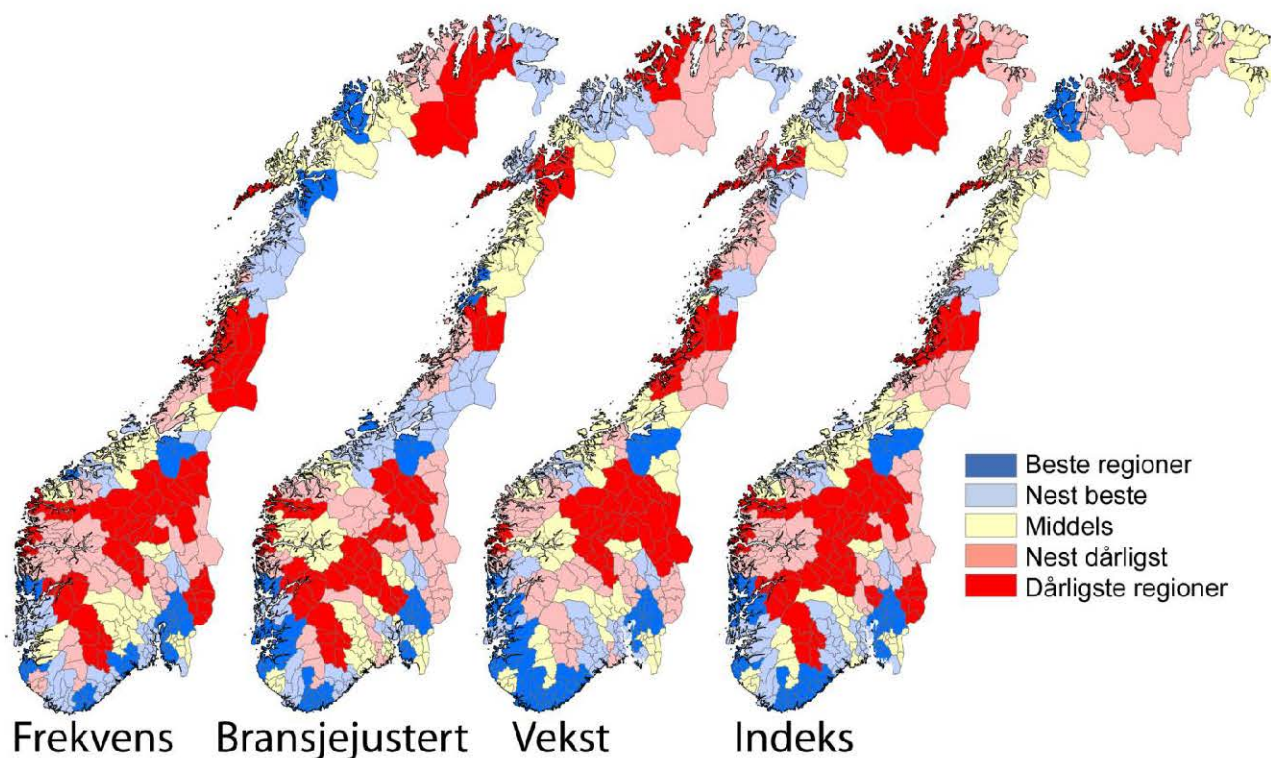
Alle de andre kommunene er rangert under middels.

Tysvær er rangert på 226. plass, mens Haugesund er rangert på 283. plass. Haugesund har mange foretak, og er således viktig for regionen. Haugesund hadde høy etableringsfrekvens, men veldig lav vekst i 2010. Det betyr at mange foretak ble lagt ned i 2010.

Figur 31: Etableringsindeksen for kommunene i Haugesundregionen. Rangering blant de 430 kommunene i landet med hensyn til de tre ulike etableringsindikatorerne er vist i figuren og rangering for den samlede etableringsindeksen i 2010 er vist til venstre.

Regionale mønstre

Figur 32: Etableringsaktiviteten i regionene i årene 2008-2010.

De tre ulike indikatorene for etablering viser i stor grad det samme mønsteret, men med noen nyanser.

Etableringsfrekvensen er høyest i regionene som enten har en større by som kjerne, eller som ligger tett opp til en større by. Oslo, Bergen og Trondheimsregionen har høyest etableringsfrekvens av regionene.

Bransjejustert etableringsfrekvens viser et litt annet mønster. Nå er det Trondheimsregionen, Kristiansandregionen og Hordaland Vest som er de tre beste regionene. Fremdeles er det mange byregioner blant de med høyest frekvens, men nå er det også noen distriktsregioner som blander seg inn i den beste kategorien. Dette er regioner som Hittera/Frøya, Ytre Helgeland, HALD og Ryfylke.

Regioner med høyest vekst i antall foretak består også for det meste av byregioner. Nå er det Kristiansandregionen, Akershus Vest og Trondheimsregionen som er høyest rangert. Ryfylke, Sunnhordland og Lister er litt utypiske regioner som kommer med blant de beste.

Alle de tre etableringsindikatorene har det til felles at de har en sterk positiv sammenheng med regio-

nens befolkningsstørrelse og regionens befolkningsvekst. Det er spesielt etableringsfrekvensen som i stor grad blir bestemt av befolkningsstørrelse og vekst. Befolkningsstette områder har en bransjestruktur med mye tjenesteytende næringer. Dette er næringer med høy etableringsfrekvens. Dette gjør at byer automatisk får en høyere etableringsfrekvens enn distriktene.

Når vi bransjejusterer etableringsfrekvensen, blir effekten av bransjestrukturen nøytralisert. Da er ikke befolkningsstørrelsen lenger signifikant. Befolkningsveksten betyr imidlertid mye for den bransjejusterte etableringsfrekvensen.

For veksten i antall foretak er både befolkningsstørrelse og befolkningsvekst signifikante. Befolkningsveksten betyr imidlertid mer enn størrelsen.

De stabile mønstrene mellom befolkningsstørrelse, befolkningsvekst og etableringsfrekvens tyder på at høy etableringsaktivitet er et resultat av vekst. Vi får høy etableringsaktivitet i vekstregioner. I mindre grad ser det ut til at høy etableringsaktivitet skaper vekst. Det er også vanskelig å påvise at steder som har satset mye på nyetablering faktisk påvirker etableringsaktiviteten målbart.

4.2 Lønnsomhet

Vi måler lønnsomheten i næringslivet i regionene ved hjelp av tre indikatorer. Den første indikatoren er *andel foretak med positivt resultat før skatt*. Andel lønnsomme foretak varierer mellom bransjer. Den andre indikatoren er derfor *andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for bransjestrukturen i regionene*. Den tredje indikatoren er *andel foretak med positiv egenkapital*. Den endelige lønnsomhetsindeksen er basert på regionenes rangering med hensyn til de tre lønnsomhetsindikatorer.

Andel lønnsomme foretak

Andel lønnsomme foretak i Norge falt sterkt fra 2007 til 2008. Nivået i 2008 ble likt med det forrige bunnåret 2001.

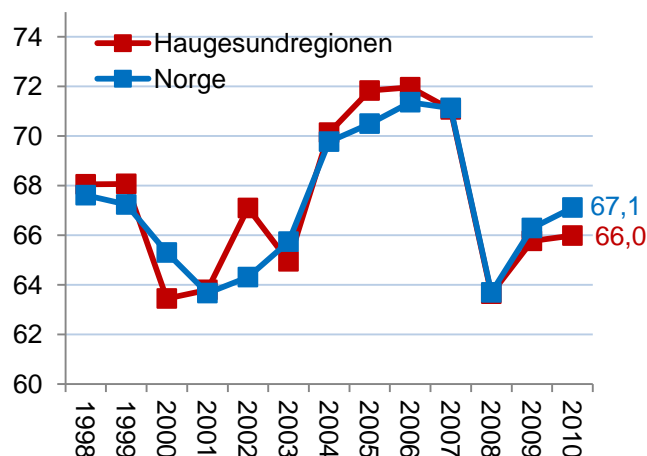
I de to siste årene har andel lønnsomme foretak økt igjen, men er fremdeles langt under nivået fra de gode årene 2004-2006.

Andel lønnsomme foretak i Haugesundregionen har ligget både under og over landsgjennomsnittet i perioden 1998-2010. I de to siste årene har andelen lønnsomme foretak i Haugesundregionen vært litt under landsgjennomsnittet. I 2010 steg ikke andelen lønnsomme foretak i Haugesundregionen like mye som på landsbasis.

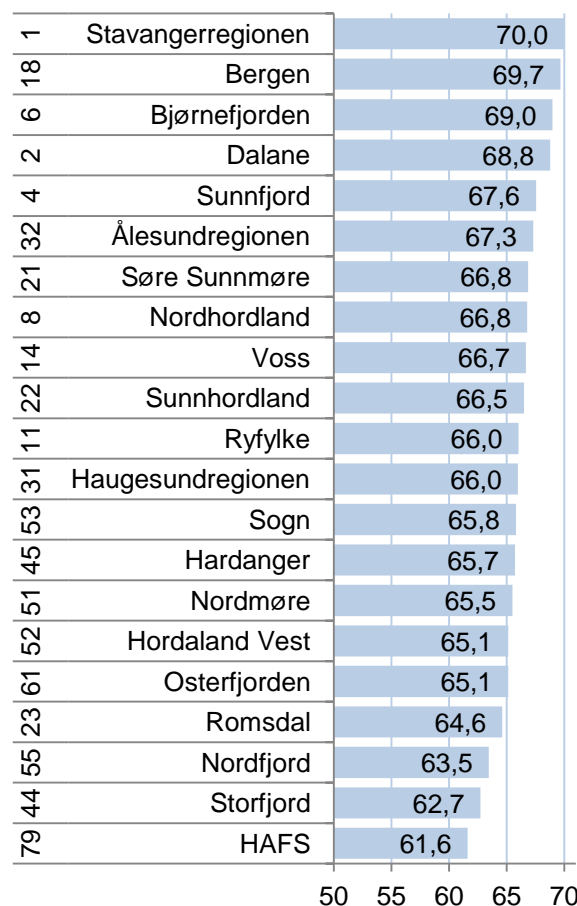
Lønnsomhet i regionene

I Haugesundregionen hadde 66,0 prosent av foretakene positivt resultat før skatt. Det rangerer regionen som nummer 42 av 83 regioner, det vil si middels både i landet og blant regionene på Vestlandet. Mange regioner på Vestlandet gjør det bra for lønnsomhet.

Lønnsomheten i Haugesundregionen over de siste fem årene har imidlertid vært bedre. For andel lønnsomme foretak siste fem år er Haugesundregionen rangert som nummer 31.

Figur 33: Andel foretak med positivt resultat før skatt i Haugesundregionen og Norge i perioden 1998-2010.

Figur 34: Andel foretak med positivt resultat før skatt i regionene på Vestlandet i 2010. Rangering blant de 83 regionene i landet for siste fem år er vist helt til venstre.

Lønnsomhetsindeksen for regioner

Lønnsomhetsindeksen er satt sammen av tre indikatorer: Andel foretak med positivt resultat før skatt, bransjejustert andel lønnsomme foretak, og andel foretak med positiv egenkapital.

Som vi så på forrige side, gjorde Haugesundregionen det middels for andel bedrifter med positiv egenkapital. Resultatene for bransjejustert lønnsomhet var også litt under middels, der kom Haugesundregionen på en 44. plass. For andel foretak med positiv egenkapital gjorde Haugesundregionen det imidlertid litt over middels, og kom på 35. plass.

Den samlede rangeringen på lønnsomhetsindeksen til Haugesundregionen ble dermed noen plasser bedre enn middels, på plass nummer 39. For siste fem år gjør Haugesundregionen det litt bedre, og kommer på plass nummer 26.

Mange av regionene på Vestlandet har gjort det bra på lønnsomhetsindeksen. I 2010 var Stavangerregionen, Dalane, Bjørnefjorden og Sunnfjord blant de ti beste regionene i landet. De samme fire regionene er blant de fem beste på lønnsomhetsindeksen for siste femårsperiode. Dalane og Stavangerregionen deler førsteplassen.

Lønnsomhetsindeksen for kommuner

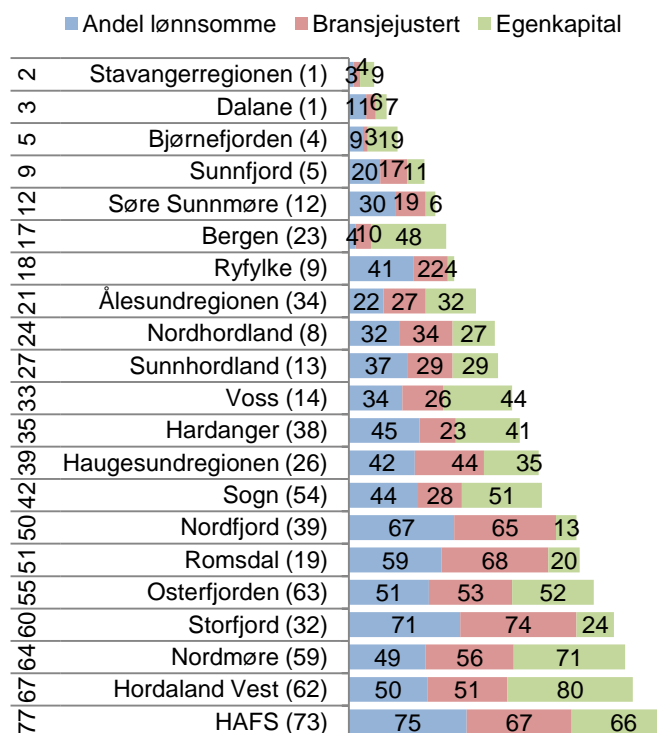
Karmøy hadde best lønnsomhet i næringslivet av kommunene i Haugesundregionen i 2010. Karmøy er rangert som nummer 99 i landet. Bokn kommer deretter på 113. plass og Sauda på 116. plass.

Vindafjord er rangert litt bedre enn middels, på plass nummer 205.

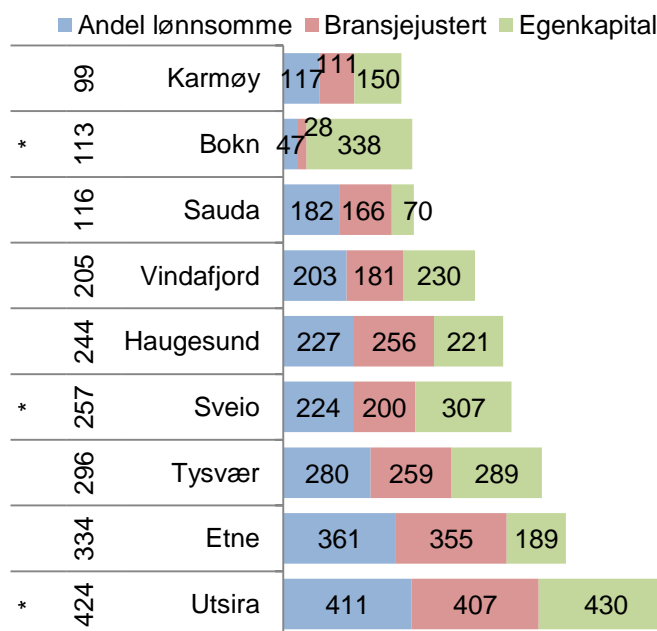
De andre kommunene i Haugesundregionen ble rangert under middels av kommunene i landet.

Haugesund ble rangert litt under middels, på 244. plass.

Utsira ble rangert sjettede lavest på lønnsomhetsindeksen av alle kommunene i landet. Denne statistikken er imidlertid basert på et svært lite utvalg, Utsira hadde bare 10 regnskapspliktige foretak i 2010.

Figur 35: Lønnsomhetsindeksen for regionene på Vestlandet. Tallene i figuren er rangeringsnummer blant de 83 regionene i landet for de tre lønnsomhetsindikatorene, helt til venstre rangeringsnummer for lønnsomhetsindeksen 2010 og i parentes rangering for lønnsomhetsindeksen for 2006-2010.

Figur 36: Lønnsomhetsindeksen for kommunene i Haugesundregionen. Tallene i figuren er rangeringsnummer blant de 430 kommunene i landet for de tre lønnsomhetsindikatorene, helt til venstre rangeringsnummer for lønnsomhetsindeksen 2010. * betyr kommune med under 100 regnskap.

4.3 Vekst

Vi måler veksten i næringslivet i regionene ved hjelp av tre indikatorer. Den første indikatoren er *andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen*. Den andre indikatoren er *andel vekstforetak, justert for bransjestrukturen i regionene*. Den tredje indikatoren er *andel foretak med vekst i verdiskapingen*. Den endelige vekstindeksen er basert på regionenes rangering med hensyn til de tre vekstindikatorerne.

Andel vekstforetak

Andel vekstforetak i Norge var historisk høyt i 2007, da 65,2 prosent av foretakene hadde omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Andel vekstforetak sank bratt i 2008, og sank videre i 2009, da det var 47,5 prosent vekstforetak. Andel vekstforetak i 2009 er det laveste som er målt. I 2010 havnet andel vekstforetak på 50,1. Det er en forbedring fra 2009, men fremdeles et ganske lavt nivå.

Det er forbausende liten variasjon mellom de ulike regionene i landet når det gjelder andel foretak med omsetningsvekst. De fleste regionene beveger seg svært likt.

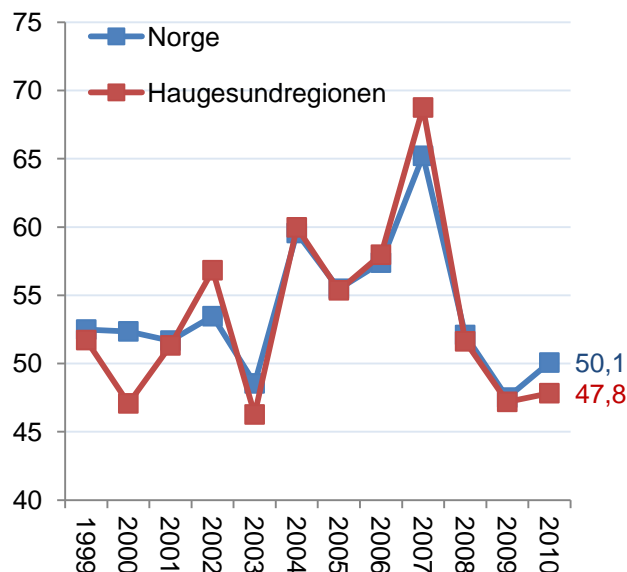
Haugesundregionen hadde en del høyere andel vekstforetak enn landsgjennomsnittet i 2007. De to påfølgende årene var veksten i Haugesundregionen litt under snittet. Fra 2009 til 2010 var det ikke like stor økning i andel vekstforetak i Haugesundregionen som i resten av landet. I 2010 hadde 47,8 prosent av foretakene i Haugesundregionen vekst i omsetning høyere enn prisstigningen.

Andel vekstforetak i kommunene

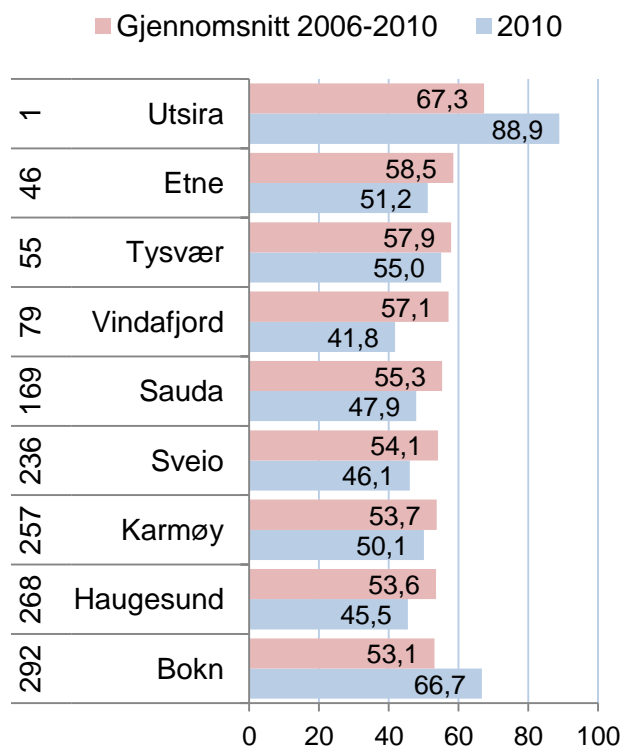
Utsida har hatt en veldig høy andel vekstforetak både i 2010 og siste fem år i snitt. Ingen andre kommuner i landet har hatt høyere andel foretak med omsetningsvekst enn Utsira de siste fem årene.

I tillegg har Etne, Tysvær og Vindafjord hatt en høy andel vekstforetak de siste fem årene. Sauda har også hatt en andel vekstforetak over snittet.

Sveio, Karmøy, Haugesund og Bokn har hatt lavere andel vekstforetak enn landsgjennomsnittet de siste fem årene. Karmøy og Haugesund har flest foretak, og trekker andel vekstforetak i regionen ned.

Figur 37: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i Haugesundregionen og Norge i perioden 1999-2010.

Figur 38: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i kommunene i 2010 og perioden 2006-2010. Rangering blant de 430 kommunene i landet for siste fem år er vist helt til venstre.

Vekst i regionene

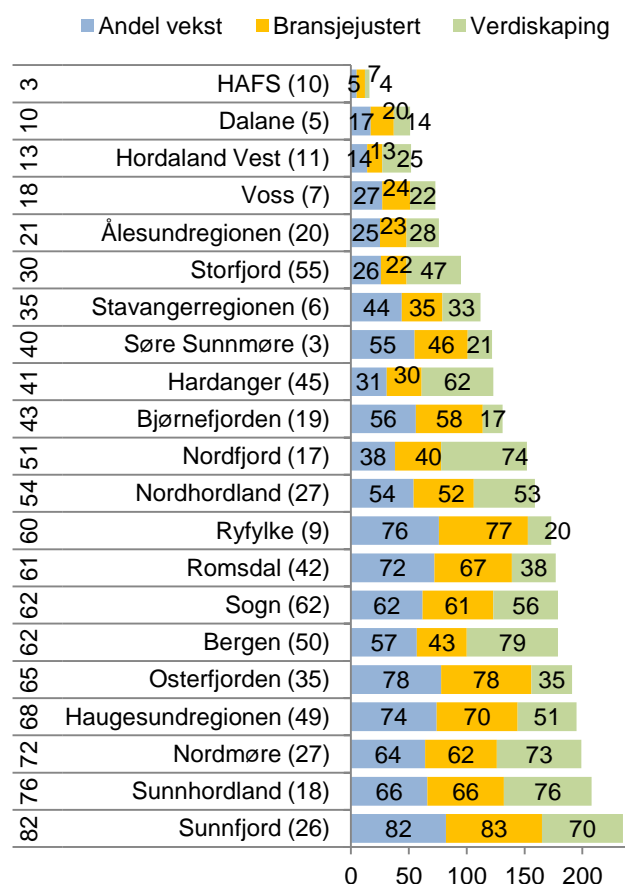
Vekstindeksen har tre indikatorer: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen, bransjejustert andel vekstforetak og andel foretak med vekst i verdiskaping.

Haugesundregionen er rangert som nummer 68 av 83 regioner når det gjelder vekst. Det er litt under middels av regionene.

Haugesundregionen har tidligere hatt bedre vekst, og er rangert som nummer 49 for de siste fem årene. Dette er likevel under middels.

HAFS er høyest rangert av regionene på Vestlandet for vekstindeksen for 2010. Regionen er nummer tre i landet for 2010 og nummer ti for siste fem år. Også Dalane, Hordaland Vest, Voss og Ålesundregionen hadde godt over middels vekst i 2010.

I den siste femårsperiode er Søre Sunnmøre, Dalane, Stavangerregionen, Voss, Ryfylke og HAFS blant de ti regionene med best plassering på vekstindeksen.

Figur 39: Vekstindeksen for regionene på Vestlandet. Tallene i figuren er rangeringsnummer blant landets 83 regioner for de tre vekstindikatorene, helt til venstre rangering for vekstindeksen for 2010 og i parentes rangering for vekstindeksen for 2006-2010.

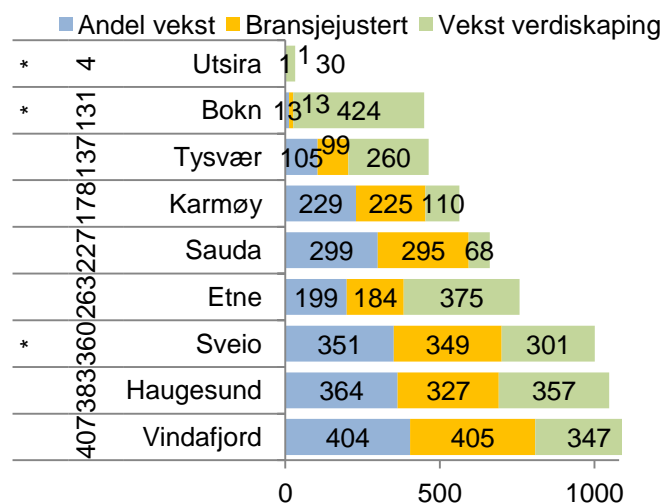
Vekst i kommunene

Utsira kommer godt ut på vekstindeksen, og er rangert som nummer 4 i landet for 2010. Utsira er best i landet for andel vekstforetak og bransjejustert andel vekstforetak.

Bokn og Tysvær er rangert godt over middels, på 131. plass og 137. plass. Karmøy er også rangert over middels, på 178. plass.

Alle de andre kommunene i Haugesundregionen er rangert under middels.

Lavest rangert er Vindafjord. Bare 23 kommuner i landet er lavere rangert på vekstindeksen for 2010.

Figur 40: Vekstindeksen for kommunene i Haugesundregionen. Tallene i figuren er rangering blant landets 430 kommuner for de tre vekstindikatorene, helt til venstre rangering for vekstindeksen 2010. * betyr kommune med under 100 foretak.

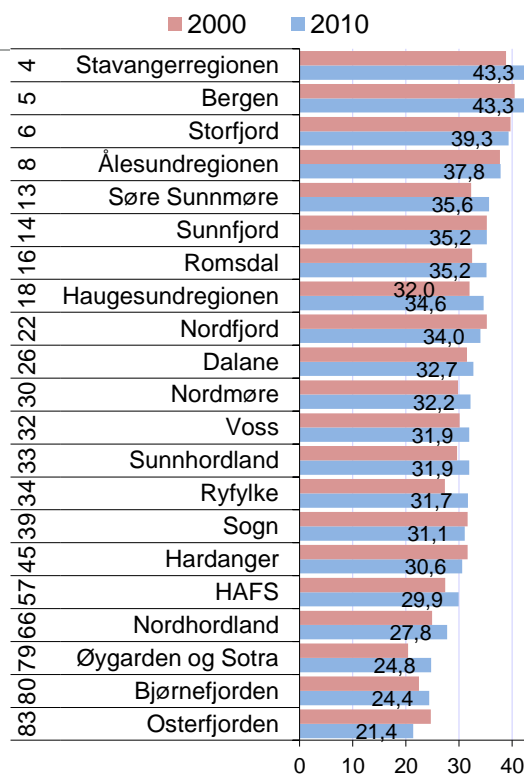
4.4 Næringslivets størrelse

I NæringsNM er næringslivets relative størrelse den siste indikatoren vi måler. Dette måles med antall arbeidsplasser i privat næringsliv som prosent av antall innbyggere. Dette kalles også ”næringstetthet”.

Haugesundregionen har ganske høy næringstetthet. Antall arbeidsplasser i privat næringsliv tilsvarte 34,6 prosent av innbyggertallet i regionen i 2010. Dette rangerer Haugesundregionen som nummer 18 av 83 regioner for næringstetthet i 2010.

Næringstettheten har økt i Haugesundregionen siden 2000. Antall arbeidsplasser i næringslivet tilsvarte da 32 prosent av folketallet, og Haugesundregionen var rangert som nummer 24.

Høyest næringstetthet av regionene på Vestlandet har Stavangerregionen og Bergen. Her tilsvarte antall arbeidsplasser i næringslivet 43,3 prosent av folketallet. Dette er fjerde og femte høyest i landet.

Figur 41: Antall arbeidsplasser i næringslivet i prosent av folketallet i regionene på Vestlandet i 2000 og 2010. Til venstre vises rangering blant landets 83 regioner i 2010.

Næringstetthet i kommunene

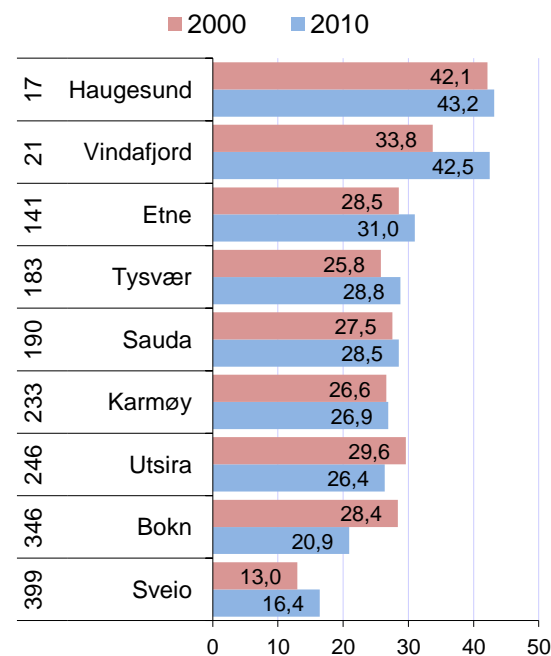
Haugesund har mye næringsliv i forhold til folketallet, og er rangert som nummer 17 av 430 kommuner når det gjelder næringstetthet. Antall arbeidsplasser i næringslivet tilsvarte 43,2 prosent av folketallet i 2010. Næringstettheten har gått litt opp siden 2000.

Vindafjord hadde også høy næringstetthet i 2010, og ble rangert som nummer 21 i landet. Næringstettheten har økt mye fra 2000 til 2010. I 2000 tilsvarte antall arbeidsplasser i næringslivet 33,8 prosent av folketallet, mens andelen var økt til 42,5 prosent i 2010.

Etne, Tysvær og Sauda ble også rangert over middels når det gjelder næringstetthet i 2010.

De andre kommunene i regionen har lavere næringstetthet enn middels. Bokn hadde tidligere over middels næringstetthet, men næringstettheten har gått mye ned siden 2000.

Sveio har lavest næringstetthet av kommunene i regionen. Her tilsvarte antall arbeidsplasser i næringslivet 16,4 prosent av folketallet i 2010. Kun 31 kommuner i landet hadde lavere næringstetthet.

Figur 42: Antall arbeidsplasser i næringslivet i prosent av antall innbyggere i kommunene i Haugesundregionen i 2010. Til venstre vises rangering blant landets 430 kommuner.

4.5 NæringsNM

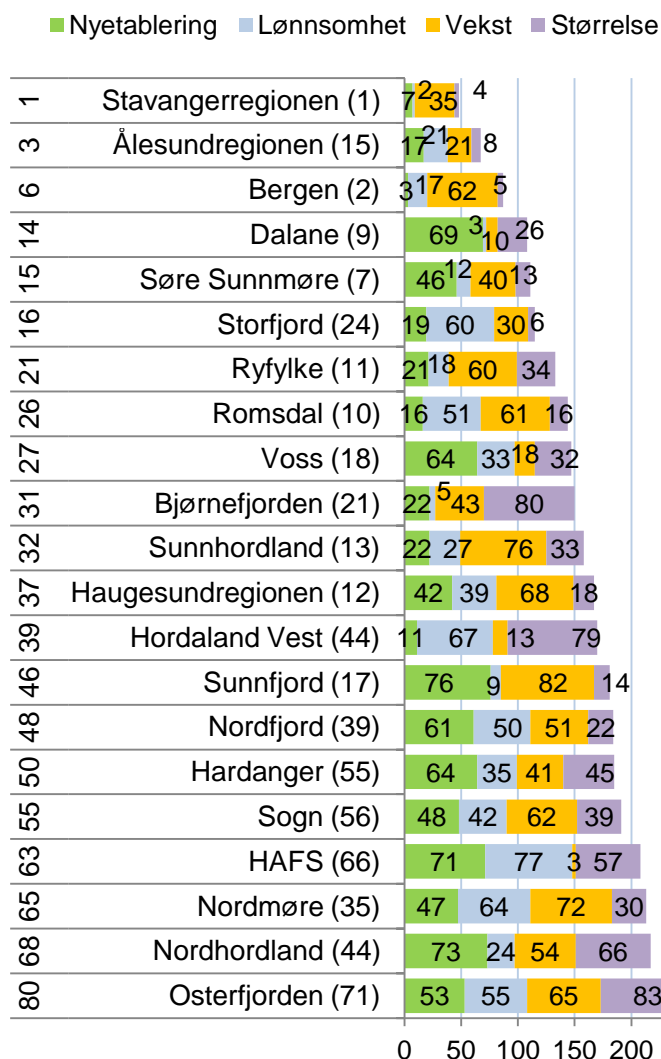
NæringsNM er en rangering av kommuner, regioner og fylker basert på de indikatorene som er presentert i dette kapitlet. Telemarksforskning har utarbeidet NæringsNM for NHO de siste åtte årene. Hensikten er å komme fram til et mål som forteller hvordan næringslivet gjør det samlet sett i en region.

Stavangerregionen har toppet NæringsNM de siste årene, og vinner også i 2010.

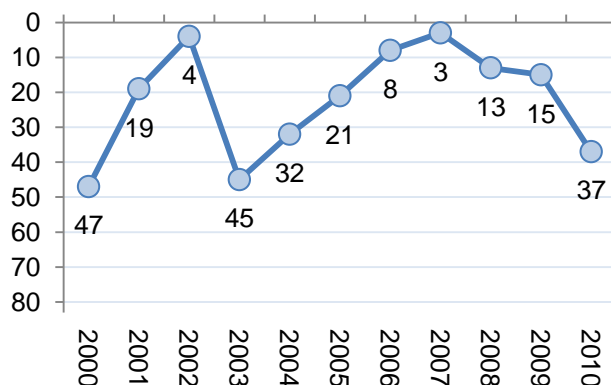
Ålesundregionen og Bergen gjorde det også sterkt i 2010.

Haugesundregionen er rangert litt over middels for 2010. Samlet sett ble Haugesundregionen nummer 37 av 83 regioner. Haugesundregionen gjorde det rundt middels for nyetableringer og lønnsomhet, men svakt for vekst. Den høye næringsstettheten trekker opp.

Haugesundregionen har gjort det mye bedre tidligere, og blir rangert som nummer 12 for siste fem år.

Figur 43: NæringsNM for regionene i på Vestlandet. Rangering blant landets 83 regioner i 2010 til venstre, og rangering siste fem år i parentes. Rangering for de fire indeksene i figuren.

Figur 44: Haugesundregionens rangering i NæringsNM i perioden 2000-2009.

NæringsNM for kommunene

Karmøy ble nummer 66 av 430 kommuner i NæringsNM for 2010. Karmøy gjorde det spesielt godt for nyetableringer, men også for lønnsomhet. Karmøy er rangert nesten likt for siste fem år, der kommunen kommer på en 68. plass.

Utsira er nummer 183 for 2010, men gjør det litt under middels for siste fem år.

Vindafjord kommer på 202. plass, mens Tysvær kommer på 205. plass. Begge kommunene gjør det bedre for siste femårsperiode, der de er nummer 32. og 56.

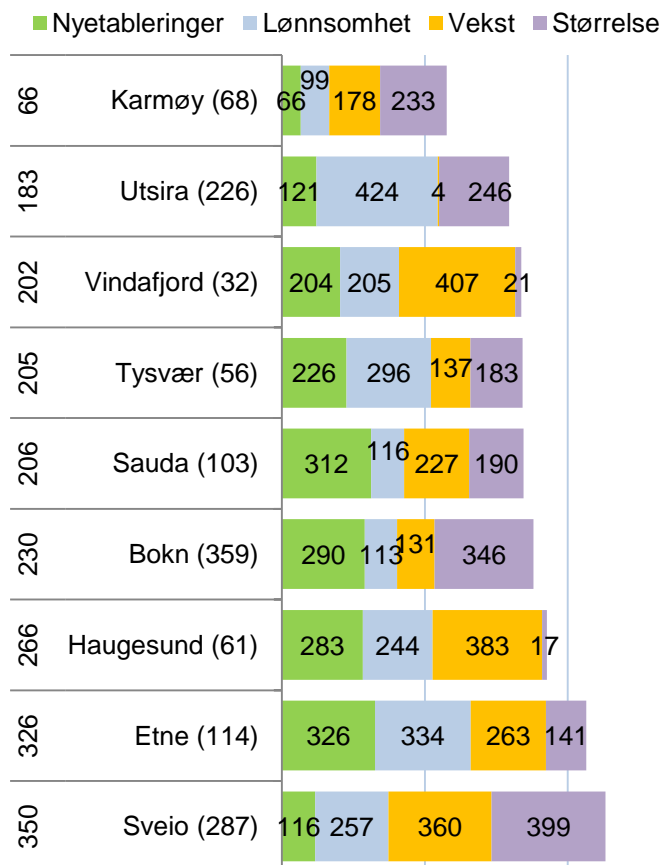
Sauda kommer på 206. plass for 2010. Sauda er også bedre rangert for siste fem år, der kommunen kommer på 103. plass.

Bokn gjør det litt under middels for 2010, noe som er en forbedring sammenlignet med de tre siste årene. For de siste fem år samlet er Bokn rangert som nummer 359.

Haugesund er rangert under middels for 2010, på en 266. plass. Dette er den svakeste plasseringen Haugesund har hatt så lenge målingene er foretatt. For siste fem år er Haugesundregionen rangert som nummer 61.

Etne er nummer 326 for 2010, men gjorde det bra i årene 2005-2008. For siste fem år er Etne derfor rangert som nummer 114.

Sveio er lavest rangert av kommunene i Haugesundregionen for 2010, og er nummer 350 i landet. Sveio er også rangert under middels for siste fem år.

Figur 45: NæringsNM for kommunene i Haugesundregionen. Rangering blant landets 83 regioner i 2010 til venstre, og rangering siste fem år i parentes. Rangering for de fire indeksene i figuren.

5. Innovasjon i næringslivet

Innovasjon står sentralt for å forklare økonomisk vekst på globalt nivå. Dermed vil innovasjon også kunne være en forklaring på regional utvikling. Kan forskjeller i næringslivets innovasjon kunne forklare hvorfor noen regioner har vekst mens andre har nedgang? Og kan vi måle næringslivets innovasjonsevne?

SSB har gjennomført en spørreundersøkelse om innovasjon i næringslivet i mange år. Det er over 6000 foretak som svarte på spørreundersøkelsen i 2008, som omfatter nesten 10 000 bedrifter. Spørreundersøkelsen er ganske omfattende, og bedrifte-

ne oppgir blant annet om de har introdusert nye produkter, prosesser og markedsføringsmetoder, og om de nye produktene er nye på markedet eller bare nye for bedriften.

Tabell 1: Spørsmål fra SSBs innovasjonsundersøkelse.

Hovedgruppe	Indikator	Kortnavn	Vekt
Produkt-innovasjon	Foretaket introduserte produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede varer i perioden	Vare	2
	Foretaket introduserte produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede tjenester	Tjeneste	2
	Foretaket har produktinnovasjoner som også er nye for foretakets marked	Nytt for markedet	4
Prosess-innovasjon	Foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for produksjon	Produksjonsmetode	2
	Foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for lagring, levering eller distribusjon	Distribusjon	1
	Foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede støttefunksjoner	Støttefunksjon	1
Markeds-innovasjon	Vesentlige endringer i design (utseende/utformig) av en vare eller tjeneste	Design	2
	Nye media eller nye måter for promotering av produkt	Nye media	1
	Nye måter for produktplassing eller salgskanaler	Markedskanal	0,5
	Nye metoder for prising	Prising	0,5

I tabellen over ser vi de ti spørsmålene i innovasjonsundersøkelsen som danner grunnlaget for de ti innovasjonsindikatorerne vi bruker i denne analysen. De ti indikatorerne kan slås sammen til tre hovedtyper innovasjon: Produktinnovasjon, prosess-innovasjon og markedsinnovasjon. Samtidig har vi gitt de ti indikatorerne ulike vekter som brukes når vi skal slå sammen indikatorerne. Spørsmålet om bedriftens innovasjoner er nye for markedet eller bare nye for bedriften har fått størst vekt, ettersom det er det eneste spørsmålet hvor det skiller mellom hva som er nytt i markedet og hva som bare er nytt for bedriften. Spørsmålene om nye måter for pro-

duktplassing eller nye metoder for prising har fått lavest vekt. Dette er spørsmål som synes en del mindre viktig enn f. eks. spørsmålet om bedriften har introdusert produktinnovasjon.

Indikatorerne som er valgt forteller om i hvilken grad bedriftene har gjennomført innovasjoner. I andre sammenhenger er innovasjon og forskning og utvikling (FoU) ofte blandet sammen. Vi anser FoU til å være en av mange mulig kilder til innovasjon, og ønsker derfor å måle faktisk innovasjon og ikke FoU-intensitet. Derfor har vi ikke brukt bedriftenes FoU-aktivitet i indikatorsettet.

5.1 Indikatorer for innovasjon

Innovasjonsundersøkelsen er rettet mot foretak av forskjellige typer. Noen har bare én lokalisering, enbedriftsforetak. Disse er enkle å forholde seg til, ettersom de kan plasseres i en region. Foretak som har produksjon på flere steder, såkalte flerbedriftsforetak, skaper noen problemer. Foretakene svarer på foretaksnivå, dvs. det finnes ett svar på hvorvidt foretaket har hatt innovasjon, men vi vet ikke om dette gjelder alle foretakets bedrifter som er spredt på flere regioner. Dette løser vi gjennom å ta med

begge foretakstypene, men vekte enbedriftsforetakene dobbelt så mye som flerbedriftsforetakene.

Vi kan måle innovasjon som andel av foretak med innovasjon. Da vil alle foretak telle likt uansett størrelse. Vi kan også måle innovasjon etter andelen av de sysselsatte som er i innovative foretak. Da vil de store bedriftene telle mer enn de små. For regioner med store hjørnesteinsbedrifter vil resultatene fra disse lett bli dominerende. Dette løser vi gjennom å bruke begge målemetoder, men vekte indikatorene for andel bedrifter dobbelt så mye som indikatoren for andel av sysselsetting.

Tabell 2: Verdier for de ulike innovasjonsindikatorene for Haugesundregionen. Hver indikator går fra 0=dårligste region til 100=beste region.

		Frekvenser enbedrifts- foretak	Frekvenser flerbedrifts- foretak	Sysselset- tingsandel enbedrifts- foretak	Sysselset- tingsandel flerbedrifts- foretak	Totalt
Produktinnovasjon	Vare	56,5	53,0	57,8	31,6	53,3
	Tjeneste	56,6	44,7	55,8	25,1	54,8
	Nytt for markedet	55,7	50,4	56,7	28,1	52,9
Prosessinnovasjon	Produksjonsmetode	53,5	52,1	40,3	42,1	47,1
	Distribusjon	34,5	49,2	52,8	15,0	35,8
	Støttefunksjon	48,3	50,7	48,3	19,0	40,7
Markedsinnovasjon	Design	49,3	50,0	34,7	35,2	40,1
	Media	55,2	46,1	52,6	26,6	50,5
	Kanal	52,4	44,2	52,2	25,2	49,7
	Prising	51,0	52,2	52,8	26,4	50,4

Ettersom vi har ti innovasjonsindikatorer som er målt på fire ulike måter, får vi til slutt hele 40 indikatorer for innovasjon i en region.

I tabellen over har vi vist resultatene for Haugesundregionen. Haugesundregionen skårer over middels for mange indikatorer.

Haugesundregionen gjør det litt dårligere når vi måler etter andelen sysselsatte i flerbedriftsforetak. Dette betyr at de små foretakene har høyere innovasjon enn de store.

Til høyre i tabellen har vi summert resultatene for de ti innovasjonsindikatorene. Næringslivet i Haugesundregionen gjør det bra for mange av indikatorene for produktinnovasjon og markedsinnovasjon, men svakere for prosessinnovasjon. Mange av indikatorene har verdier nær 50, som er middels.

Høyest andel har svart at de har hatt produktinnovasjon i form av nye eller vesentlige forbedrede varer og tjenester i perioden, samt at har produktinnovasjoner som er nye for foretakets marked.

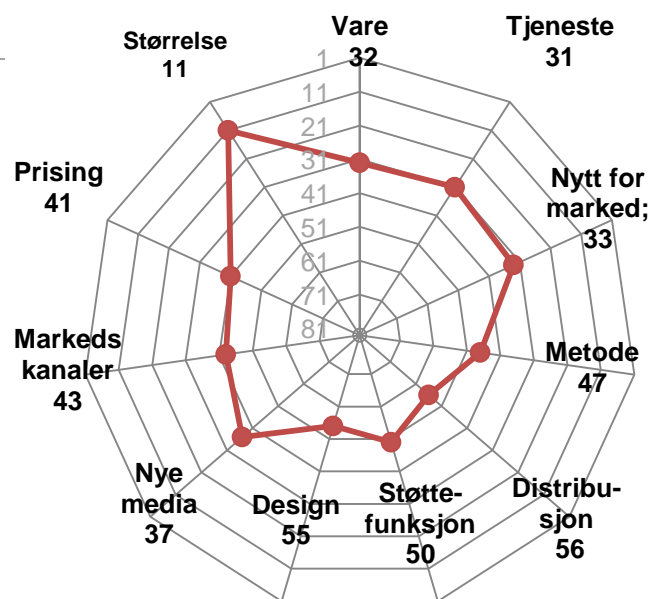
5.2 Innovasjon i Haugesundregionen

I figur 46 ser vi hvordan Haugesundregionen kommer ut på de ulike innovasjonsindikatorerne sammenliknet med de andre regionene.

I tillegg til indikatorene i tabell 2, har vi tatt med en indikator for den relative størrelsen til næringslivet som er omfattet av målingene. Regioner som har relativt mange bedrifter i de bransjene som er undersøkt, blir dermed ”premiert” i forhold til næringssvake regioner.

Videre bruker vi rangeringsnumrene for de tre hovedtypene innovasjon og størrelse for å rangere regionene.

Haugesundregionen har høy andel av bedrifter med innovasjon i tjenester og varer, samt nye produkter eller tjenester som er nye for markedet. Haugesundregionen har ganske mye næringsliv, og skårer dermed best på indikatoren ”størrelse”. Haugesundregionen skårer en del svakere på indikatorene for prosessinnovasjon og for design.

Figur 46: Haugesundregionens rangering med hensyn til de ti indikatorene for innovasjon i forhold til de 83 regionene i landet.

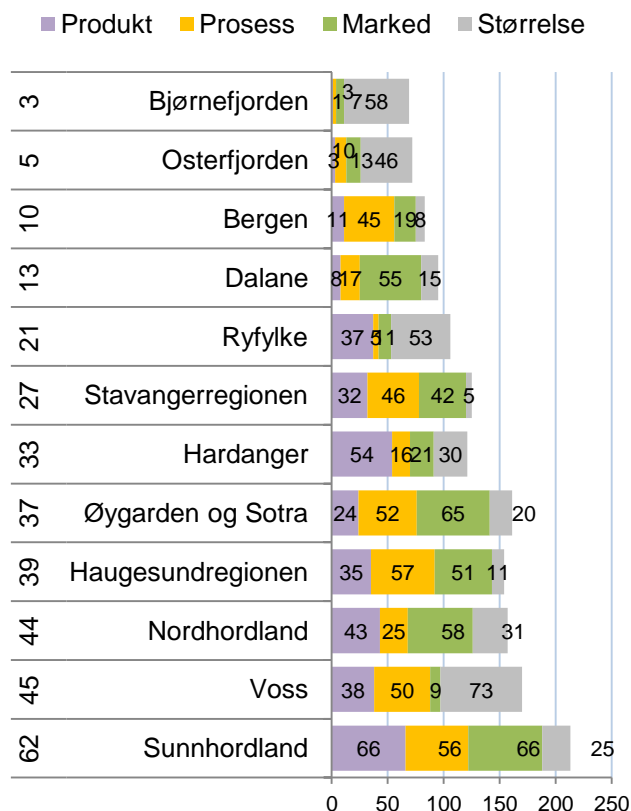
Regionene i Rogaland og Hordaland

I figur 47 er indikatorene samlet i de tre hovedtypene, som igjen danner grunnlaget for en samlet innovasjonsgrad. Resultatene er vist for regionene i Rogaland og Hordaland.

Bergen og omkringliggende regioner har en høy andel bedrifter med innovasjon og skårer høyt.

Dalane er beste region i Rogaland, og kommer på en sterk 13. plass i landet. Ryfylke og Stavangerregionen gjør det også godt, på 21. og 27. plass.

Haugesundregionen får rangeringsnummer 35 for produktinnovasjon, 57 for prosessinnovasjon og 51 for markedsinnovasjon. Den samlede rangeringen for Haugesundregionen blir forbedret av at regionen har ganske mye næringsliv i de aktuelle bransjene som omfattes av innovasjonsundersøkelsen. Samlet kommer Haugesundregionen på 39. plass, som er litt over middels i landet.

Figur 47: Rangering blant de 83 regionene i landet for hver av de tre hovedtypene innovasjon samt næringslivets størrelse for regionene i Rogaland og Hordaland. Til venstre vises rangering for samlet innovasjonsgrad.

5.3 Innovative bransjer

Det er store forskjeller mellom de ulike bransjene med hensyn til andel innovative bedrifter.

Bransjene tilknyttet informasjonsteknologi, som produksjon av datamaskiner, tjenester tilknyttet informasjonsteknologi og informasjonstjenester, har en høy andel innovative foretak, både når det gjelder produkt- og prosessutvikling og markeds-innovasjon. 61,1 prosent av alle foretak som er i bransjen produksjon av datamaskiner har produktutvikling, og 31,6 prosent har introdusert produkter som er nye i markedet.

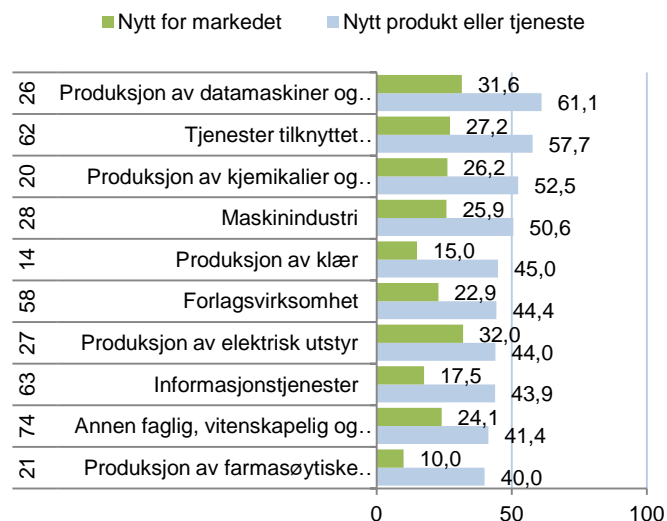
Produktutvikling trenger ikke nødvendigvis å være knyttet til teknologi. Produksjon av klær er en av bransjene med høyeste andel produktutvikling. Dette er sannsynligvis produktutvikling som ikke er teknologisk, men mer knyttet til design.

Bransjer med høy andel foretak med prosessutvikling er i stor grad de samme som har høy andel produktutvikling. I bransjene tjenester knyttet til informasjonsteknologi og telekommunikasjoner er det en høy andel av bedriftene som har introdusert nye støttefunksjoner. Det er mest sannsynlig nye støttefunksjoner basert på informasjonsteknologi. For bransjer som produksjon av kjemikalier og metaller er det mer tradisjonell utvikling av produksjonsmetoder som dominerer.

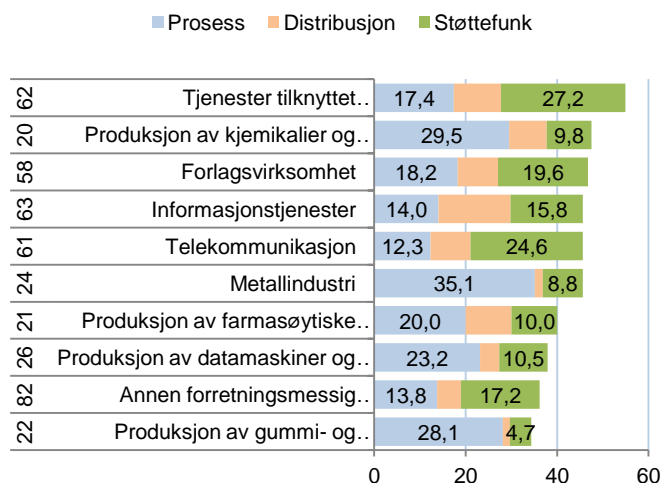
Når det gjelder markedsinnovasjoner, er det bransjen produksjon av drikkevarer som har høyest andel innovative foretak. Her er også produksjon av klær og produksjon av lær og lærvarer høyt rangert.

Noen bransjer har nesten ikke foretak med innovasjon. Det gjelder for eksempel transport og bygg og anlegg.

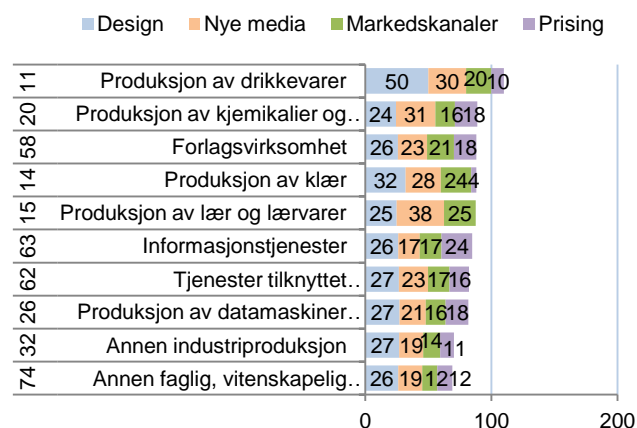
De store forskjellene i andel innovative foretak mellom bransjene, gjør at ulik bransjestruktur kan få stor betydning for andel innovative foretak i regioner. Regioner med ulik bransjestruktur vil kunne få ulik andel innovative foretak på grunn av bransjestrukturen.

Figur 48: Bransjene med høyest andel innovative foretak, produktinnovasjon. Til venstre vises bransjekode.

Figur 49: Bransjene med høyest andel innovative foretak, prosessinnovasjon. Til venstre vises bransjekode.

Figur 50: Bransjene med høyest andel innovative foretak, markedsinnovasjon. Til venstre vises bransjekode.

5.4 Internasjonalisering

Innovasjonsundersøkelsen inneholder også opplysninger om bedriftenes markedsorientering. Det spørres om bedriften har hovedmarkedet lokalt, nasjonalt eller internasjonalt. Dette kan vi bruke til å se hvilke områder som har det mest internasjonale næringslivet.

I figur 51 ser vi hvordan fylkene kommer ut når det gjelder internasjonalisering. Her er det brukt to forskjellige indikatorer. Den ene er andelen av bedriftene i innovasjonsundersøkelsen som oppgir at hovedmarkedet er utenfor Norge. Den andre indikatoren er andelen av privat sysselsetting i bedrifter med hovedmarkedet utenfor Norge.

Agderfylkene, Møre og Romsdal, Nordland og Finnmark har det mest internasjonale næringslivet av fylkene.

I Rogaland hadde 15,4 prosent av foretakene som ble spurt i innovasjonsundersøkelsen hovedmarkedet utenfor Norge. Det plasserer Rogaland på en 14. plass. Andelen av sysselsettingen i internasjonalt orienterte selskap er på 16,0 prosent. Det er altså omtrent like mange små og store internasjonalt orienterte selskap i Rogaland.

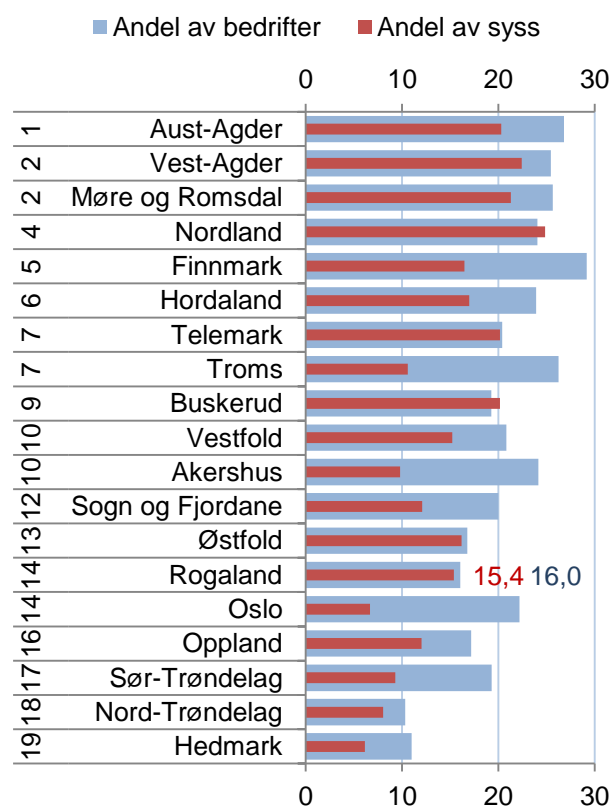
Rogaland er således under middels når det gjelder internasjonalisering i næringslivet.

Internasjonalisering i regionene

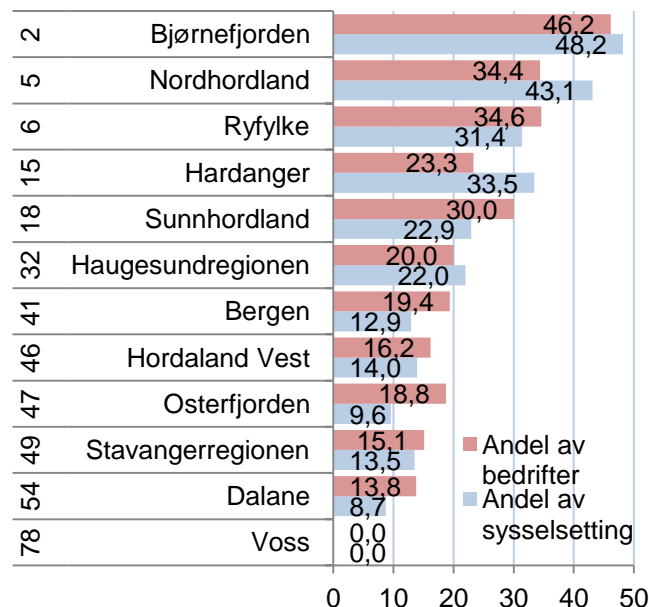
Regionene kan også måles med hensyn til internasjonalisering i næringslivet. I figur 52 ser vi hvordan regionene i Rogaland og Hordaland kommer ut.

Bjørnefjorden, Nordhordland og Ryfylke er av de mest internasjonale næringslivsregionene i landet.

Haugesundregionen kommer også ut over middels på landsbasis, på en 32. plass av alle landets 83 regioner.

Figur 51: Rangering av fylkene etter andel av bedriftene i innovasjonsundersøkelsen som har hovedmarkedet utenfor Norge, samt andel av privat sysselsetting i bedrifter med hovedmarked utenfor Norge.

Figur 52: Andel av bedriftene i innovasjonsundersøkelsen i regionene i Rogaland og Hordaland som har hovedmarkedet utenfor Norge, samt andel av privat sysselsetting i bedrifter med hovedmarked utenfor Norge. Til venstre er regionens rangering blant de 83 regionene i landet.

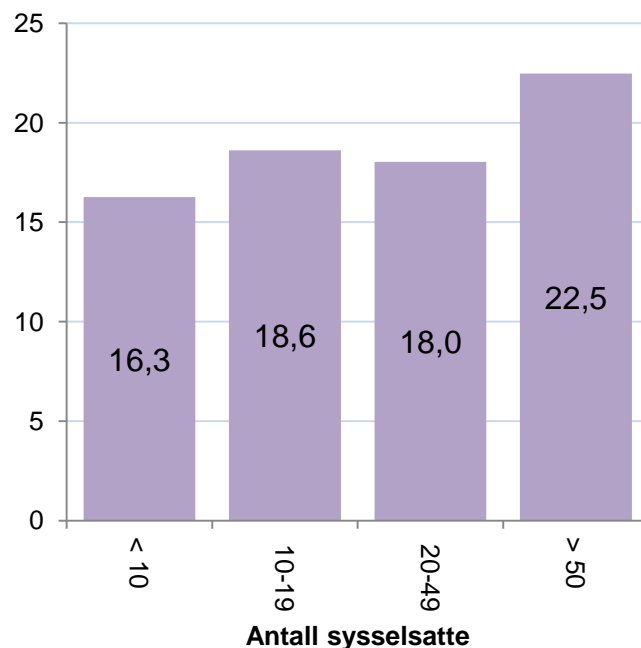
5.5 Innovasjon og størrelse

Er det en sammenheng mellom bedriftenes størrelse og sannsynligheten for at de er innovative?

I figur 53 ser vi hvordan andel bedrifter med produktutvikling varierer med størrelsen på bedriftene, målt med antall sysselsatte. Blant bedrifter med over 50 sysselsatte oppga 22,5 prosent at de hadde introdusert nye produkter. Blant bedrifter med mindre enn 10 ansatte oppga 16,3 prosent at de hadde hatt produktutvikling.

Det er tilsynelatende en sammenheng mellom bedriftenes størrelse og innovasjon. Store bedrifter har høyere sannsynlighet for å være innovative enn små bedrifter.

Store bedrifter har større ressurser og har dermed lettere for å kunne sette av midler til utvikling. Store bedrifter har også ofte et større produktspekter og dermed også flere produkter som vil kunne trenge fornying.

Figur 53: Prosentvis andel bedrifter med produktutvikling, gruppert etter bedriftens størrelse.

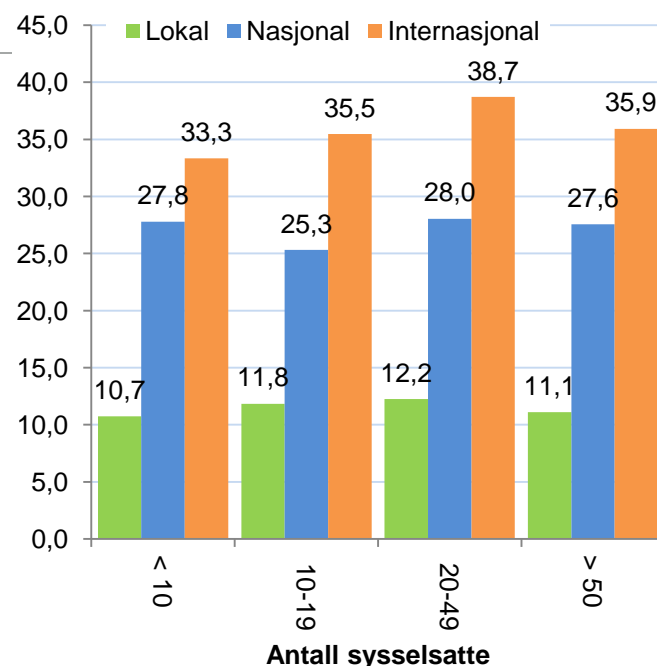
5.6 Innovasjon, størrelse og internasjonalisering

I figur 54 ser vi hvordan andel bedrifter med produktutvikling varierer mellom bedrifter med ulik størrelse og ulik markedsorientering. Vi kan se at det er en sterk sammenheng mellom markedsorientering og innovasjon. Bedrifter med hovedmarkedet utenfor Norge har langt høyere sannsynlighet for produktinnovasjon enn de andre. Bedrifter med et nasjonalt marked har også langt høyere andel innovative bedrifter enn bedrifter med et lokalt marked.

Det er imidlertid liten forskjell i andelen innovative bedrifter i ulik størrelse.

Markedsorienteringen til bedriften synes dermed å være langt viktigere enn størrelsen for om bedriften er innovativ.

De store bedriftene er oftere internasjonalt orientert, mens de minste ofte er lokalt orientert. Det er årsaken til at vi fikk den tilsynelatende positive sammenhengen mellom størrelse og innovasjon i figur 53.

Figur 54: Prosentvis andel bedrifter med produktutvikling, gruppert etter størrelse og markedsinnretning.

5.7 Innovasjonsklima

Hvis et fylke har høy innovasjonsfrekvens på grunn av at de har et næringsliv med mange bedrifter og foretak i bransjer med høy innovasjon, kan dette gi et litt feilaktig bilde av hvor sterkt fylket er på innovasjon. Vi ønsker derfor å se på hvordan fylkene gjør det når vi tar hensyn til bedriftenes bransje og størrelse målt i antall ansatte. Dette har vi gjort gjennom logistiske regresjoner der de enkelte innovasjonsindikatorne er brukt som avhengig variabel. Resultatet kan brukes til å se hvor høy andel innovasjonsforetak de enkelte fylkene har, gitt bransjestruktur og størrelse. Dette kaller vi innovasjonsklima. Hvis et fylke har høy innovasjonsandel gitt bransje og størrelse, betyr det at regionen har et sterkt innovasjonsklima.

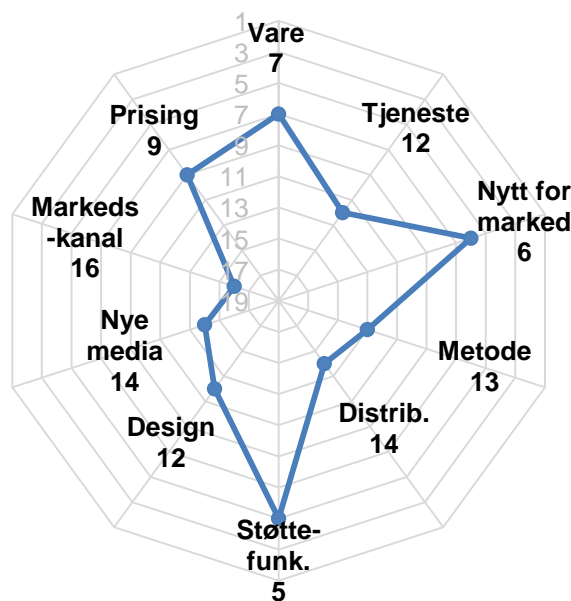
I figur 55 ser vi rangeringen til Rogaland for de ulike indikatorene når vi tar hensyn til bransje og størrelse. Rogaland gjør det bra for støttefunksjoner, produktinnovasjoner som er nytt for markedet, samt for varer.

Innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima er ikke direkte sammenlignbart, siden datagrunnlaget er litt ulikt^v.

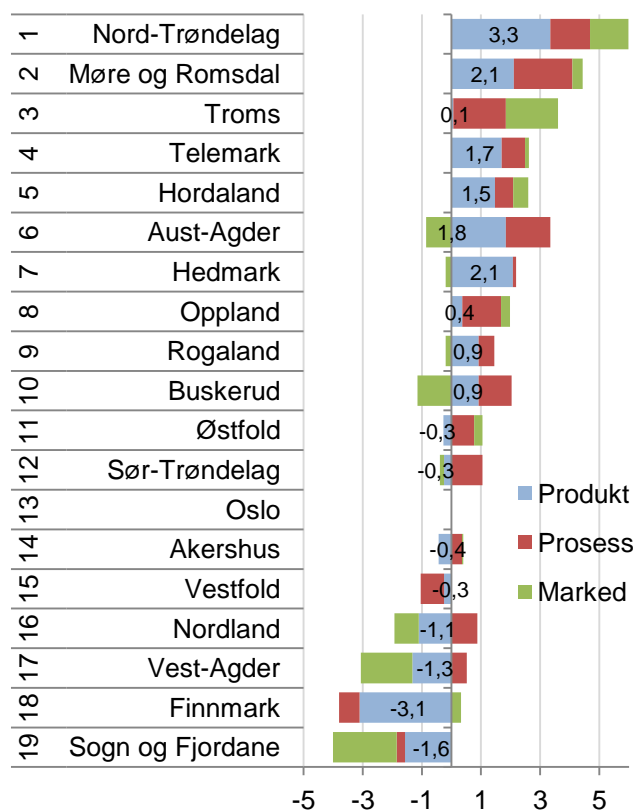
Figur 56 viser de standardiserte koeffisientene fra regresjoner for hver av innovasjonstypene. Verdiene er vektet på samme måte som tidligere, som blant annet betyr at produktinnovasjon får høyest betydning. Oslo er brukt som referansefylke. Verdiene til Oslo er derfor null og betyr at Oslo er ”utgangspunktet”. Fylker som har positive verdier har bedre innovasjonsklima enn Oslo. Verdiene gir en indikasjon på hvor viktig de ulike innovasjonstypene er for den samlede rangeringen.

Nord-Trøndelag har sterkest innovasjonsklima, og det er spesielt innenfor produktinnovasjon Nord-Trøndelag gjør det bra. Møre og Romsdal kommer på andreplass. Begge disse fylkene hadde også høy innovasjonsfrekvens. Troms og Telemark på de to neste plassene gjør det derimot bra for innovasjonsklima, men hadde ikke høy innovasjonsfrekvens. Oslo og Akershus var på topp for innovasjonsfrekvens, men har svakt innovasjonsklima.

Rogaland blir rangert som nummer ni for innovasjonsklima, mens Hordaland blir rangert som nummer fem.

Figur 55: Rogalands rangering for innovasjonsklima på de ulike innovasjonsindikatorne.

Figur 56: Innovasjonsklima for fylkene. Vektete standardiserte koeffisienter for de tre hovedgruppene innovasjonsindikatorer.

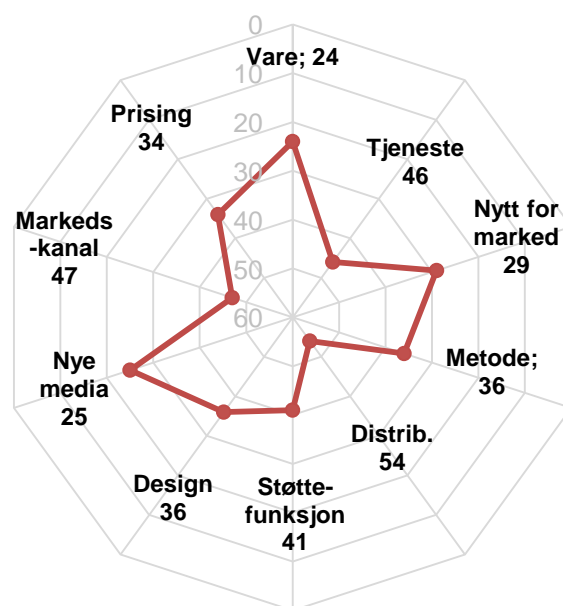
Innovasjonsklima i Haugesundregionen

Figur 57 viser hvordan Haugesundregionen kommer ut på rangeringen for innovasjonsklima for de ulike indikatorene.

Haugesundregionen skårer bra på innovasjon av varer, bruk av nye media og produktinnovasjon som er nytt for markedet. Her er Haugesundregionen nummer 24, 25 og 29 av 83 regioner.

Haugesundregionen skårer også høyt for prising, design og prosessinnovasjon.

Det er bare for tre indikatorer at Haugesundregionen skårer under middels. Dette er innovasjon i tjenester, distribusjon og bruk av nye markedskanaler.

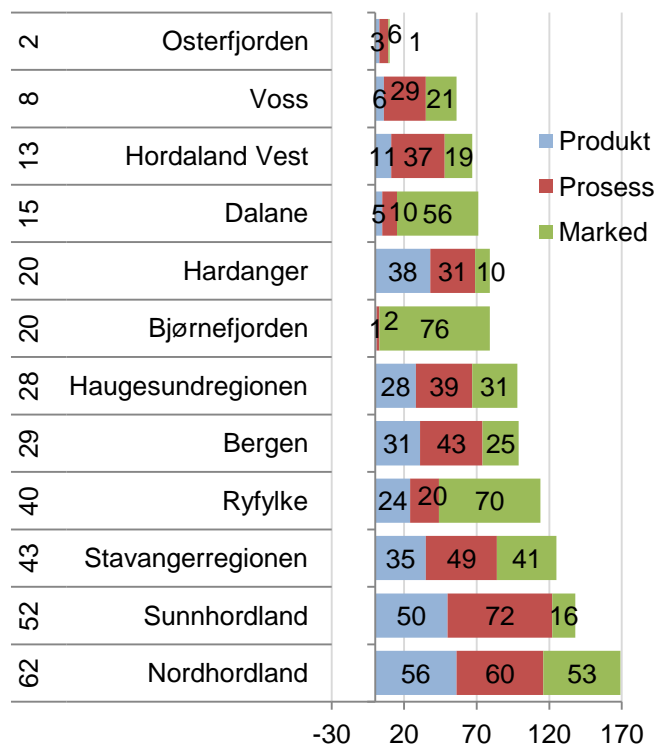
Figur 57: Haugesundregionens rangering for innovasjonsklima med hensyn til de ti indikatorene for innovasjon.

Innovasjonsklima i regionene i Rogaland og Hordaland

I figur 58 ser vi rangeringen til regionene for hver av de tre hovedtypene innovasjon og samlet. Også for innovasjonsklima gjør mange Hordalandsregioner det bra. Osterfjorden har det nest sterkeste innovasjonsklimaet i landet.

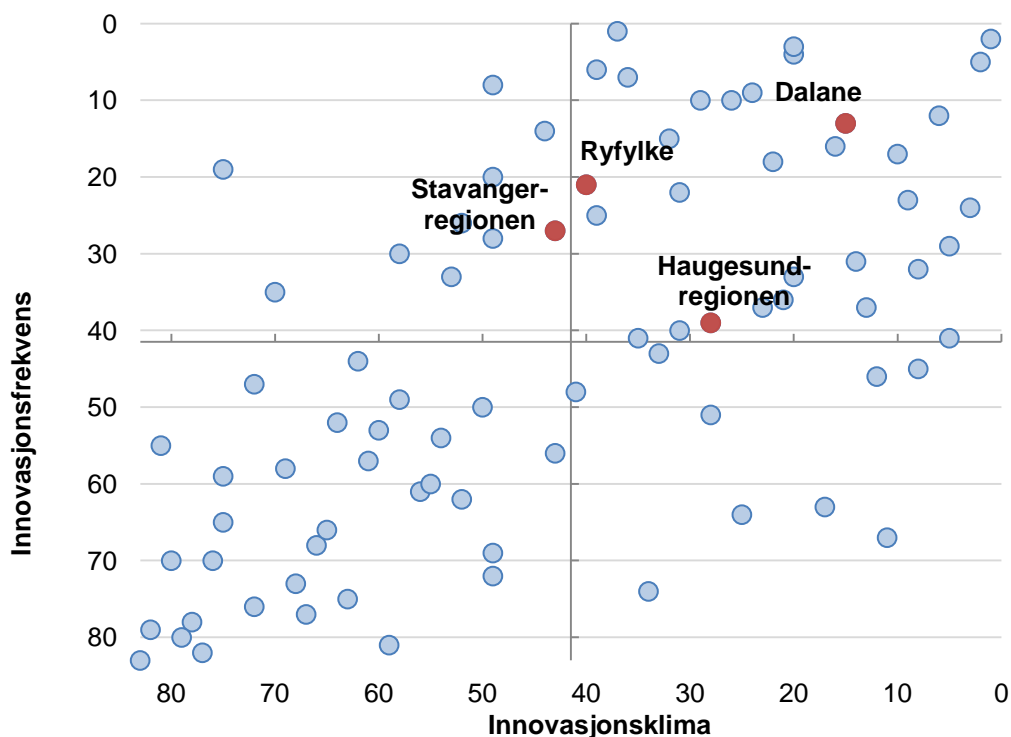
Haugesundregionen gjør det over middels for alle de tre hovedtypene av innovasjon. For produktinnovasjon er rangeringen til Haugesundregionen nummer 28, for prosessinnovasjon nummer 39 og for markedsinnovasjon nummer 31.

Den samlede rangeringen til Hagesundregionen er betydelig bedre for innovasjonsklima. Haugesundregionen rangeres på 28. plass, mot 39. plass for innovasjonsfrekvens.

Figur 58: Rangering for innovasjonsklima for de tre hovedtypene innovasjon for regionene i Rogaland og Hordaland. Samlet rangering blant landets 83 regioner vist til venstre.

Innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima

Figur 59: Regionenes rangering for samlet innovasjonsklima og innovasjonsfrekvens.

I figur 59 har vi vist rangeringen for innovasjonsklima og innovasjonsfrekvens i samme diagram. Det er interessant å se dette i sammenheng, til tross for at de to ikke er direkte sammenliknbare.

Innovasjonsfrekvensen vises på den lodrette akse. Øverst i diagrammet vises regionene med høyest innovasjonsfrekvens, mens de med lavest innovasjonsfrekvens er vist nederst i diagrammet. Akse krysser i midten av diagrammet, slik at regionene over akse har over middels innovasjonsfrekvens. På den vannrette akse vises innovasjonsklima. Regionene med svakest innovasjonsklima vises til venstre i diagrammet, mens regionene med sterkest innovasjonsklima vises til høyre. Denne akse krysser også i midten, slik at regionene til høyre for akse har over middels innovasjonsklima.

De mest vellykkede regionene befinner seg i øvre høyre kvadrant. Disse har både over middels innovasjonsklima og innovasjonsfrekvens. Tre av regionene i Rogaland befinner seg her, inkludert Haugesundregionen. Dalane gjør det bra for både in-

novasjonsfrekvens og innovasjonsklima, og kommer høyt opp mot øvre høyre hjørne.

Søre Sunnmøre og Osterfjorden er de to regionene helt oppe i øvre høyre hjørne, som gjør det best på både innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima.

I øvre venstre kvadrant er de regionene som har høy innovasjonsfrekvens, men svakt innovasjonsklima. Disse har en bransjestruktur med høy innovasjonsfrekvens, men er ikke sterke innovasjonsregioner når man tar hensyn til bransje og størrelse. Stavangerregionen befinner seg her, men er ikke langt under middels for innovasjonsklima.

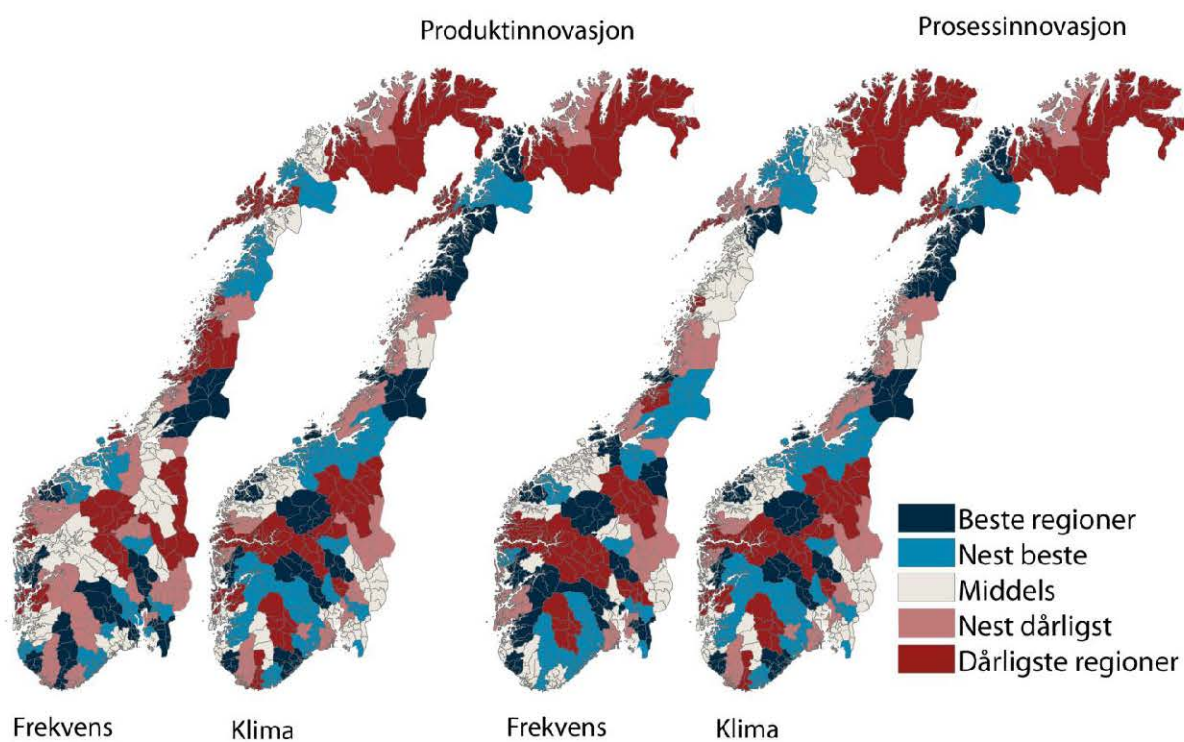
I nedre høyre kvadrant er regionene som har under middels innovasjonsfrekvens, men over middels innovasjonsklima. Disse regionene har en mindre gunstig bransjestruktur, men har høy innovasjon.

I nedre venstre kvadrant er de regionene med både lav innovasjonsfrekvens og svakt innovasjonsklima.

Vi kan se at det er en gruppe regioner som klumper seg i nedre venstre hjørne. Dette er regioner i Finnmark, Nordland og Sogn og Fjordane.

Regionale trender

Figur 60: Innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima for produkt og prosessinnovasjon i regionene.

I figur 60 har vi sammenliknet innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima for gruppene produktinnovasjon og prosessinnovasjon i regionene.

Flere regioner på Vestlandet har et sterkt innovasjonsklima. De regionene som har sterkest innovasjonsklima for produktinnovasjon er Bjørnefjorden, Søre Sunnmøre og Osterfjorden.

Sentrale regioner på Østlandet, som har høy innovasjonsfrekvens, har et langt svakere innovasjonsklima. En gunstig bransjestruktur gir en høy innovasjonsfrekvens.

Det er mange distriktsregioner som har et sterkt innovasjonsklima for produktinnovasjon. Deler av Telemark, Buskerud og Hedmark kommer godt ut for innovasjonsklima.

For prosessinnovasjon kommer også mange Vestlandsregioner godt ut for innovasjonsklima. Regionene som har sterkest innovasjonsklima er Søre Sunnmøre og Bjørnefjorden, som også har sterkt innovasjonsklima for produktinnovasjon. Tredje sterkeste region for prosessinnovasjon gitt bransje

og størrelse er Hitra/Frøya. Denne regionen har ikke sterkt innovasjonsklima for produktinnovasjon. Hitra/Frøya har en vellykket fiskeriindustri, der det først og fremst er på prosessiden man har mulighet til å innovere.

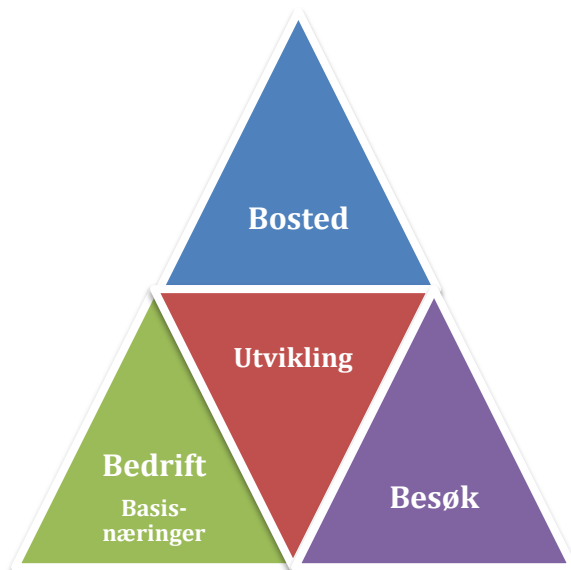
En rekke distriktsregioner i Sør-Norge viser seg å ha et betydelig sterkere innovasjonsklima enn innovasjonsfrekvens for prosessinnovasjon. Flere distriktsregioner på Østlandet kommer høyt ut på klima for prosessinnovasjon, som Nord-Gudbrandsdal, Hallingdal og Midt-Buskerud.

Finnmark gjør det dårlig både for innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima. Enkelte regioner i Troms og Nordland kommer imidlertid bedre ut for innovasjonsklima.

Generelt er det ikke lett å finne mønstre i innovasjonsgraden mellom regionene i Norge. Det betyr at innovasjonen i næringslivet ikke følger landsdelene, men er spredt rundt i landet.

6. Attraktivitetspyramiden

Attraktivitetspyramiden er en modell for å forstå steders utvikling, vekst eller nedgang. Samtidig er Attraktivitetspyramiden et verktøy for å utvikle strategier for stedsutvikling. Ideen bak Attraktivitetspyramiden er at steder utvikler seg i henhold til deres attraktivitet langs tre dimensjoner: Besøk, bosted og bedrifter. Den første versjonen av Attraktivitetspyramiden ble utviklet i 2010. I denne rapporten presenterer vi den nye versjonen – som beholder de samme prinsippene, men med noen metodiske forbedringer^v.

Attraktivitetspyramiden forklarer steders vekst som et resultat av tre typer attraktivitet: Bedrifts-, besøks- og bostedsattraktivitet.

Bedriftsdimensjonen fokuserer på steders attraksjonskraft som produksjonssted for varer og tjenester som kan eksporteres til andre steder. Dette er produksjon knyttet til naturressurser, som landbruk, fiske og utvinning, vareproduserende industri og teknologiske tjenester. Vi kaller dette basisnæringer. Mange steder er basert på denne typen attraktivitet, ved at de har hatt gunstige betingelser for primærnæringer, eller for industriproduksjon gjennom nærhet til råvarer eller kraft. I dag er teknologiske tjenester en type produksjon som kan selges over lange avstander, hvor råstoffet er kompetent arbeidskraft. Teknologiske tjenester er en raskt voksende næring som har helt andre lokaliseringsbetingelser enn naturbasert næring og industri.

Mange steder har også vokst fram gjennom å være attraktive for besøk. Ofte har denne attraktiviteten

oppstått gjennom at steder har vært knutepunkter for kommunikasjoner. Attraktivitet for besøk skaper mange arbeidsplasser i næringer som er avhengige av direkte salg til kunder. Dette er næringer som tradisjonelt reiseliv, butikkhandel, aktiviteter, underholdning og kultur.

Attraktivitet som bosted er historisk sett en ny type attraktivitet, som etter hvert har blitt den tredje viktige drivkraften. Etter hvert som stadig flere pendler mellom bosted og arbeidssted har noen steder kunnet vokse utelukkende gjennom å være attraktive som bosteder. Slike steder har gjerne stor utpendling til naboregioner. For å måle attraktivitet som bosted bruker vi Attraktivitetsbarometeret. Attraktivitetsbarometeret måler steders tiltrekningskraft for innflytting når effekten av arbeidsplassveksten er trukket fra.

I dette kapitlet vil vi presentere de tre attraktivitetstypene hver for seg, og til slutt se på noen vekstfaktorer som ikke fanges opp av modellen.

6.1 Viktige trender

De siste ti årene har antall arbeidsplasser i basisnæringene sunket i Norge. Basisnæringene er industri, primærnæring og teknologiske tjenester. Basisnæringene er følsomme for konjunkturer og svinger mer enn andre.

Antall arbeidsplasser i besøksnæringene, som er næringer innenfor reiseliv, aktiviteter og handel, har økt med 14 prosent fra 2000 til 2010.

Arbeidsplasser knyttet til lokal bosetting øker mest. Dette er arbeidsplasser i kommunene og private arbeidsplasser i undervisning og helse og omsorg.

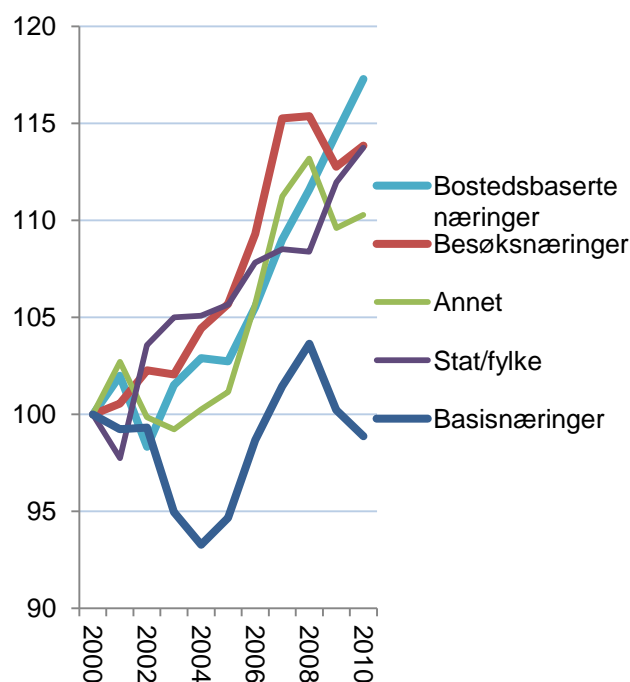
Disse tre typene av arbeidsplasser er knyttet til hver sin akse i attraktivitetspyramiden. Etter hvert som bostedsbaserte næringer og besøksnæringer vokser, blir attraktivitet for besøk og bosetting gradvis mer viktig, mens attraktivitet for bedrifter i basisnæringene gradvis blir mindre enerådende. Tidligere var regional utvikling sterkt fokusert på konkurranseutsatte næringer i basisnæringene. I dag må en også ta hensyn til de andre attraktivitetsdimensjonene.

Sammensetningen av arbeidsplassene

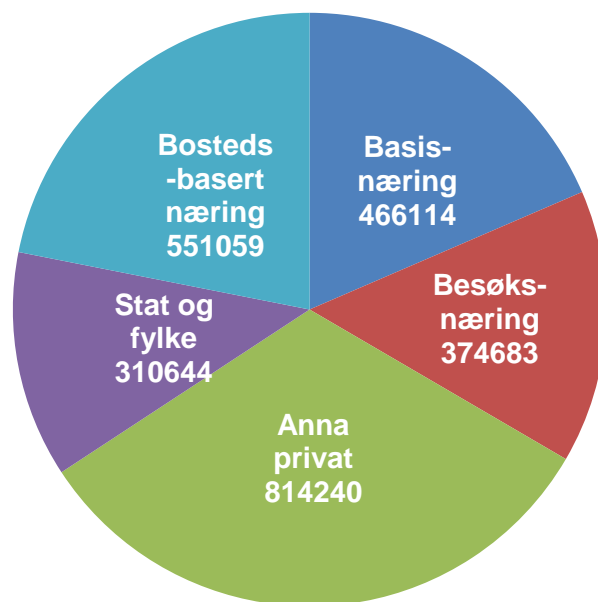
I figur 62 viser vi hvordan de ulike kategoriene av arbeidsplasser er fordelt i Norge i 2010.

Basisnæringene teller 466 000 arbeidsplasser, og er fremdeles større enn besøksnæringene, som har 375 000 arbeidsplasser. De bostedsbaserte næringene har i dag flere arbeidsplasser enn basisnæringene, men i 2000 var basisnæringene større enn de bostedsbaserte næringene.

Andre private næringer er hovedsaklig tjenester som ikke er direkte konkurranseutsatte. Både arbeidsplasser i stat/fylke og de andre næringene er ofte senterfunksjoner som er konsentrert til de største byene og regionale sentra. I våre analyser blir veksten i disse arbeidsplassene på et sted betraktet som en funksjon av stedets attraktivitet i sum langs de tre aksene. Men her vil også veksten kunne variere en del. Dette vil vi se nærmere på i kapittel 7.1.

Figur 61: Utvikling i antall arbeidsplasser i Norge i basisnæringer, besøksnæringer og bostedsbaserte næringer, indekstert slik at nivået i 2000=100.

Figur 62: Fordeling mellom ulike kategorier av arbeidsplasser i Norge i 2010.

6.2 Bedriftsattraktivitet

Begrepet bedriftsattraktivitet forsøker å fange opp at mange steder har grodd opp på grunn av at det har vært gunstig å produsere varer og tjenester for salg til andre regioner. Mange steder i Norge har en slik historisk bakgrunn, enten i naturressurser som fisk og landbruksarealer eller tilgang på kraft eller havner. Etter hvert har teknologibaserte tjenester vokst opp til en betydelig næring. Dette er tjenester som ikke er lokale, men som også selges i et nasjonalt eller internasjonalt marked.

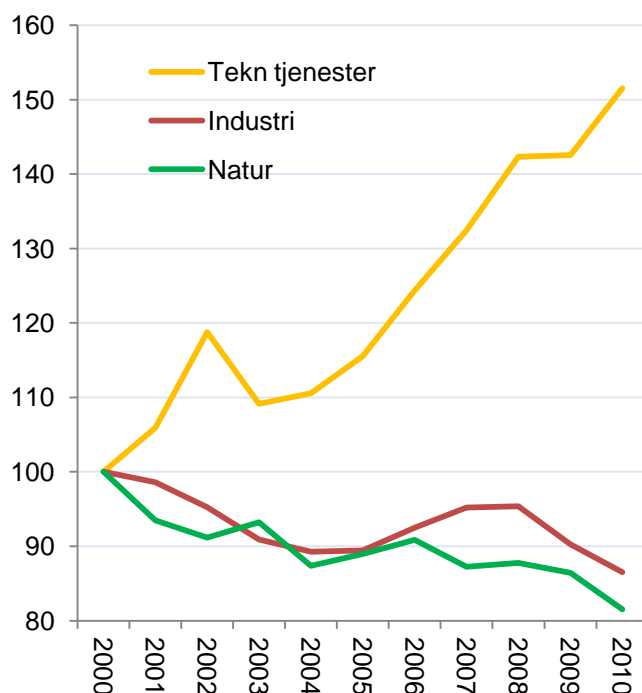
Vi kaller disse næringene basisnæringer. Vi kunne ha brukt begrepet konkurranseutsatte næringer, men mange vil hevde at landbruket ikke er konkurranseutsatt. Landbruksproduksjonen i Norge er imidlertid ikke lokalt basert, fordi produktene stort sett omsettes utenfor de stedene hvor produksjonen foregår.

Mens naturbaserte næringer, i hovedsak primærnæringene, og industrien har synkende sysselsetting, øker sysselsettingen i de teknologiske tjenestene sterkt. Distriktene har et fortrinn når det gjelder industri og naturbasert næring, ettersom de har tilgang til arealer og naturressurser. For teknologiske tjenester er det kompetente hoder som er råvarene. Disse finnes det flest av i byene. Denne utviklingen er en av drivkreftene til sentraliseringen.

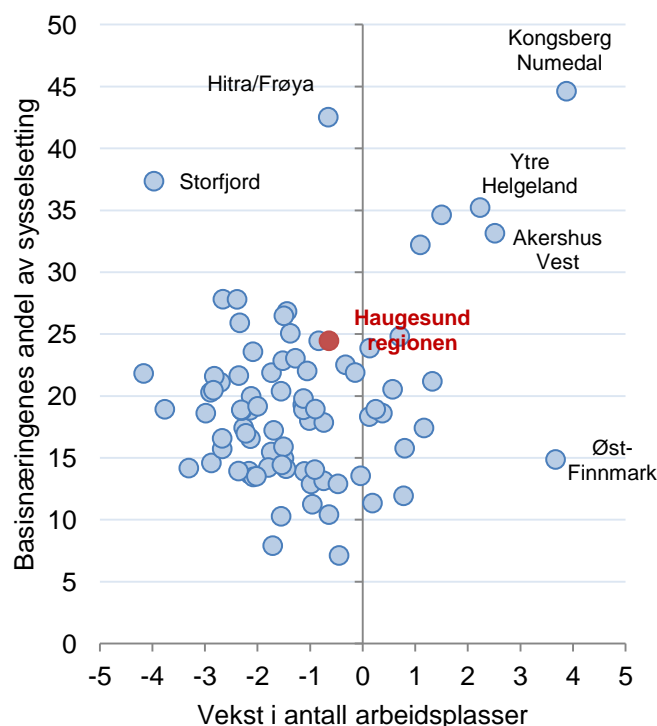
I figur 64 har vi vist nivå og vekst for basisnæringene i regionene i Norge. Kongsberg/Numedal har både høyest konsentrasjon av basisnæringer, og har samtidig hatt sterkest vekst. Når vi beregner veksten har vi målt veksten i antall prosentpoeng av samlet sysselsetting i regionen. Veksten i Kongsberg/Numedal tilsvarer dermed nesten fire prosent av samlet sysselsetting i regionen.

Haugesundregionen har en forholdsvis stor andel av sysselsettingen i basisnæringene. 24,5 prosent av samlet sysselsetting i Haugesundregionen er knyttet til basisnæringer i egen region.

Det har vært en liten nedgang i antall arbeidsplasser i basisnæringene i Haugesundregionen, tilsvarende 0,8 prosent av samlet sysselsetting. De fleste regionene i Norge har imidlertid hatt enda større nedgang i denne perioden.

Figur 63: Utvikling i antall arbeidsplasser i perioden 2000-2010 i Norge i forskjellige kategorier av basisnæringer, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 64: Andel samlet sysselsetting og vekst i antall arbeidsplasser i basisnæringer i prosentpoeng av samlet sysselsetting siste tre år for de 83 regionene i landet.

Nivå av basisnæringene

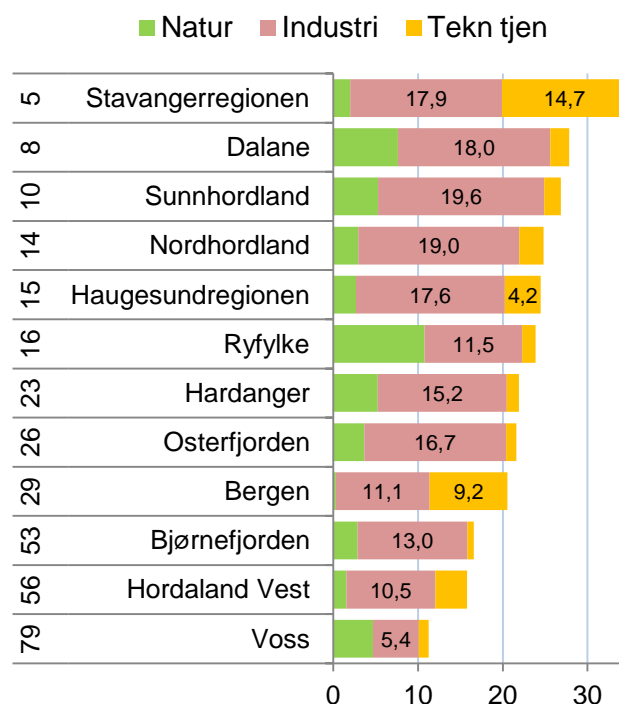
I figur 65 ser vi hvordan basisnæringene er fordelt på de tre kategoriene i regionene i Rogaland og Hordaland.

Stavangerregionen har mest basisnæringer av regionene i disse fylkene, takket vært mange arbeidsplasser i teknologiske tjenester.

Haugesundregionen er nummer 15 av 83 regioner i landet med hensyn til basisnæringene.

Haugesundregionen har lavere andel av sysselsettingen i teknologiske tjenester enn Stavangerregionen og Bergen, men nivået er likvel det åttende høyeste av regionene i Norge.

Haugesundregionene er dermed blant de ti regionene i landet med høyest konsentrasjon av teknologiske tjenester.

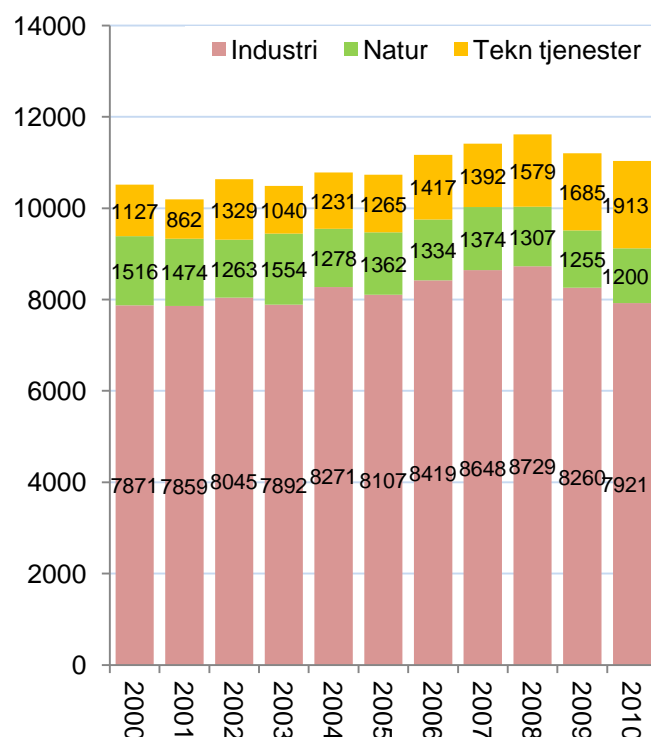
Figur 65: Antall arbeidsplasser i prosent av samlet sysselsetting i de tre kategoriene av basisnæringer i 2010. Rangering blant de 83 regionene i landet er vist til venstre.

Utvikling i basisnæringene i Haugesundregionen

I figur 66 ser vi hvordan antall arbeidsplasser i de ulike kategoriene av basisnæringer har utviklet seg i Haugesundregionen.

Haugesundregionen hadde en vekst i antall arbeidsplasser i basisnæringene fra 2000 til 2008. Deretter har antallet arbeidsplasser sunket i industri og naturbasert virksomhet.

Teknologiske tjenester har fortsatt å vokse, men ikke nok til å oppveie nedgangen i industrien.

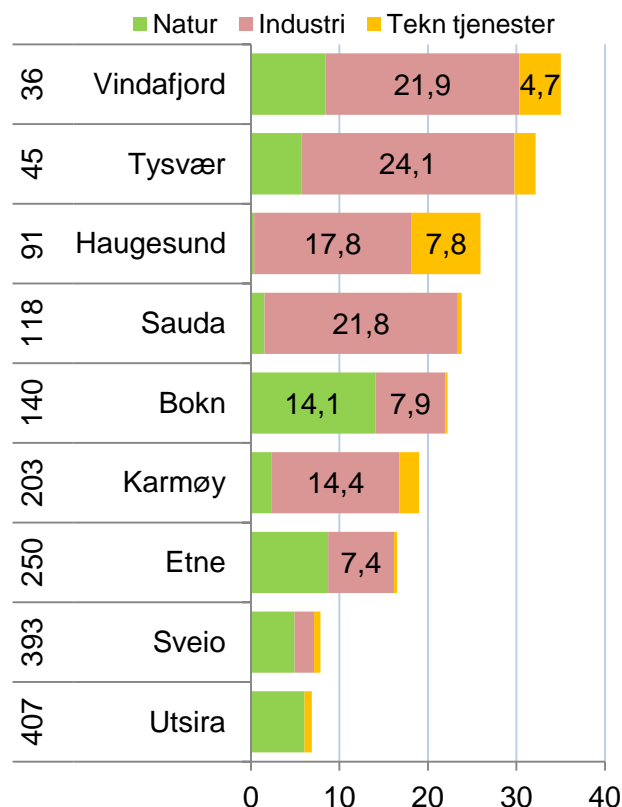
Figur 66: Utvikling i antall arbeidsplasser i de tre kategoriene av basisnæringer i Haugesundregionen i perioden 2000-2010.

Nivå kommuner

Vindafjord, Tysvær og Haugesund er kommuner som er inne blant de 100 kommunene i landet med høyest konsentrasjon av basisnæringer. Vindafjord er rangert som nummer 36 av de 430 kommunene i landet med hensyn til nivå for basisnæringer. Vindafjord har mye av både naturbasert næring, industri og teknologiske tjenester.

Tysvær har mest industri. Antall arbeidsplasser i industrien i Tysvær tilsvarer 24,1 prosent av samlet sysselsetting i kommunen.

Haugesund har mye teknologiske tjenester. Haugesund er rangert som nummer 14 av alle kommuner i landet når det gjelder nivå på de teknologiske tjenestene.

Figur 67: Antall arbeidsplasser i basisnæringene i prosent av samlet sysselsetting i 2010. Rangering blant de 430 kommunene i landet er vist til venstre.

Vekst i basisnæringene i kommunene

Kommunene i Haugesundregionen har ganske ulik utvikling i basisnæringene.

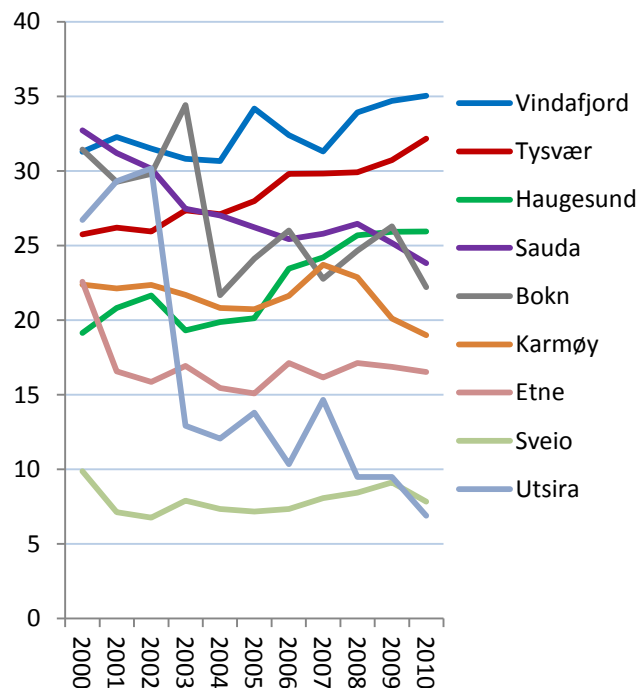
Vindafjord har oppnådd vekst i basisnæringene fra et høyt nivå til et enda høyere nivå.

Tysvær og Haugesund har også hatt sterk vekst i basisnæringene sine.

Sauda hadde det høyeste nivået på basisnæringene i 2000, men har i 2010 en mindre andel av samlet sysselsetting i basisnæringene enn Vindafjord, Tysvær og Haugesund etter en ganske stor nedgang.

Bokn, Karmøy, Etne og Utsira har også hatt nedgang i basisnæringene.

Sveio har gjennom hele perioden hatt ganske lite basisnæringer.

Figur 68: Antall arbeidsplasser i basisnæringene i prosent av samlet sysselsetting i perioden 2000-2010.

6.3 Besøksattraktivitet

Noen steder har stor trafikk av personer som kommer på besøk av ulike årsaker. Slike steder får mange ekstra arbeidsplasser i besøksnæringene. Som besøksnæringer regner vi med virksomheter hvor kunden må møte opp personlig. Turisme er en typisk besøksnæring, og er knyttet opp til bransjene overnatting og servering, og i økende grad til underholdning, kultur og aktiviteter. All butikkhandel er også besøksnæringer. I Norge er butikkhandelen den største av besøksnæringene.

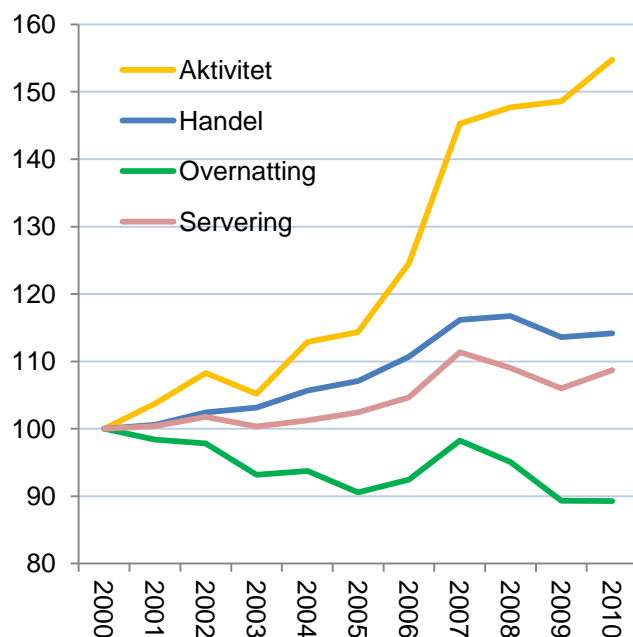
Antall arbeidsplasser innen overnatting har sunket ganske sterkt de siste ti årene. Handel og servering er næringer som vokser, mens aktivitetsnæringene vokser svært raskt. Dette avspeiler en dreining fra tradisjonell overnatting til aktiviteter, kultur og underholdning.

Noen steder har en ”negativ besøksbalanse”, som fører til handelslekkasje. Når vi beregner nivået til steders besøksnæringer, trekker vi fra de arbeidsplassene som er antatt å betjene de som bor på stedet. Dermed vil noen steder få et nivå som er under null.

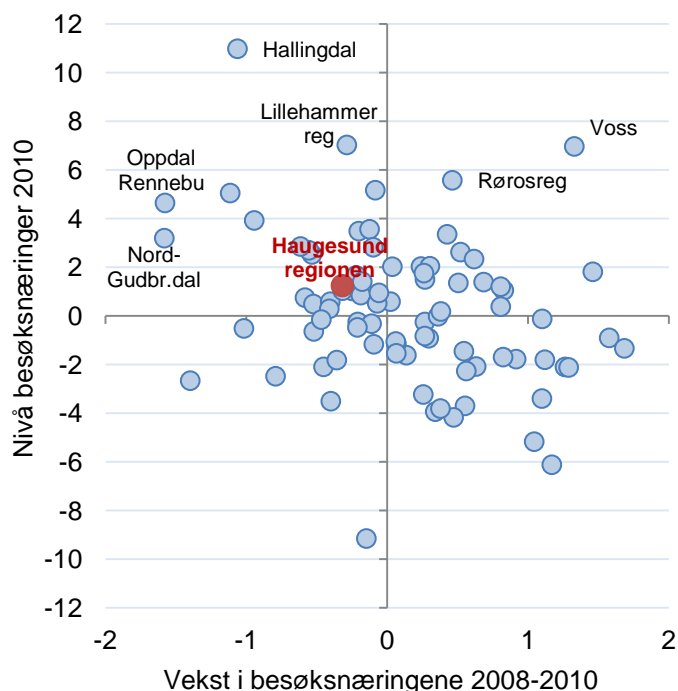
I figur 70 ser vi hvordan regionene i Norge fordeler seg med hensyn til nivået til besøksnæringene og veksten de siste tre årene.

Hallingdal har det høyeste nivået, og 11 prosent av sysselsettingen i regionen er beregnet å komme av besøk utenfra. Besøksnæringene i Hallingdal har krympet de siste tre årene tilsvarende én prosent av sysselsettingen i regionen, mens Voss har hatt sterkest vekst av de store besøksregionene.

Haugesundregionen har litt over middels nivå i sine besøksnæringer, men ligger litt til venstre, som viser at regionene har hatt litt nedgang.

Figur 69: Utvikling i antall arbeidsplasser i perioden 2000-2010 i Norge i forskjellige kategorier av besøksnæringer, indeksert slik at nivået i 2000=100.

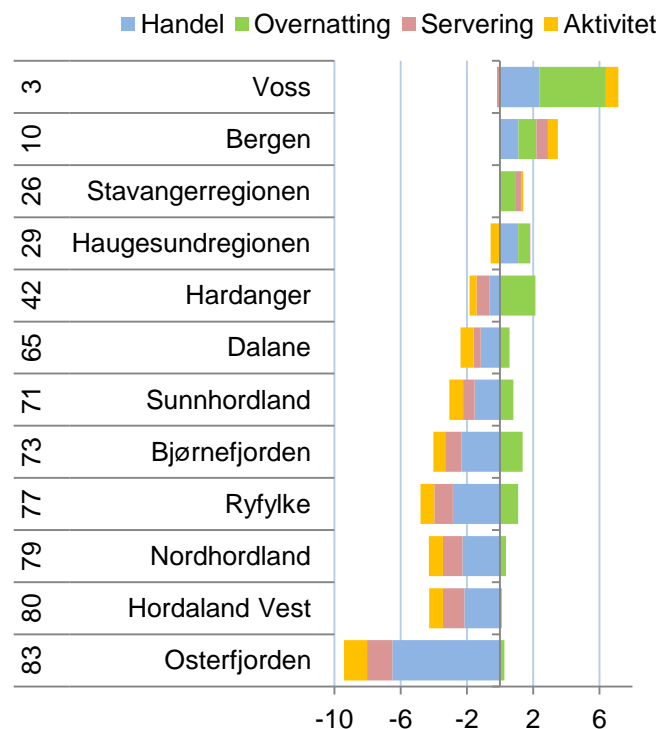
Figur 70: Andel samlet sysselsetting og vekst i antall arbeidsplasser i besøksnæringer i prosentpoeng av samlet sysselsetting siste tre år for de 83 regionene i landet.

Besøksnæringene i regionene

Voss er den mest utpregede besøksregionen i Rogaland og Hordaland.

Bergen og Stavangerregionen har også overskudd i alle typene besøksnæring.

Haugesundregionen har overskudd i handel og servering, men forholdsvis lite aktivitetsnæring. Haugesundregionen er nummer 29 av 83 regioner med hensyn til nivå på besøksnæringene.

Figur 71: Antall arbeidsplasser i prosent av samlet sysselsetting i de tre kategoriene av besøksnæring. Rangering blant de 83 regionene i landet er vist til venstre.

Utvikling i besøksnæringene

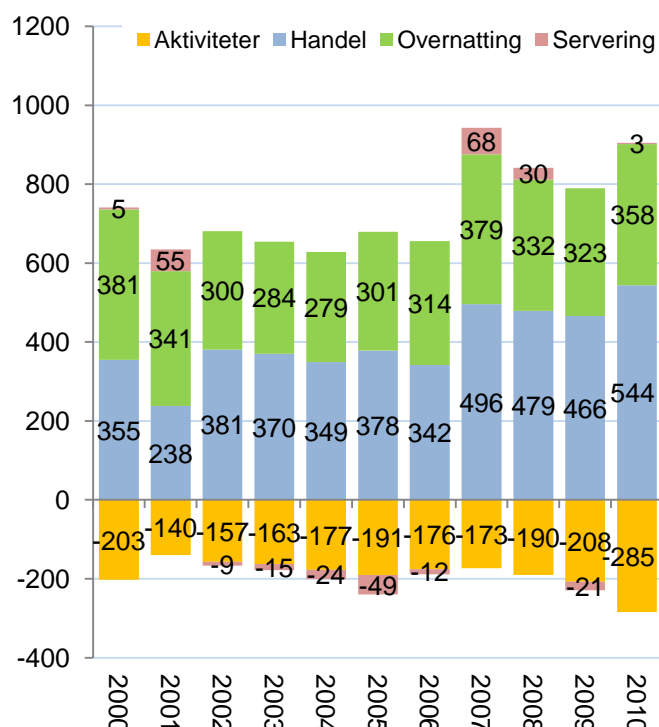
De ulike besøksnæringene i Haugesundregionen har noe ulike utvikling.

Antall arbeidsplasser i overnatting har gått litt opp og ned, men har ikke så klar nedadgående trend som mange andre regioner.

Antall arbeidsplasser i servering har vært ganske normalt ut fra folketallet.

Overskuddet i handel har økt ganske mye i hele perioden. I 2001 var det 238 arbeidsplasser ekstra i handel i Haugesundregionen i forhold til folketallet. Dette handelsoverskuddet har økt til 544 arbeidsplasser i 2010. Regioner som Ryfylke, Sunnhordland og Hardanger har alle stor handelslekasje.

Haugesundregionen har få arbeidsplasser innenfor aktiviteter. Antall arbeidsplasser i aktiviteter har heller ikke hatt den samme økningen i Haugesundregionen som i landet for øvrig.

Figur 72: Utvikling i antall arbeidsplasser i de tre kategoriene av besøksnæring i Haugesundregionen i perioden 2000-2010.

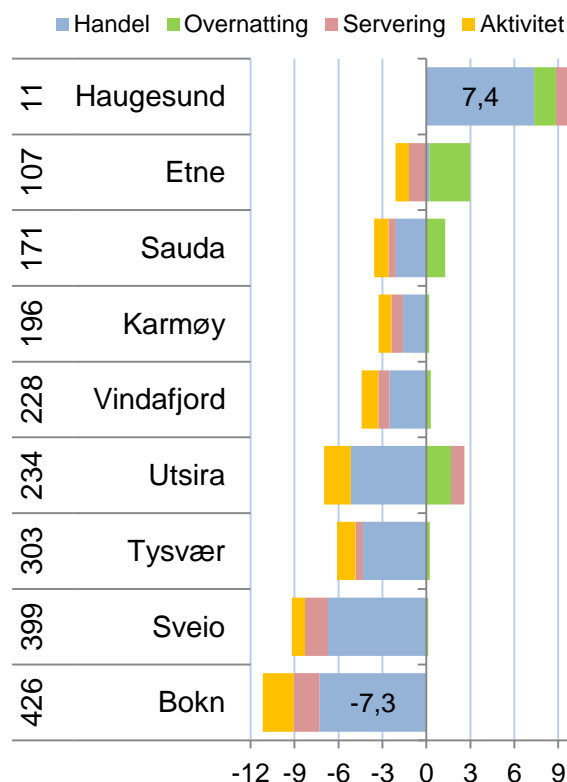

Besøksnæringer i kommunene

Haugesund er den eneste utpregede besøkskommunen i Haugesundregionen. Haugesund er tydeligvis et sterkt handelssentrum for hele regionen. Haugesund har et handelsoverskudd som øker sysselsettingen i kommunen med 7,4 prosent. Haugesund har også mange arbeidsplasser i servering, men forholdsvis lite overnatting. Aktivitetsnæringene i Haugesund har samme andel av sysselsettingene som i Norge som helhet.

Etne har den høyeste andelen av sysselsettingen i overnatting. Etne har heller ikke handelslekkasje, men har forholdsvis lite arbeidsplasser i aktiviteter og servering.

Alle de andre kommunene har handelslekkasje, Bokn har aller minst besøksnæringer, og er blant de ti kommunene i landet med lavest nivå på besøksnæringene.

Figur 73: Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i prosent av samlet sysselsetting i 2010. Rangering blant de 430 kommunene i landet er vist til venstre.

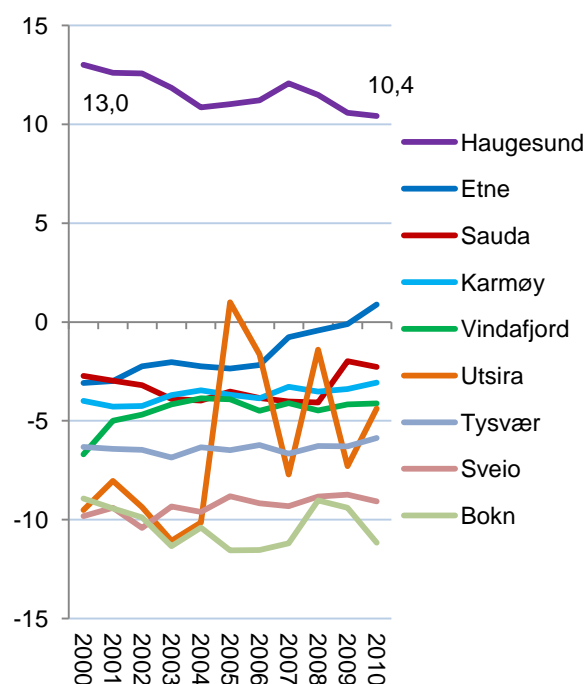
Utvikling i besøksnæringene i kommunene

I 2010 er 10,4 prosent av sysselsettingen i Haugesund i besøksnæringene. Haugesund hadde faktisk et enda høyere besøksoverskudd i 2000. Da var 13 prosent av samlet sysselsetting knyttet til besøksnæringene i kommunen.

Etne har hatt sterk vekst i besøksnæringene, og gått fra underskudd til overskudd.

Sauda har også hatt vekst i besøksnæringene de siste årene, mens Vindafjord hadde vekst i besøksnæringene tidligere i perioden.

For de andre kommunene i Haugesundregionen har det ikke vært så klare trender i utviklingen.

Figur 74: Utvikling i antall arbeidsplasser i besøksnæringene i prosentpoeng av samlet sysselsetting i kommunene i Haugesundregionen i perioden 2000-2010.

6.4 Bostedsattraktivitet

Attraktivitetsbarometeret er en metode for å måle hvilke geografiske områder som er attraktive som bosteder. Telemarksforskning har publisert Attraktivitetsbarometeret for norske kommuner og regioner siden 2006.

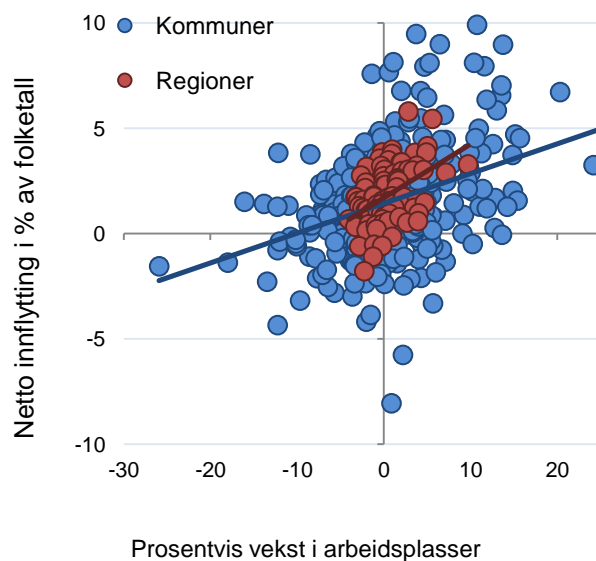
Det er en positiv sammenheng mellom arbeidsplassvekst og innflytting. Steder som har vekst i arbeidsplasser får som regel innflytting, mens steder med nedgang i antall arbeidsplasser vil ofte få utflytting.

Attraktivitetsbarometeret er basert på at nettoflyttingen til mange kommuner og regioner avviker fra det som er forventet ut fra arbeidsplassveksten. Noen steder får sterk innflytting uten at det kan forklares med arbeidsplassveksten. Dette må da skyldes at det er andre forhold enn arbeidsplassvekst som tiltrekker seg innflyttere. Attraktivitetsindeksen er avstanden mellom den faktiske nettoflyttingen til en kommune eller en region, og den forventede nettoflyttingen gitt arbeidsplassveksten. I figur 75 vil dette tilsvare den vertikale avstanden mellom kommunens eller regionens faktiske plassering og linjen som viser den statistiske forventede nettoflyttingen. Denne differansen kan indikere hvor høy vekst regionen har hatt i folketallet i perioden på grunn av regionens attraktivitet.

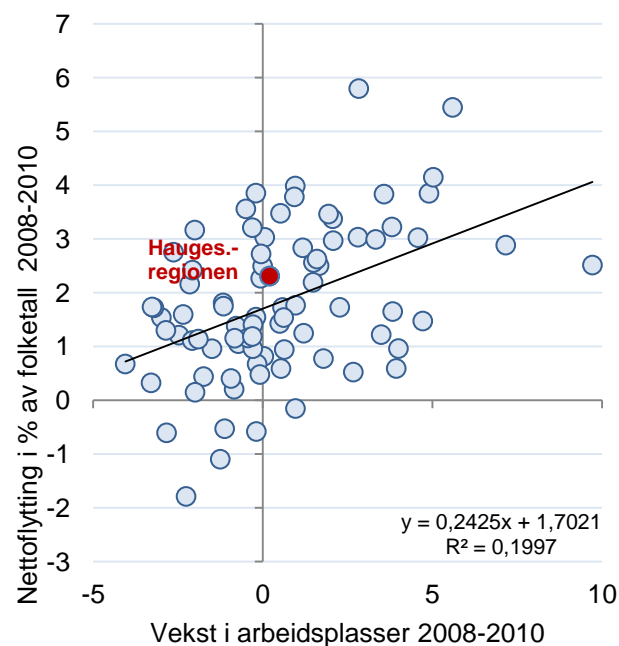
Attraktivitetsbarometeret for regioner

I figur 76 ser vi hvordan nettoflyttingen og arbeidsplassveksten henger sammen for de 83 regionene i landet i den siste treårsperioden. Den høye innvandringen fra utlandet gjør at de aller fleste regionene har netto innflytting.

Haugesundregionen ligger litt til høyre i diagrammet, som betyr at regionen har hatt litt bedre vekst i antall arbeidsplasser enn middels av norske regioner. Innflyttingen til Haugesundregionen ligger over forventningslinjen, som viser at regionen har vært attraktiv som bosted de siste tre årene.

Figur 75: Norske kommuner og norske regioner fordelt etter prosentvis vekst i antall arbeidsplasser og nettoflytting inkludert innvandring i prosentpoeng av folketallet i perioden 2008-2010.

Figur 76: De 83 politiske regionene etter prosentvis vekst i arbeidsplasser og nettoflytting inkludert innvandring i perioden 2008-2010.

Endring av Attraktivitetsbarometeret

Attraktivitetsbarometeret for 2011 er litt endret fra tidligere år. Fram til i fjor tok vi utgangspunkt i den innenlandske flyttingen mellom regioner og kommuner. Det er imidlertid skjedd en utvikling i type og nivå av innvandring, som har stor betydning for regional utvikling i Norge. Som vi kan se i figur 77, har innvandringen til Norge de siste fire årene økt til et nivå som er langt høyere enn noen sinne tidligere. Metoden bak Attraktivitetsbarometeret er derfor endret for å reflektere den nye virkeligheten for norske kommuner og regioner.

Tidligere var innvandringen til Norge i hovedsak knyttet til flukt eller familiegjenforening. Da var det ikke naturlig å knytte denne innvandringen til attraktivitet, ettersom innvandrerne i liten grad valgte bosted selv. Etter hvert har innvandringen økt sterkt, og da i form av arbeidsinnvandring fra tidligere Øst-Europa og dels livsstilsinnvandring fra Nederland og Tyskland. Dette er innvandring som er knyttet til stedenes kvaliteter. Derfor vil vi nå basere Attraktivitetsbarometeret på all flytting, både innenlands og innvandring fra utlandet.

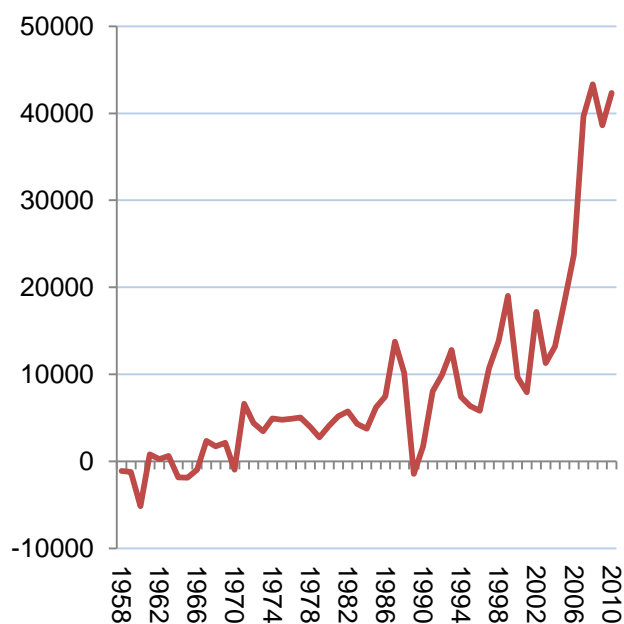
I det nye Attraktivitetsbarometeret ser vi på tre ulike typer flyttestrømmer; innvandring fra utlandet, innenlands flytting av innvandrerbefolkningen og innenlands flytting av andre, det vil si de uten innvandringsbakgrunn. Innvandrerbefolkningen er innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som bor i Norge.

Attraktivitetsindeksen for Haugesundregionen

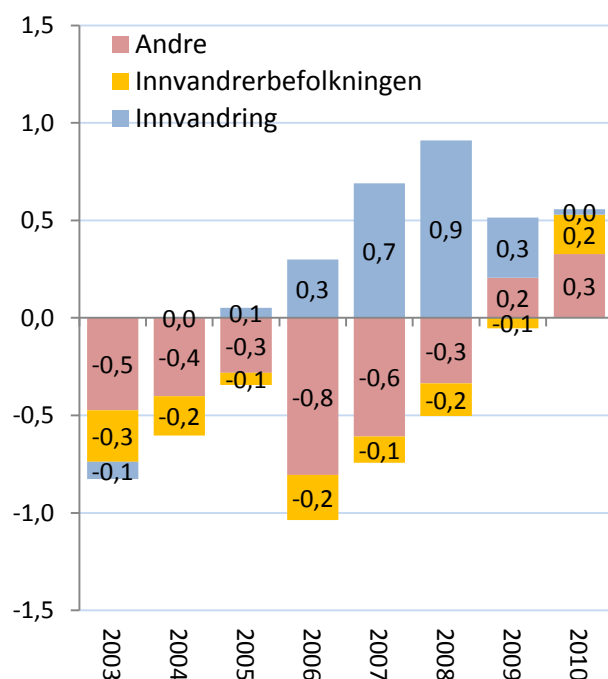
I figur 78 ser vi attraktivitetsindeksen, som viser avstanden mellom forventet og faktisk flytting, splittet opp i de tre typene flytting.

Haugesundregionen hadde sterk attraktivitet for direkte innvandring i noen år, fra 2006 til 2009, men har i siste periode innvandring omtrent som forventet.

Før 2009 var Haugesundregionen lite attraktiv for innflytting fra andre regioner, både for de med og uten innvandrerbakgrunn. Dette har endret seg til det positive. I de siste to periodene har Haugesundregionen blitt attraktiv for de som bor i andre regioner.

Figur 77: Netto innvandring til Norge, antall personer. Data fra SSB.

Figur 78: Attraktivitetsindeksen for Haugesundregionen fra 2003 til 2010 splittet opp i tre typer flytting.

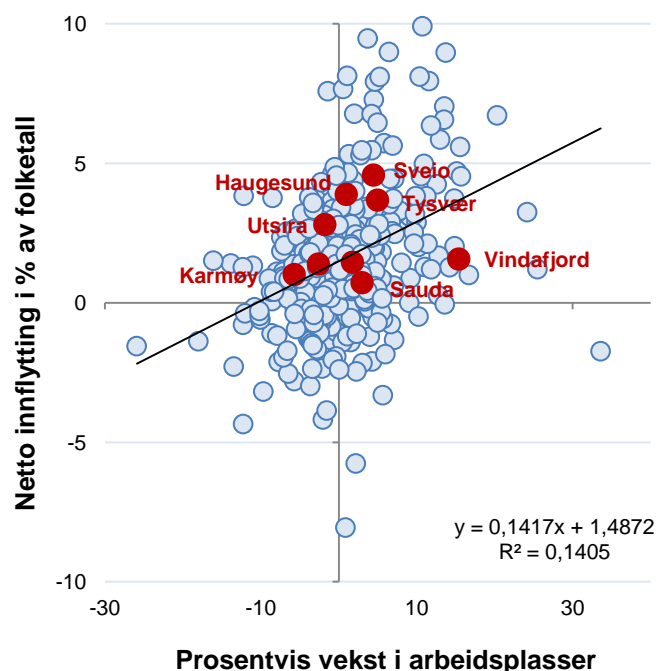
Attraktivitetsbarometeret for kommuner

I figur 79 ser vi hvordan nettoflyttingen og arbeidsplassveksten henger sammen for kommunene i Norge og Haugesundregionen.

Sveio har høyest innflytting. Også Haugesund, Tysvær og Utsira har hatt høy netto innflytting. Innflyttingen har vært høyere enn forventet ut fra arbeidsplassveksten. Det betyr at disse kommunene har vært attraktive for bosetting i denne perioden.

Vindafjord har hatt høyest arbeidsplassvekst, men nettoinnflyttingen har vært lavere enn forventet ut fra arbeidsplassveksten. Vindafjord har dermed vært under middels attraktiv som bosted.

Karmøy er den kommunen som har hatt størst nedgang i antall arbeidsplasser. Nettoinnflyttingen har vært lav i samme periode, og omtrent som forventet ut fra arbeidsplassutviklingen.

Figur 79: De 430 kommunene etter prosentvis vekst i arbeidsplasser og nettoflytting inkludert innvandring i perioden 2008-2010. Kommunene i Haugesundregionen er markert med rødt.

Kommunene i Haugesundregionen

I figur 80 kan vi se hvilke grupper kommunene i Haugesundregionen tiltrekker eller frastøter.

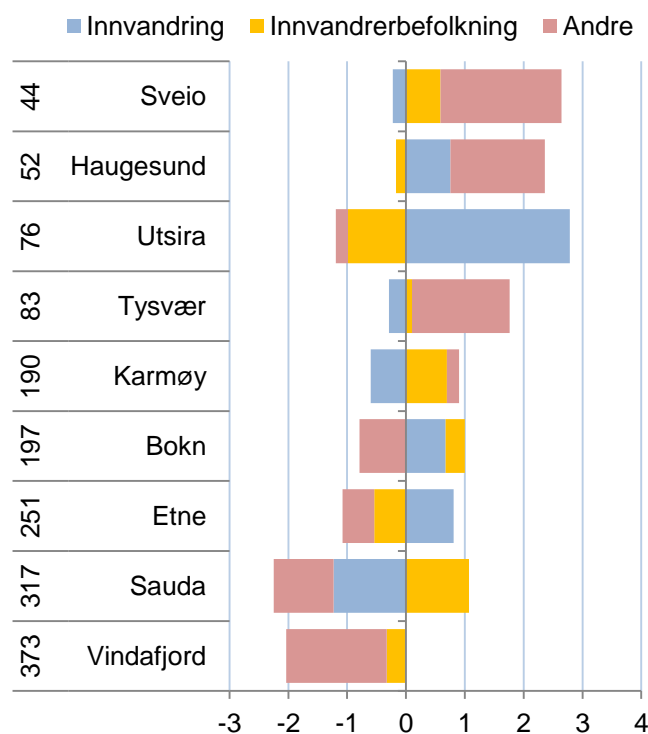
Sveio er mest attraktiv, og er attraktiv for innflytting fra andre kommuner i landet, både de med og uten innvandrerbakgrunn.

Haugesund er attraktiv for innvandring, men også for de som ikke har innvandrerbakgrunn. Haugesund har ikke samme tiltrekningskraft for innvandrerbefolkningen.

Utsira er attraktiv for innvandring, men ikke for innenlandske.

Tysvær er også attraktiv for de som allerede bor i landet, men har forholdsvis lite direkte innvandring. Den samme profilen har Karmøy, men Karmøy trekker til seg mange fra innvandrerbefolkningen som allerede bor i landet.

Vindafjord er lite attraktiv for alle grupper. Vindafjord har imidlertid svært høy vekst i antall arbeidsplasser, og det kan dermed være en treghet i å få tilsvarende innflytting.

Figur 80: Attraktivitetsindeksen 2008-2010 splittet opp i tre typer flytting. Rangering blant de 430 kommunene i landet for samlet attraktivitet til venstre.

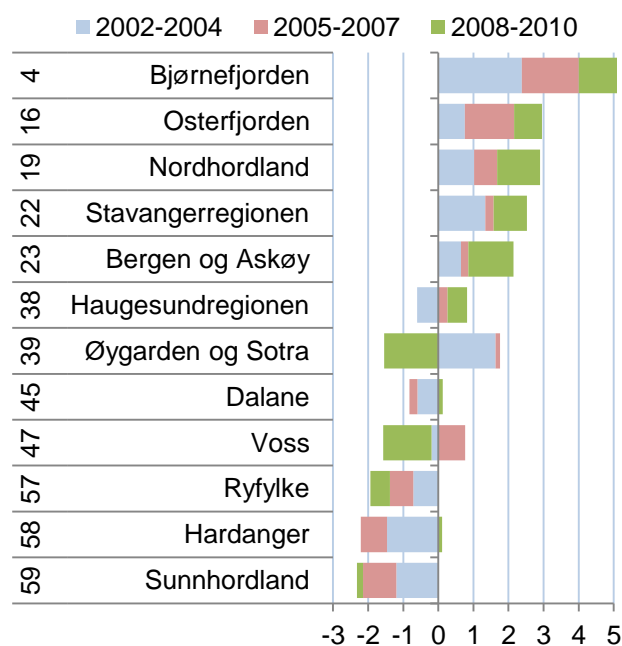
Bostedsattraktivitet på lang sikt

Selv om Attraktivitetsbarometeret er basert på tall over en treårsperiode, er det for enkelte regioner ganske store variasjoner fra periode til periode. Derfor kan det være hensiktsmessig å se flere perioder i sammenheng, slik som vist i figur 81.

For noen regioner, som Bergen og omkringliggende regioner har bostedsattraktiviteten vært stabilt positiv over mange år. Det samme gjelder Stavangerregionen, etter at vi har tatt med innvandring i Attraktivitetsbarometeret.

Haugesundregionen hadde lav attraktivitet i perioden 2002-2004, men har etter det hatt stadig bedre bostedsattraktivitet.

Naboregioner som Sunnhordland, Hardanger og Ryfylke har hatt stabilt lav bostedsattraktivitet.

Figur 81: Attraktivitet i de tre siste treårsperiodene for regionene i Rogaland og Hordaland. Til venstre vises rangering blant de 83 regionene i landet for periodene samlet.

Kommune i Haugesundregionen

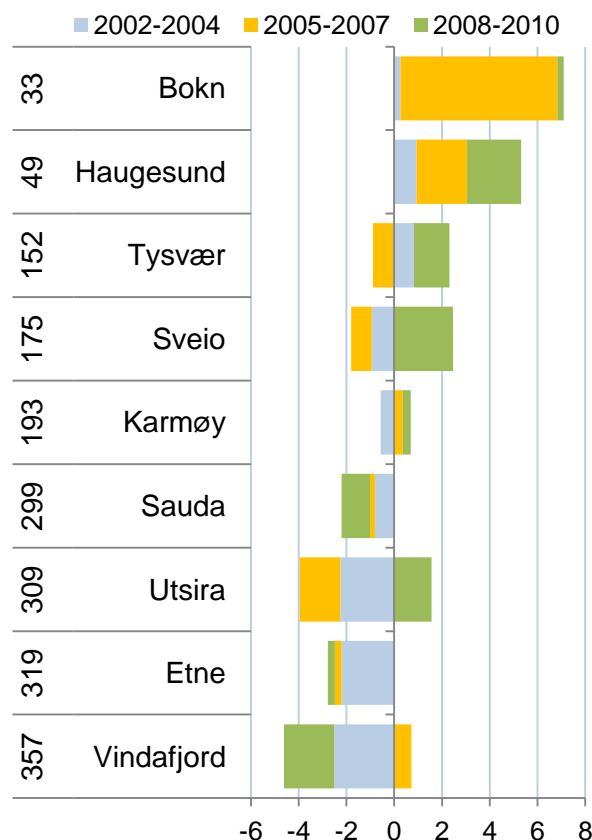
På kommunenivå finner vi enda større variasjoner i attraktivitet fra periode til periode.

Bokn og Haugesund har hatt over middels bostedsattraktivitet i alle de tre siste treårsperiodene. Bokn er nummer 33, mens Haugesund er nummer 49 når det gjelder bostedsattraktivitet de siste ni årene.

Tysvær, Sveio og Karmøy har hatt varierende bostedsattraktivitet, men har alle vært attraktive i den siste perioden.

Karmøy har ligget svært nær middels i alle de tre periodene.

De andre kommunene har hatt lav attraktivitet i de siste ni årene under ett.

Figur 82: Attraktivitet i de tre siste treårsperiodene for kommunene i Haugesundregionen. Til venstre vises rangering blant de 430 kommunene i landet for periodene samlet.

Hva skaper bostedsattraktivitet?

Attraktivitetsbarometeret er en modell der steds nettoflytting ses i sammenheng med arbeidsplassveksten. Bostedsattraktivitet blir målt gjennom å bruke faktisk nettoflytting som målestokk. Steder med høyt positivt avvik fra forventet nettoflytting blir tillagt høy bostedsattraktivitet, som forklaring på den høye innflyttingen.

Det er naturligvis enda mer nyttig og interessant å finne ut hva som gjør at et sted er attraktivt som bosted. For å finne ut mer av årsaker til bostedsattraktivitet, kan vi gjøre analyser der vi måler sammenhengen mellom steds nettoflytting og en rekke andre forhold knyttet til stedet.

I dette kapitlet vil vi vise resultatet av slike analyser av nettoflyttingen der vi ser på følgende mulige forklaringsfaktorer i tillegg til arbeidsplassveksten:

Arbeidsmarkedsintegrasjon er summen av innpendling i prosent av arbeidsplasser og utpendling i prosent av sysselsetting. Det gir et mål for pendlingsmuligheter.

Størrelse er målt som antall innbyggere. Arbeidsmarkedsintegrasjonen og størrelsen vil til sammen erstatte sentralitetsmål, som ofte blir brukt i slike analyser. I analysene brukes logaritmen av folketallet.

Nabovest er veksten i antall arbeidsplasser i tilstøtende områder. For kommuner er det veksten i tilhørende region utenfor kommunen, og for regioner er det veksten i fylket utenfor regionen.

Kulturindeks. Som indikator for kultur har vi brukt norsk kulturindeks^{vi}, som er utarbeidet av Telemarksforskning. Kulturindeksen skal gi et godt bilde av om en kommune har mye kultur.

Kafétetthet er antall arbeidsplasser i kafeer, restauranter og puber i prosent av innbyggertallet.

Utdanningsnivå er andelen av den sysselsatte befolkningen med minst tre år høgskoleutdanning.

Universitet eller høgskole er målt som antall ansatte i høgskole eller universitet i prosent av befolkningen. Dette målet er null der det ikke er høgskole.

Boligbygging er målt som antall ferdigstilte boliger siste tre år i forhold til folketallet.

Det er naturligvis mulig å ta med mange andre mulige forklaringsfaktorer også, men det er uheldig å

ta med for mange faktorer i denne typen analyser. Vi har tidligere analysert en del andre faktorer som vi ikke har tatt med her, da det ikke ble påvist noen klare sammenhenger^{vii}.

I analysene har vi brukt en lineær regresjonsanalyse, der vi antar at nettoflyttingen til et sted blir påvirket av disse faktorene.

Resultatene av analysene viser retning og styrke på sammenheng mellom nettoflyttingen og de faktorene vi legger inn i modellen, når alle faktorene analyseres samtidig.

For at vi skal kunne tolke resultatene av denne typen analyser, er det viktig at vi kjenner retningen til årsaksforholdene. Det gjør vi nødvendigvis ikke, og derfor må en være forsiktig med å trekke basstante konklusjoner. Regional utvikling er i virkeligheten en svært kompleks prosess, og de enkle statistiske metodene vi har muligheten til å bruke er på ingen måte representative for hva som skjer i virkeligheten. Likevel vil slike analyser kunne gi økt innsikt, og er i alle tilfeller bedre enn synsing, gjetting eller anekdotiske historier om enkeltpersoners flytتهistorier.

Hva kjennetegner kommuner og regioner som er attraktive?

I tabell 3 ser vi resultater av en analyse, der vi har analysert sammenhengen mellom kommuners nettoflytting og åtte andre faktorer. Analysene er gjort i treårsperioder, dvs. 2003 er perioden 2001-2003 osv.

Det er tre faktorer som har sterk positiv korrelasjon med nettoflyttingen i hele perioden. Det er arbeidsplassvekst i kommunen, arbeidsmarkedsinntegrasjon og boligbygging.

Kafetettheten, dvs. antall ansatte i restauranter, puber og kafeer i forhold til befolkning har hatt en positiv sammenheng med nettoflyttingen i alle periodene, men med ulik styrke.

Fram til 2007 var kommunens befolkningsstørrelse signifikant positivt korrelert med nettoflyttingen, men denne sammenhengen har blitt gradvis svake, og i siste periode er det nesten ingen sammenheng.

Vekst i antall arbeidsplasser i naboregioner har hatt en positiv påvirkning på nettoflyttingen i alle periodene, men sammenhengen har ikke vært signifikant i enkeltperiodene.

Til slutt har vi tatt med to indikatorer som mange setter i sammenheng med bostedsattraktivitet: Kultur og utdanningsnivå. De statistiske sammenhengene er faktisk negative i noen perioder, men alt for svake til å være signifikante. Dermed ser det ut til at kommuners kulturtilbud ikke har noen innflytelse på bostedsattraktivitet.

Utdanningsnivået i kommunene har heller ingen signifikant sammenheng med bostedsattraktiviteten.

I tabell 4 ser vi hvordan samme analyse slår ut på regionnivå. Arbeidsplassvekst, arbeidsmarkedsinntegrasjon, befolkningsstørrelse, kafeer og boligbygging er faktorer som er positive for attraktivitet i regionene. Boligbyggingen er imidlertid langt mindre viktig for regioner, og er ikke signifikant de siste periodene. Det betyr at boligbyggingen betyr mindre for hvilken region folk flytter til, men svært mye for hvilken kommune i regionen som får innflyttingen. Også for regioner har størrelse mindre å si i siste periode.

Tabell 3: Resultat av en lineær regresjonsanalyse med nettoflytting i kommunene som avhengig variabel. Verdiene viser justerte betaverdier, og fargene angir signifikansnivå. Mørk blå/rød er signifikansnivå <0,01, lys blå/rød er signifikansnivå mellom 0,01 og 0,1. Røde tall er negative.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	,259	,244	,188	,148	,274	,272	,288	0,23
Integrasjon	,218	,201	,274	,314	,327	,253	,268	0,18
Bef.størrelse	,295	,235	,189	,178	,145	,068	,051	0,04
Nabovekst	,083	,048	,003	,053	,037	,062	,033	0,05
Kulturindeks	0,02	0,04	0,01	0,01	0,04	0,03	0,06	0,03
Kafe	0,04	0,04	0,07	0,12	0,14	0,14	0,09	0,10
Utdanningsnivå	0,09	0,06	0,02	0,02	0,04	0,04	0,08	0,01
Boligbygging	0,22	0,34	0,31	0,29	0,24	0,33	0,33	0,36

Tabell 4: Resultat av en lineær regresjonsanalyse med nettoflytting i regionene som avhengig variabel. Verdiene viser justerte betaverdier, og fargene angir signifikansnivå. Mørk blå/rød er signifikansnivå <0,01, lys blå/rød er signifikansnivå mellom 0,01 og 0,1. Røde tall er negative.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,24	0,05	0,11	0,20	0,30	0,37	0,33	0,34
Integrasjon	0,35	0,30	0,36	0,32	0,30	0,26	0,33	0,33
Bef.størrelse	0,30	0,24	0,29	0,22	0,28	0,23	0,29	0,24
Nabovekst	0,04	0,07	0,06	0,03	0,07	0,18	0,04	0,07
Kulturindeks	0,11	0,07	0,12	0,07	0,13	0,12	0,15	0,17
Kafe	0,19	0,25	0,24	0,31	0,23	0,21	0,19	0,27
Univ/høgskole	0,11	0,14	0,01	0,10	0,02	0,02	0,01	0,04
Boligbygging	0,17	0,43	0,26	0,31	0,14	0,06	0,03	0,01

Kultur viser ingen positiv sammenheng med bostedsattraktivitet for regioner. I regionanalysen har vi målt om det er høgskole eller universitet lokalisert. Et overraskende resultat er at det å ha en høgskole eller universitet i regionen ikke later til å gi økt attraktivitet, snarere motsatt.

Analyse av flytting for ulike grupper, kommuner

Til høyre viser vi resultater fra samme type analyser, men der vi har splittet opp flyttingen i de tre typene flyttestrømmer netto innvandring, netto innenlands flytting av innvandrerbefolkningen og netto innenlands flytting av øvrige.

Øverst ser vi resultater av analyse av netto innvandring. Det mest slående er at innvandringen i de siste periodene følger helt andre mønstre enn de første periodene. Tidligere var det nesten ingen sammenheng mellom høy innvandring og høy arbeidsplassvekst. I de siste periodene er arbeidsplassveksten den faktoren som i størst grad henger sammen med innvandring. Også arbeidsplassvekst i nabokommuner har sterk positiv sammenheng med innvandring. Innvandringen har også en tendens til å være høyest i kommuner med liten befolkning og liten arbeidsmarkedsintegrasjon. Tidligere var det høy innvandring til kommuner med mye kultur. Da var det mest flyktningeinnvandring, og dermed kan det se ut til at kommuner med mye kultur er kommuner som også bosatte flyktninger.

Etter at innvandrerne har bosatt seg i Norge, flytter de ofte til andre kommuner. Dermed står innvandrerbefolkningen for en ganske stor andel av flyttinger mellom kommunene, og påvirker mønstrene for attraktivitet. Innvandrerbefolkningen flytter i svært stor grad til kommuner med mange innbyggere, og som har høy arbeidsmarkedsintegrasjon. Det er typisk for kommuner i sentrale strøk. Det er en påfallende sterk negativ sammenheng mellom utdanningsnivå og innvandrerbefolkningens flytting. Det kommer kanskje av at høyt utdanningsnivå også har sammenheng med høye boligpriser.

Den delen av befolkningen som ikke har innvandringsbakgrunn foretrekker også kommuner med mange innbyggere, og som har høy arbeidsmarkedsintegrasjon. For denne delen av befolkningen er boligbygging den faktoren som har høyest korrelasjon med flyttingen. Innvandrere og innvandrerbefolkningen flytter ikke i særlig grad til steder med høy boligbygging. Både innvandrerbefolkningen og de uten innvandringsbakgrunn har en tendens til å flytte til steder med mange kafeer, men ikke til steder med høyt utdanningsnivå og mye kultur. De uten innvandringsbakgrunn flytter ikke spesielt til steder med arbeidsplassvekst lenger, det er det innvandrerne som gjør.

Tabell 5: Resultat av en lineær regresjonsanalyse med netto innvandring i kommunene som avhengig variabel. Verdiene viser justerte betaverdier, og fargene angir signifikansnivå. Mørk blå/rød er signifikansnivå <0,01, lys blå/rød er signifikansnivå mellom 0,01 og 0,1. Røde tall er negative.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,03	0,06	0,03	0,09	0,29	0,32	0,28	0,21
Integrasjon	0,08	0,12	0,11	0,03	0,05	0,12	0,16	0,21
Bef.størrelse	0,11	0,19	0,18	0,12	0,01	0,10	0,14	0,23
Nabovekst	0,01	0,08	0,09	0,11	0,09	0,08	0,14	0,19
Kulturindeks	0,11	0,15	0,15	0,17	0,04	0,05	0,08	0,06
Kafe	0,01	0,02	0,01	0,03	0,03	0,05	0,01	0,10
Utdanningsnivå	0,15	0,18	0,19	0,12	0,02	0,09	0,09	0,14
Boligbygging	0,04	0,03	0,01	0,04	0,05	0,04	0,03	0,05

Tabell 6: Analyse av innenlands nettoflytting av innvandrerbefolkningen på kommunenivå.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,10	0,12	0,09	0,10	0,01	0,02	0,01	0,05
Integrasjon	0,18	0,21	0,21	0,20	0,22	0,20	0,25	0,25
Bef.størrelse	0,24	0,26	0,26	0,21	0,15	0,15	0,16	0,19
Nabovekst	0,04	0,02	0,05	0,02	0,03	0,02	0,02	0,03
Kulturindeks	0,08	0,07	0,09	0,11	0,17	0,14	0,09	0,05
Kafe	0,00	0,04	0,03	0,01	0,08	0,12	0,06	0,02
Utdanningsnivå	0,16	0,18	0,16	0,12	0,11	0,14	0,17	0,18
Boligbygging	0,05	0,03	0,05	0,07	0,12	0,13	0,09	0,07

Tabell 7: Analyse av innenlands nettoflytting av den øvrige befolkningen på kommunenivå.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,24	0,18	0,12	0,08	0,13	0,13	0,14	0,06
Integrasjon	0,18	0,17	0,25	0,29	0,32	0,31	0,34	0,26
Bef.størrelse	0,29	0,25	0,19	0,17	0,12	0,08	0,09	0,13
Nabovekst	0,08	0,03	0,03	0,00	0,01	0,02	0,09	0,13
Kulturindeks	0,04	0,01	0,04	0,04	0,05	0,00	0,06	0,02
Kafe	0,04	0,03	0,07	0,12	0,13	0,16	0,07	0,02
Utdanningsnivå	0,09	0,06	0,01	0,02	0,05	0,04	0,08	0,00
Boligbygging	0,26	0,37	0,34	0,33	0,35	0,34	0,36	0,36

Analyse med flytting for ulike grupper, regioner

Vi kan analysere flyttestrømmene til regionene på samme måte som vi gjorde for kommunene på forgående side.

Mønstrene for netto innvandring i regioner er i stor grad de samme som vi fikk for kommuner. Vekst i antall arbeidsplasser i regionen betyr mest. Vi kan se at betydningen av vekst i arbeidsplasser er økende. Samtidig øker betydningen av vekst i antall arbeidsplasser i naboregioner.

Det er også en negativ sammenheng mellom innvandring til regioner, og regionenes størrelse og arbeidsmarkedsintegrasjon. Det betyr at små, isolerte regioner har systematisk høyere innvandring. Sammenhengene er imidlertid ikke sterke.

Innvandrerbefolkningens sekundære flyttinger viser motsatte mønstre enn for den direkte innvandringen. Innvandrerbefolkningen flytter systematisk til folkerike regioner med høy arbeidsmarkedsintegrasjon. Dette er regioner på det sentrale Østlandet.

Det er også noen pussige sammenhenger mellom skår på kulturindeksen og innvandring. Det er systematisk høyere innvandring til regioner som skårer høyt på kulturindeksen, mens innvandrerbefolkningen som flytter innenlands har en systematisk lavere innflytting til regioner med høy skår på kulturindeksen.

For den delen av befolkningen som ikke har innvandrerbakgrunn, er det i siste periode ingen positiv sammenheng mellom nettoflytting og arbeidsplassvekst. Det ser faktisk ut til å være en negativ sammenheng i siste periode, mens det tidligere var klare positive sammenhenger.

Det er arbeidsmarkedsintegrasjon (pendlingsmuligheter), kafeer og boligbygging som ser ut til å være avgjørende.

Det at regionene har mye kultur, eller har høgskole eller universitet, har ingen positiv betydning. Faktisk er sammenhengene negative i alle perioder. Dette er ganske overraskende, fordi det er forhold som de fleste vil tro har positiv betydning for bostedsattraktiviteten.

Tabell 8: Resultat av en lineær regresjonsanalyse med netto innvandring i regionene som avhengig variabel. Verdiene viser justerte betaverdier, og fargene angir signifikansnivå. Mørk blå/rød er signifikansnivå <0,01, lys blå/rød er signifikansnivå mellom 0,01 og 0,1. Røde tall er negative.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,04	0,17	0,29	0,15	0,17	0,34	0,40	0,56
Integrasjon	0,10	0,09	0,01	0,05	0,00	0,07	0,13	0,22
Bef.størrelse	0,24	0,31	0,28	0,04	0,12	0,03	0,09	0,10
Nabovekst	0,09	0,07	0,01	0,14	0,29	0,32	0,26	0,33
Kulturindeks	0,25	0,22	0,33	0,44	0,41	0,24	0,16	0,05
Kafe	0,31	0,38	0,38	0,22	0,05	0,04	0,02	0,09
Univ/høgskole	0,19	0,19	0,18	0,21	0,12	0,01	0,00	0,09
Boligbygging	0,08	0,18	0,36	0,11	0,05	0,14	0,08	0,23

Tabell 9: Analyse av innenlands nettoflytting av innvandrerbefolkningen på regionnivå.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,10	0,05	0,17	0,02	0,10	0,11	0,06	0,01
Integrasjon	0,29	0,29	0,30	0,29	0,29	0,27	0,35	0,38
Bef.størrelse	0,43	0,47	0,49	0,44	0,42	0,39	0,45	0,41
Nabovekst	0,08	0,04	0,01	0,06	0,05	0,09	0,00	0,04
Kulturindeks	0,17	0,17	0,22	0,25	0,35	0,35	0,33	0,22
Kafe	0,14	0,13	0,10	0,01	0,05	0,08	0,02	0,08
Univ/høgskole	0,08	0,06	0,04	0,02	0,06	0,05	0,05	0,06
Boligbygging	0,08	0,15	0,28	0,18	0,01	0,01	0,08	0,04

Tabell 10: Analyse av innenlands nettoflytting av den øvrige befolkningen på regionnivå.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,25	0,02	0,13	0,22	0,30	0,27	0,12	0,06
Integrasjon	0,32	0,25	0,31	0,29	0,32	0,31	0,44	0,48
Bef.størrelse	0,23	0,16	0,20	0,09	0,16	0,13	0,26	0,18
Nabovekst	0,05	0,09	0,08	0,03	0,07	0,03	0,18	0,21
Kulturindeks	0,06	0,02	0,07	0,04	0,09	0,06	0,09	0,04
Kafe	0,16	0,20	0,18	0,32	0,24	0,27	0,24	0,31
Univ/høgskole	0,12	0,14	0,00	0,11	0,05	0,03	0,03	0,04
Boligbygging	0,20	0,52	0,32	0,38	0,22	0,20	0,17	0,24

7. Oppsummerende analyser

Avslutningsvis skal vi oppsummere den generelle utviklingen i Haugesundregionen med hensyn til attraktivitet og næringsutvikling. Dette gjøres gjennom å se på utviklingen i Attraktivitetspyramiden, samt sammenlikne utviklingen på Attraktivitetsbarometeret og i NæringsNM.

7.1 Utvikling Attraktivitetspyramiden

Figur 83 viser den relative størrelsen til besøksnæringer, bedrifter i basishæringer og pendling i Haugesundregionen i 2000 og 2010. Dette viser hvordan bosettingen i regionen har vært basert på de tre dimensjonene.

Haugesundregionen har gått kraftig fram når det gjelder den relative størrelsen til basishæringer. I 2000 var Haugesundregionen rangert som nummer 30 av 83 regioner for basishæringeres andel av samlet sysselsetting. I 2010 er Haugesundregionen rangert som nummer 15. Samtidig har Haugesundregionen også gått fra 32. til 29. plass for besøksnæringeres andel. Når det gjelder rangeringen som bosted er det nettoppendlingen som er brukt som indikator. Haugesundregionen har ikke hatt nevneverdige endringer i nettoppendlingen i perioden.

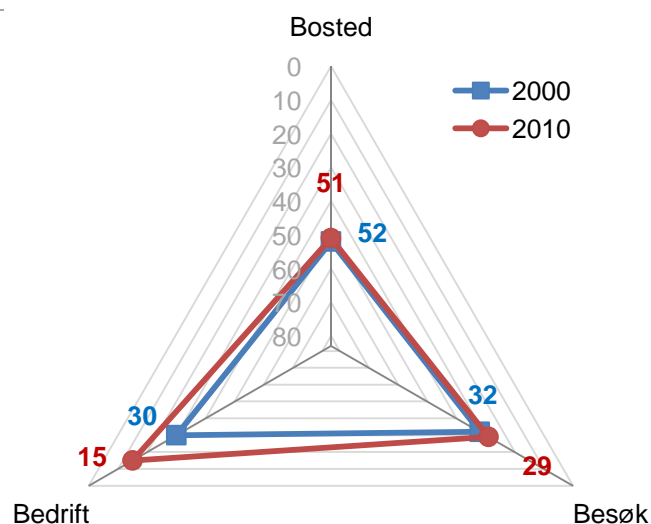
Figur 84 viser den relative utviklingen i ulike næringer i Haugesundregionen i perioden 2000-2010. Basishæringer og besøksnæringer er de samme næringerne som brukes i Attraktivitetspyramiden, mens bostedsnæringer er tjenester rettet mot lokal bosetting.

Haugesundregionen har hatt en sterkere vekst enn landgjennomsnittet i alle kategoriene fra 2000 til 2010. Størst relativ vekst har det vært i bostedsnæringerne, selv om utviklingen har vært svakere de siste tre årene.

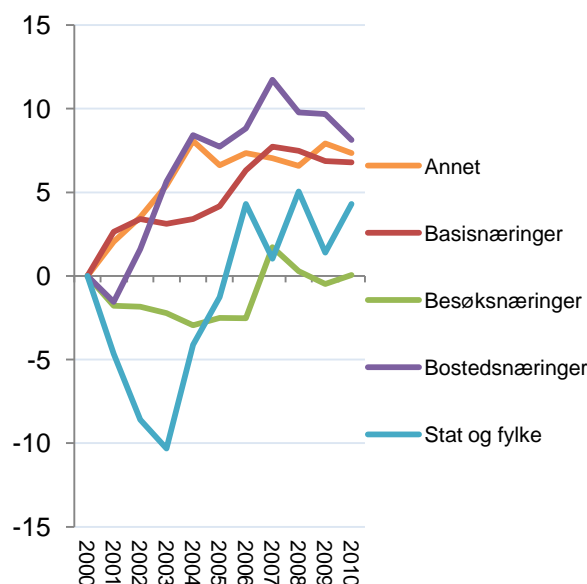
Basishæringer og "Annet" har også hatt sterkere vekst i Haugesundregionen enn ellers i landet.

Antall arbeidsplasser i stat og fylke er en "joker" i den regionale utviklingen. Haugesundregionen har hatt en bedre vekst i disse sektorene enn landgjennomsnittet.

Besøksnæringerne har hatt samme utvikling i Haugesundregionen som ellers i landet.

Figur 83: Haugesundregionens rangering for nivå blant de 83 regionene, med hensyn til andelen av sysselsettingen i basishæringer, besøksnæringer og pendling.

Figur 84: Utviklingen i Haugesundregionen relativt til utviklingen i Norge i perioden 2000-2010 for ulike kategorier arbeidsplasser, indekset slik at nivået i 2000=100.

Figur 84 på forrige side viser utviklingen i Hauge-sundregionen i de ulike kategoriene arbeidsplasser relativt til utviklingen i Norge.

Det kan være interessant å se hvordan de ulike ka-tegoriene har utviklet seg med absolutte tall, som vi kan se i figur 85.

Kategorien ”Annet” var litt større enn basis-næringene i 2000, og har i løpet av de ti siste årene blitt klart størst med 12 743 arbeidsplasser.

Basisnæringene i Haugesundregionen har hatt vekst i det siste tiåret, selv om antall arbeidsplasser har gått ned de siste to årene. Det var 11 034 ar-beidsplasser i basisnæringene i 2010. Vi kan se at basisnæringene har hatt lavere vekst enn de andre kategoriene. De fleste regioner har hatt nedgang i basisnæringene, og derfor er utviklingen i basis-næringene bedre enn landsgjennomsnittet, som vi så på forrige side.

Bostedsnæringene har økt jevnt i hele perioden, fra under 8000 til 9 641 i 2010.

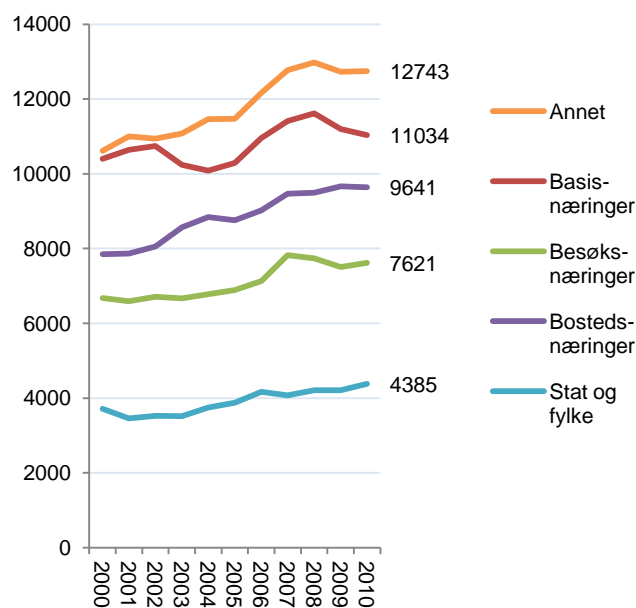
Besøksnæringene og stat og fylke har også hatt vekst i perioden, og har henholdsvis 7 621 og 4 385 arbeidsplasser i 2010.

Når vi ser på veksten i prosent, som vist i figur 86, ser vi at det er bostedsnæringene som har økt mest fra 2000 til 2010. Kategorien ”Annet” har også hatt sterk vekst, med over 20 prosent i perioden.

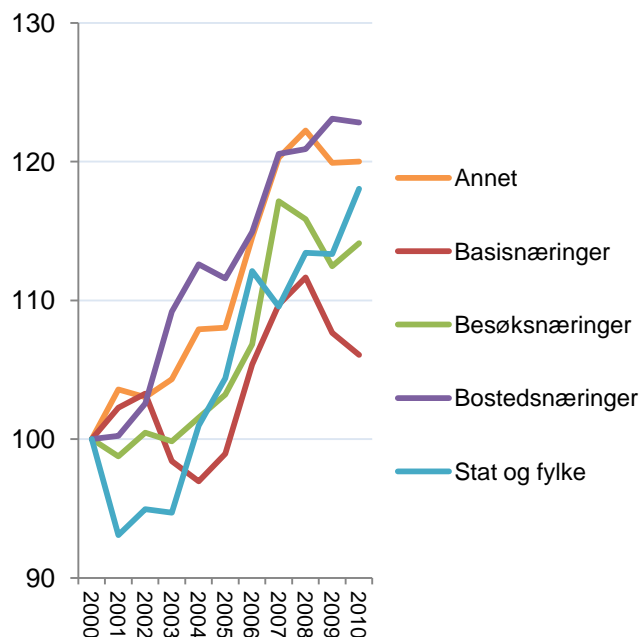
Antall arbeidsplasser i stat og fylke har nesten like rask vekst. Det har gitt verdifulle vekstimpulser til regionen.

Besøksnæringene har hatt en del svingninger de siste årene i Haugesundregionen. Besøksnæringene er vanligvis ganske stabile.

Basisnæringene har hatt ganske sterk nedgang de siste to årene, med en nedgang på over fem prosent på to år. Det tilsvarer nesten 600 arbeidsplasser.

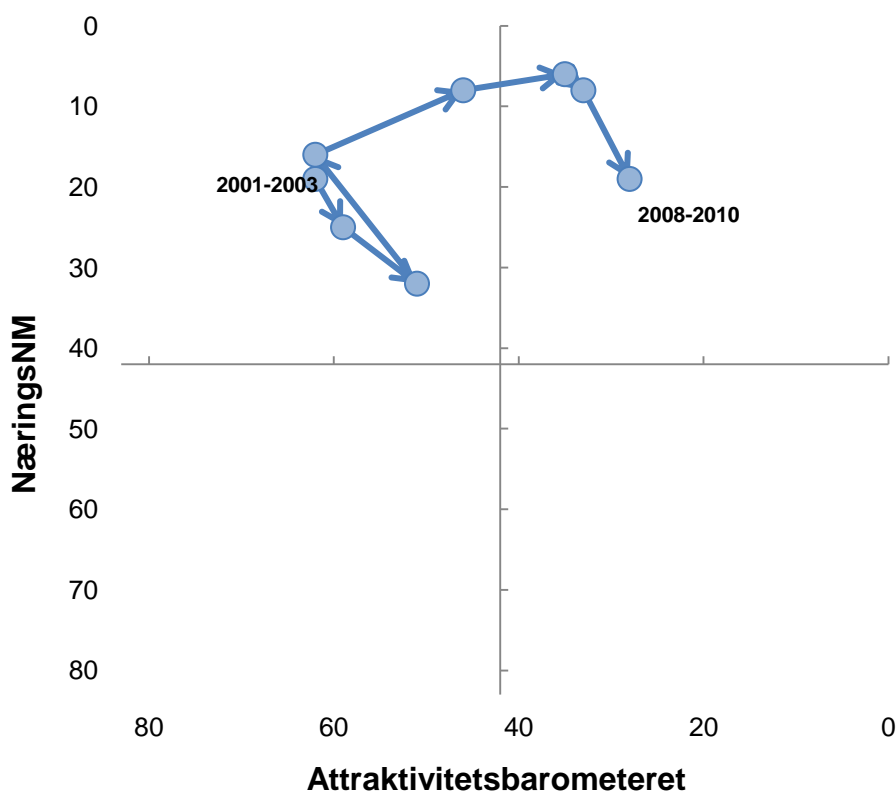

Figur 85: Utviklingen i Haugesundregionen for ulike kategori-er arbeidsplasser i perioden 2000-2010, antall arbeidsplasser.

Figur 86: Utviklingen i Haugesundregionen for ulike kategori-er arbeidsplasser, indekset slik at nivået i 2000=100.

7.2 NæringsNM og bostedsattraktivitet

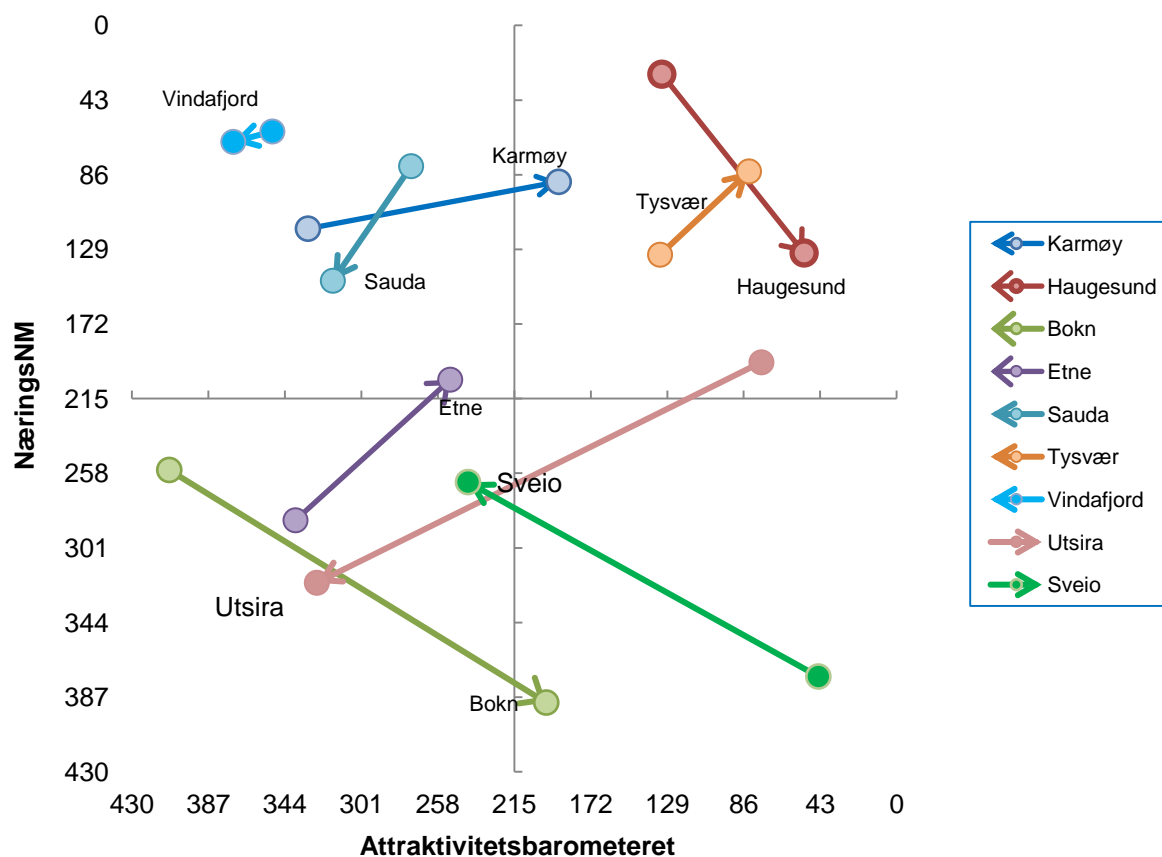
Figur 87: Haugesundregionens utvikling i NæringsNM og Attraktivitetsbarometeret fra perioden 2001-2003 til perioden 2008-2010.

I figuren over ser vi hvordan Haugesundregionen har utviklet seg i forhold til de to dimensjonene næringsutvikling og bostedsattraktivitet. Figuren viser Haugesundregionens rangering i NæringsNM og Attraktivitetsbarometeret fra perioden 2001-2003 til perioden 2008-2010. Merk at det er resultatene i NæringsNM i snitt for de tre siste årene som er brukt i denne figuren.

I den første perioden, 2001-2003, var Haugesundregionen i kvadranten med god næringsutvikling og lav bostedsattraktivitet. Etter å ha vandret rundt i denne kvadranten rykket Haugesundregionen opp

på Attraktivitetsbarometeret og havnet i den beste kvadranten i 2009, sammen med regioner som har både god næringsutvikling og høy attraktivitet. I siste periode økte Haugesundregionens rangering på Attraktivitetsbarometeret men rangeringen i NæringsNM sank.

NæringsNM og Attraktivitetsbarometeret kommuner

Figur 88: Kommunenes utvikling i NæringsNM og Attraktivitetsbarometeret fra perioden 2001-2003 til perioden 2008-2010.

Vi kan plassere kommunene i samme type figur som vi har gjort for regionene. Vi ser da på hvordan kommunene har beveget seg fra perioden 2001-2003 til den siste perioden 2008-2010.

Den ideelle posisjonen er øverst i høyre hjørne. En bevegelse mot dette hjørnet betyr at kommunen har forbedret seg både når det gjelder bostedsattraktivitet og næringsutvikling.

Haugesund og Tysvær er i den beste kvadranten i begge periodene. Tysvær har forbedret seg langs begge dimensjoner fram til siste periode, mens Haugesund har fått bedre bostedsattraktivitet, men svakere næringsutvikling.

Karmøy, Vindafjord og Sauda var i kvadranten med god næringsutvikling men svak bostedsattraktivitet i første periode. Vindafjord og Sauda har begge gått litt tilbake langs begge aksene. Karmøy

har hatt fremgang langs begge aksene, og rykket opp til den beste kvadranten i siste periode.

Etne, og Bokn var i den dårligste kvadranten i første periode, der kommunene har både lav bostedsattraktivitet og dårlig næringsutvikling. Etne har fått over middels næringsutvikling i siste periode, mens Bokn har oppnådd over middels bostedsattraktivitet.

Utsira var i den beste kvadranten i første periode, men har hatt sterk nedgang, både i NæringsNM og på Attraktivitetsbarometeret og havnet i den dårligste kvadranten i siste periode.

Sveio hadde høy bostedsattraktivitet i første periode, men under middels i siste periode. I siste periode havnet Sveio i den dårligste kvadranten sammen med Utsira.

ⁱ Statistikken i denne rapporten for Haugesundregionen omfatter Haugesund, Karmøy, Tysvær, Bokn, Utsira, Vindafjord og Sauda. Der statistikk for kommunene er presentert er Etne og Sveio også tatt med.

ⁱⁱ Alle tall for nyetableringer, vekst og lønnsomhet baserer seg på data som Telemarkforskning har fått levert fra Brønnøysundregistrene.

ⁱⁱⁱ Etableringsindeksen er dessverre bare delvis reprodusert tilbake til 2000. Vi har regionenes rangeringsnumre for etableringsfrekvens og vekst i antall foretak, men bare bransjejustert etableringsfrekvens fra 2007.

^{iv} I utregningen av innovasjonsklima er alle typer bedrifter vektet likt, mens i utregningen av innovasjonsfrekvens teller enbedriftsforetak mer enn flerbedriftsforetak. Innovasjonsfrekvens tar også hensyn til andel sysselsatte i innovative foretak.

^v De metodiske forbedringene er at det er brukt en mer finmasket bansjeinndeling – 5-siffernivå NACE, i stedet for 3-siffer. Det har gjort at vi f. eks. har kunnet skille produksjon av vannkraft ut som en naturbasert næring (knyttet til fossekraft), mens den på 3-siffernivå var lagt sammen med distribusjon av kraft, som ikke er knyttet til natur.

^{vi} Norsk kulturindeks er utarbeidet av Telemarksforskning, og setter sammen data fra mange kilder for å få fram kulturtilbud og kulturaktiviteter i norske kommuner. Link til undersøkelsen: http://www.tmforsk.no/publikasjoner/detalj.asp?merket=5&r_ID=1942

^{vii} For mer bakgrunn og analyser av attraktivitet, se Telemarksforskings notat ”Attraktivitetsbarometeret: http://www.tmforsk.no/publikasjoner/detalj.asp?r_ID=1943&merket=5